

זכו שכינה ביניהם

מסדרת חוברות "שערי אהבה"



זכו שכונה ביניהם

להאיר את הבית
במאור השכונה



”איש ואשה זכו

שכונה ביניהן”

(סוטה י”ז ע”א)





הפצה:

ירושלים (גאולה) ----- משפ' לוי: 02-5803154

ירושלים (בר אילן) ----- משפ' האף: 02-5829049



לכל עניני החוברת והספר שערי אהבה:

טל 02-9931368 | מייל: 9931368@okmail.co.il

עיצוב ועימוד: 0548442650

"אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות". הקב"ה מרוב אהבתו אלינו רוממנו מכל עם ולשון, והראה לנו על ידי מצוות התורה את הדרך להתעלות ולהתקרב אליו ית'. אף ביחס בין בני זוג גילה לנו את הדרך להשיג את השלום הנעלה של "שכינה ביניהם", את האווירה המרוממת של קדושה ושמחה השרויה בבית שיש בו שלום אמיתי. דבר זה הוא בהישג ידו של כל אחד המוכן להקדיש מחשבה להבין את טיבה של רוממות נפלאה זו, ואת הדרכים המובילות אליה.

המפתח להשגת מטרה נכספת זו הוא שימת לב לחסדים הרבים שסובבים אותנו תמיד, ובפרט למתנה הנפלאה - המתוכננת עם אין סוף חישובים לטובתנו - של הזיווג שלנו. אי אפשר לדמות את שלום הבית של בני זוג שחיים ביחד כאשר ביתם מלא אוירה של הודיה לה' ואהבת ה', לשלום הבית של בני זוג שלא זכו לתחושות נעלות אלו. וכן לא ניתן להשוות בין רמת הקשר עם השי"ת אליו יכולים להגיע בני זוג שחיים יחד באהבה ובשלום, לעומת אלו שלא זכו לכך. קישור זה הקיים בין שלום בית ואהבת ה', והדרך להשתמש בו למעשה באופן השווה לכל נפש, ננסה בעה"י לבאר בפרקים הבאים.

הסכמות שהתקבלו לספר "שערי אהבה" חלק א'

הסכמת מורנו ורבנו הגאון הצדיק

הרב **מתתיהו חיים סלומון** שליט"א

משגיח רוחני של ישיבת בית מדרש גבוה לייקווד ארה"ב

הסכמה

חודש סיון תשע"ד

מצות אהבת ה' היא אחת ממש מצות התמידות שחייב אדם להתבונן ולראות שלא יפסק ממנו אפילו כרגע מלאהוב את ה' בכל לבבו, וכמצווה בתורה "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וגו'". אלא שמפני גודל המושג והקושי שיש במצוה זו להגיע לפי האמת אל אהבת ה', נמצא מצוה זו עומדת בקרן זווית מוזנחת מרוב בני אדם.

על כן בואו ונחזיק טובה לידידי תלמידי החביב עלי מאד - שליפט מפי ספרים ומפי סופרים עצות והדרכות באופן מעשי להגיע ממנו לידי קיום מצות אהבת ה' עד שנעשה לחיבור שלם אשר בשם 'שערי אהבה' יקרא. מובטחני שבעזרת ה' יתברך תבוא ממנו תועלת גדולה לכל המעיינים בו.

החותם באה"ר,

מתתיהו חיים סלומון

[ההסכמות בהמשך כפי סדר קבלתן]

הסכמה לספר "שערי אהבה" חלק א'

Rabbi E. Falk
Whitehall Road 146
Gateshead, NE8 1TP
England
TEL: 0044-191-4782342

פסח אליהו פאלק
מח"ס שו"ת מחזה אליהו
'זכור ושמור' על הלכות שבת
'עוז והדר לבושה' על צניעות דלבוש
מו"ץ בק"ק גייטסהעד יצ"ו

בס"ד

יום ב' לפרשת תזריע שנת תשע"ד לפ"ק, פה גייטסהעד יצ"ו

כבוד גיסי היקר והחשוב מאוד ... נישגש אלי עם תכריך כתבים מספר שכתב, אשר נקבו בשם "שערי אהבה". הספר מלא על גדותיו עם אהבת ה' ומסביר בטוטו"ד את האמצעים הנמצאים בבריאה המזומנים לעזור לנו לבא לידי מדה גדולה זו לאהוב את ה' בכל לבבנו ובכל נפשנו. דהיינו לא רק לקבל ברצון כל מה שקורה בחיינו בידענו שמאתו לא תצא הרעות ח"ו, אלא לראות בכל עניני החיים איך שה' אוהב אותנו אהבה בלי מצרים, ועי"ז לאהוב גם אותו וכמים הפנים לפנים להדבק עם המטיב עמנו יתברך שמו בכל עת ובכל שעה. ובברכה ראשונה של ברכת ק"ש אנו משבחים להקב"ה עם התואר "מלאה הארץ קנייניך". ויש לפרש שהקב"ה מילא העולם עם כלים שעל ידם יכולים לקנות יותר ויותר הכרת ה'.

והנה ענין זה של אהבת ה' אינו מודגש בחינוך שלנו כפי הצורך, ומסתפקים בחיזוק ביראת ה' ובשמירת מצותיו. אבל האמת הוא שרק מיזוג של יראת ה' ואהבת ה' גם יחד מעמיד האדם במצב הראוי מול כבוד מלכותו יתברך, שמתקרב אליו מחמת אהבתו אבל לא מתקרב יותר מדאי מחמת יראת ה' המחייבו לעמוד מרחוק ולירא מלגשת אליו, ע' אוה"ח פ' יתרו על קרא דכה תאמר לבית וכו'. ובזה מקיים ואהבת את ה' מצד אחד וקרא דאת ה"א תירא מצד שני. וכן הוא במצוה גדולה של שבת, יש בה בחינה של זכור את יום השבת דקאי על מעשה המצות של שבת וההתקשרות לה' שבא מחמתו. ומצד שני בחינה של שמור את יום השבת והוא הזהירות שלא לעבור על אחד מאיסורי שבת. וזכור ושמור בדיבור אחד נאמרו שרק מיזוג שניהם יחד מהווה יום שבת אמיתי.

ותקונתו חזקה שספר קדוש זה ימצא מסילות ללבבות בני תורה די בכל אתר ואתר, וירומם אותם לנדבך חדש של הכרת ה' שלא זכו בה עד האידנא. והם יודו וישבחו ויפארו למחבר שליט"א על כל הטוב אשר עשה עמהם, ועל הנצחיות שהנחיל לעם ישראל בדברות קדשו. ובאמת רק מי שלבו בוער באהבת ה' יכול לכתוב ספר כזה. ולכן נחזיק מלא חפניים טובה למחבר היקר והחשוב שאחר שעלה ונתעלה בעבודה הפרטית שלו וזכה להרגיש בעצמו אהבה לה' בלי מצרים, שם לילות כימים להואיל לבני דורו ובני דורות שעתידים לבא למסור להם את המושגים הגדולים הללו שזכה להשיגם, וזכות הרבים תלוי בו.

ובכן אצא בברכה מקרב לב לגיס קרוב ויקר שליט"א שחפץ ה' בידו יצליח, ויזכה להפיץ מעיינותיו חוצה, ויזכה להוציא לאור עולם עוד ספרים מועילים ויקרים להטיב עם בני דורו ולהאיר לארץ ולדרים עליה.

דברי המברך בריחוק מקום אבל בקירוב הלב, ומאחל לגיסי הגהמ"ח שליט"א רוב ברכה והצלחה.

פסח אליהו פאלק

פסח אליהו פאלק.

הסכמה לספר "שערי אהבה" חלק א'

Rabbi Moshe Sternbuch

Chief Rabbi

of the Orthodox Rabbinical Courts

Head of Community

and Kollel Hagro Har Nof

Jerusalem

משה שטרנבוך

ראב"ד

לכל מקהלות האשכנזים

מחיים סתרים חסנים ושו"ת חשובות והנהגות ועוד

רב בית הכנסת וכולל הנרי"א בהר-נוף

בנתיקת ירושלים ת"ו

בעזה"י כ"ט חשוון תשע"ה

לכבוד הרה"ג מזכה הרבים - שליט"א

ראיתי ספרו "שערי אהבה" להלהיב הלב לאהבת ה', והיא מצות עשה דאורייתא ואי אפשר לומר אני פטור ממנו, ובהתבוננות יכולים להגיע לאפס קצהו, ולעלות ממדריגה למדריגה.

ודבר גדול עושה לזכות הרבים בעצות להתבונן בזה. ונקוה שיתבדרו הדברים לזכוי הרבים.

והנני המצפה לרחמי שמים מרובים וישועת ה'.



הסכמה לספר "שערי אהבה" חלק א'

הרב ישראל גנס

רח' פנים מאירות 2

קרית מטרסדורף, ירושלים 94423

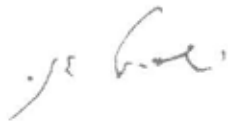
בס"ד: אדר ב' תשע"ו

דבר גדול עשה ידי'נ היקר הרב - שליט"א ברכוז מן הגורן ומן היקב כל שניתן בענין מצות אהבת ד' שהיא "מן המצוות התמידיות על האדם ומוטלות עליו לעולם" (חינוך תי"ח).

והנה, הציב לו למטרה להנ"ל דבר השווה לכל נפש (כולל נספח נוסף ל"בנות יעקב"), בהיות מצוה זו "נוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות" (שם) - ויפה עשה!

בספר יש שילוב נפלא של הבאת המקורות וירידה לפרטים המעשיים בחיי היום-יום המפנימים את ההודלי'ה הבאה מתוך האהבה להשי"ת, וכן להפך, שמתוך ההודלי'ה התמידית תתעורר ותתפעל הנפש עוד ועוד לאהבה, שהרי האדם נפעל על פי פעולותיו. כמו כן הובאו סיפורי מופת מחיי גדולי ישראל וכל כיו"ב דברים המקרבים את המצוה התמידית אל לבנו, עד כי יזכו וייהפכו לחלק בלתי נפרד מהויתנו כמצווה, או אז "נתענג בהשגתו בתכלית העונג" (שם).

ולא נותר לי כי אם לשוב ולברך את ידי'נ הנ"ל כי יזכה להוסיף תת עוד ועוד מתנובתו המשובחת לתועלת כלל ישראל.



תוכן העניינים



11	הקדמה
15	פרק א : בני הזוג - מציאות אחת
27	פרק ב : מתנת הנישואין
42	פרק ג : "מה' אשה לאיש"
67	פרק ד : "זכו שכינה שרויה ביניהם"
74	פרק ה : שלום בית ואהבת ה'
87	פרק ו : "קודש הקדשים" של השלום
101	פרק ז : חומרת הפגיעה בשלום
131	פרק ח : סוד השלום האמיתי
140	נספח: מפליא עצה

לעילוי נשמות

אדוני אבי מורי הרב ר' **שרגא**

בהר"ר **משה** זצללה"ה

עבד את ה' בנאמנות בנועם ובהשכל,
גרס באורייתא תדירא ולא החזיק טיבותא לנפשיה,
משאו ומתנו בנחת עם הבריות ושם שמים התאהב על ידו.

נלב"ע ד' טבת תשע"ד

אמי מורתי מרת **אידל**

בהרה"ג **אברהם שמואל בנימין** זצללה"ה.

הנהיגה כל ארחותיה ביושר ובתמים,
קיימה מצות כבוד אב ואם בהידור מופלא,
עמדה בכל לבה לימין בעלה וצאצאיה בעבודתם את ה'.

נלב"ע ט"ז אלול תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הקדמה

מי ששם לב לחסדי ה' בעולם וחש בנועם ההודיה אליו ית', חיינו מלאים אושר ושמחה. אדם כזה באפשרותו להשיג את היחס הנפלא בין בני הזוג אליו כיוון בורא העולם כשיצר את המציאות המופלאה של הנישואין.

א. חשיבות ההכרה בחסד הנישואין

הקב"ה תכנן עולם משוכלל ביותר לטובתנו. עולם המיוצר עם אין ספור חישובים כדי לעזור לנו להשיג את מטרת חיינו ולהנעים את שהותנו בו. מהחסדים הגדולים ביותר שבורא העולם העניק לנו היא המציאות של הנישואין.

כתוב במדרש תהלים (מזמור נ"ט) שרק אחרי בריאת האשה, הקב"ה הכריז ואמר שהבריאה היא "טוב מאד" - "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א', ל"א). וז"ל המדרש:

"מצא אשה מצא טוב". את מוצא, עד שלא נבראת האשה, מה כתיב, (בראשית ב', י"ח) "לא טוב היות האדם לברו". משנבראה, מה כתיב, (שם א', ל"א) "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד". הוי, "מצא טוב".

בשמים מצפים מכל אחד להכיר בטובה נפלאה זו, כפי שכתוב במשנת רבי אליעזר פרק ז' על אדם הראשון:

לא נטרד אדם הראשון מגן עדן אלא על כפיית הטובה, שנאמר (בראשית ג') 'ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי, אמר לו הקב"ה, עזר שמתייה לך ואתה אומר 'האשה אשר נתת עמדי?!'.

כל מתבונן מתפלא על מדרש זה, וכי כפיות טובה היתה חטאו של אדם הראשון, הרי חטאו היה שאכל מעץ הדעת? אולם התשובה ברורה, כפיות טובה לא הייתה עצם החטא, אלא שורשו. אילו אדם הראשון היה שם לב לכל החסדים הנפלאים שבורא עולם העניק לו, והיה מודה לו ומכיר לו טובה עליהם, ובפרט על המתנה הנפלאה של האשה שקיבל - מתנה ששווה יותר מכל הון שבעולם - לא היה חוטא.

כפיות הטובה של אדם הראשון וחווה, ממשיכה לקנן בתוכנו, והיא השורש האמיתי של כל הליקויים שלנו ושל כל חטאי האנושות במשך הדורות! כל אלפי השנים מאז אדם הראשון, משימת בני העולם היא לתקן חטא זה. עלינו להרגיש את החסד העצום של הקב"ה שתכנן עם כל כך הרבה חישובים לטובתנו את המציאות הנפלאה של בן/בת זוגנו, ולהעיר את לבנו להשיג את הרגש שאדם הראשון כשל בהשגתו.

ואכן הכרת טובה להשי"ת היא מטרת חיינו, כמו שכתוב בברייתא באבות (ו'), י"ב) "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו", כלומר שיכירו בני העולם בטוב ה' עד שירגישו רגשי הערצה וכבוד כלפיו. וכן כתב הרמב"ן (סוף פ' בא): "כוונת כל המצוות שנאמין באלוהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו". גם הרמב"ם כתב (הלכות מזוזה פרק ו') "אין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם"². וכן כתב החובות הלבבות (שער עבודת האלוקים הקדמה ופרק ג') שהמניע של כל עבודת ה' אמיתית הוא ההכרה בחסדים הנפלאים שהקב"ה גומל לנו.

1. דור המבול: גמ' סנהדרין ק"ח ע"א. דור הפלגה: רש"י בראשית י"א. סדום: רש"י שבת י' ע"ב. הגלות מארץ ישראל: תנוד"ר פ' י"ד, כוזרי ג'.
2. "ידיעה" היינו אהבה כמו שכתב הרמב"ם בשמונה פרקים סוף פרק ה'.

על כן, כדי שתהיה לנו אפשרות של בחירה, הקב"ה סידר במכוון שאנו מתרגלים לכל הטוב המרשים של הבריאה, ליופיה, נעימותיה ותועלותיה, מאז שהיינו תינוקות בלי שִׁקָל להכיר בחסד המופלג שמסובב אותנו. רק אלו המכירים בחשיבות החיונית של המשימה, ישימו לב לכל המתנות הללו, ויתעוררו לחוש את נדיבותו הנפלאה של בורא העולם, ואת אהבתו הגדולה אלינו שהן מגלות.

ברם, חסד גדול עשה איתנו השי"ת. כדי שח"ו לא נעבור את כל חיינו מתוך חוסר הכרה בכל החסדים האדירים הסובבים אותנו, הוא סידר דבר אחד שנקבל רק כשאנחנו בוגרים ובעלי שִׁקָל מספיק להכיר בטוב המיוחד שבו - את המתנה הנפלאה של בן/בת הזוג שלנו. מתנה זו ניתנת לנו רק בימי בגרותנו, אחרי חיפוש, ואחרי גילוי סיוע מיוחד מן השמים למוצאה, כדי לעורר אותנו לשים לב לעוצמת החסד שבדבר. אדם שאין לו בעיות רפואיות בכליותיו, בדרך כלל אינו מכיר בטובתן כלל. אין מי שמכיר יותר בטובת הכליות, ממי שהיה צריך השתלה, חיפש תורם, ואחרי מאמצים גדולים השיג את מבוקשו.

על כן, עלינו להאיר את לבנו לשים לב לחסד המופלג של תוכנית הנישואין שהמציא הקב"ה, עם התמיכה ההדדית - נפשית ומעשית - של בני הזוג אחד לשני, ועם הרגשות הנפלאים של אהבה, אחווה, שלום ורעות שהוסיף לתוכנית זו. ברם, ראש לכל חסדיו בזה, שעל ידו הוא עזר לנו להתעורר מתרדמת אדישותנו, ולשים לב לעולם הנפלא שאנחנו נמצאים בו עם כל החסדים המרהיבים שבו, ובכך להכיר בטובו הגדול ובאהבתו הגדולה אלינו.

ב. כפיות טובה שורש כל הליקויים

כפיות טובה לבורא העולם, היא השורש של כל ליקויי האנושות בין אדם למקום. כאמור לעיל, חז"ל מגלים בקשר לאדם הראשון שאם היה מכיר בטוב המופלג של בורא העולם, לא היה מגיע לחטאו. ואכן, כן הדבר בכל חטאי בני האדם. אם רופא שהוא ידיד טוב, אוהב אותנו מאד ורוצה בטובתנו היה מורה לנו לא לאכול ממאכל מסוים כיון שהוא רעיל, לא היינו מזלזלים בדבריו. אם בנוסף לכך, החבר הזה הציל את חיינו ואף העניק לנו את כל צרכינו ונוחיותנו, ועכשיו הוא מבקש מאתנו לעשות לו טובה ולקיים בקשתו זו, לא היה עולה על דעתנו לשלם לו רעה תחת טובה ולהתנהג נגד רצונו. אדרבא, היינו מחפשים דרכים איך לגרום לו קורת רוח, ולהשיב לו כגמולו הטוב, ובפרט כאשר כל

מבוקשו הוא טובתנו בלבד.

בדומה לכך, אם היינו חשים בחסדים הנפלאים שהקב"ה עושה איתנו, היינו מבינים שהמשל של הרופא הוא רחוק מהשוואה לרשב"ע. שהרי בורא העולם לא רק הציל את חיינו, אלא ברא אותנו מאין ומאפס, וכן את כל העולמות העולם הזה והעולם הבא עם כל מה שיש בהם, עם אין ספור חישובים, רק כדי להיטיב לנו הטבה נצחית אדירה, הטבה שלא תתכן מעולה ומושלמת ממנה.

כפיות טובה זו לבורא העולם, היא השורש האמיתי של הבעיות השכיחות של שלום בית. עלינו לשים לב שבן/בת זוגנו הוא מתנה נפלאה שלא הגיעה לנו כלל, יצירה מופלאה שבורא העולם המציא בשבילנו מתוך נדיבותו ואהבתו המופלגת אלינו. כאשר מקבלים מתנה ששווה הון רב, האם היינו מתלוננים על כך שהאריזה מפריעה לסדר הטוב של הסלון ... וכהנה טענות קטנוניות. אדם גלמוד שכבר התייאש מלמצוא שידוך, ובגיל ארבעים מצא את זיווגו, כמה הוא מודה לה' ואינו עולה על דעתו כלל את החסרונות השטחיים. ה"נגיף" ש"מגיע לי יותר" הוא בעוכרנו. הוא מביא אותנו לשכוח את כל החסדים הרבים שאנו מקבלים, ובראשם בחסד המופלא של בן/בת זוגנו.

ההכרה בטוב העצום הזה של השי"ת, היא במרכז מטרת קביעת חז"ל של מעמד החופה ושבעת ימי המשתה עם שבע הברכות הנאמרות בהם. אלו שמכירים במשימת חייהם האמיתית, ישירו שירות ותשבחות לבורא העולם כל ימי חייהם על המציאות המופלאה הזו שיצר.

ג. שינוי מבט יכול לשנות את החיים

בפרקים הבאים נביא בעה"י היבט מזוית ראייה שונה מהמקובל על חיי הנישואין. מבט זה בכוחו לרומם את האדם ואת השלום בבית. ההיבט המתואר אינו רק השקפה שונה על המציאות, אלא אמת המורגשת בעומק הנשמה של כל יהודי, ועל כן בידו לשנות את חייו לחלוטין. אדם הקשור לגוף, ואותו אדם כאשר הוא קשור לנשמה - אינו אותו אדם. רגשותיו ויחסיו לאלו שבסביבתו, ישתנו לגמרי.

על כן, הבה נשתדל לרומם את חיינו, ואת הקשר שלנו עם בן/בת זוגנו, על ידי השגת ההיבט המואר והמרנין של הנשמה. בכך נזכה לטעום מנועם מאור הגן עדן כבר בעולם הזה - מאור הנחשף על ידי ההכרה בכל החסדים הכבירים הסובבים אותנו, ובפרט במתנה הנפלאה של הזיווג.

פרק א'

בני הזוג - מציאות אחת

אחד מהחסדים הנפלאים של בורא העולם לטובתנו, היה שכל בני זוג היו בהתחלת בריאתם מציאות אחת - נשמה אחת. על ידי זיווגם חוזרת הנשמה למצבה המושלם המקורי, כאשר כל אחד משלים את החלק החסר בנשמת השני. בכך סידר הקב"ה שיהא קשר נפשי חזק של אהבה ואחוה ביניהם, באופן שאין קרבה כזו בין שום ברואים אחרים בעולם.

א. איחוד - הפרדה - ואיחוד

כתוב בגמרא ברכות דף ס"א ע"א שבהתחלת הבריאה "עלה במחשבתו" של הקב"ה לברוא זכר ונקבה, אולם למעשה ברא אדם לבדו, ואחר כך יצר ממנו את חוה. וז"ל הגמרא:

רבי אבהו רמי [רבי אבהו שאל סתירה]: **כתיב "זכר ונקבה בראם"** [בלשון רבים, שמשמע שבהתחלה נבראו זכר ונקבה נפרדים], **וכתיב "כי בצלם אלהים עשה את האדם"** [בלשון יחיד, משמע שהאדם נברא לבדו ללא האשה]? **הא כיצד? בתחלה עלה במחשבה** [של הקב"ה] **לבראת שנים** [זכר ונקבה], **ולבסוף לא נברא אלא אחד.**

המפרשים מסבירים שאין הכוונה ח"ו שהקב"ה שינה את דעתו, אלא ש"עלה במחשבה" היינו שמטרתו של הקב"ה היתה שיהיו נפרדים. אולם, בהתחלה

ברא את שניהם כמציאות אחת ורק אחר כך הפרידם, כדי שהאחדות ביניהם תהיה של קשר נפשי חזק ביותר, באופן שאין כדוגמתו בקרבה הקיימת בין שני ברואים אחרים.

כך כתב הגר"א בפירושו על משלי (ט', י'), וז"ל:

בתחילה עלה במחשבה להבראות שנים, ולבסוף לא ברא אלא אחד. וכי ח"ו יש שינוי? אלא שמה שברא הקב"ה את האשה להיות לו לעזר, וכי מה תועלת בה כשהן גוף אחד, ועיקר התכלית היה שיהיו שנים. אך מה שברא הקב"ה תחילה אחד, כדי שיהא אהבה ואחוה ביניהם יותר מאחיו ושאר קרוביו, שיהיו גוף אחד ממש. וזהו "מתחילה" דהיינו במחשבה עלה תחילה להבראות שנים, שכן הוא התכלית, ואחר כך ברא תחילה אחד במעשה. וכן הוא בכל מקום שאמרו "בתחילה עלה במחשבה".

אופן זה של בריאת אדם וחווה, היה אך ורק במין האדם. אף אחד מבעלי החיים לא נברא בצורה זו. הקב"ה רצה - דווקא בבני האדם - שיהיה קשר חזק ביותר בין בני הזוג, עד שירגישו שהם ממש מציאות אחת. וכתב הגר"א בביאורו על אגדות ברכות (פ"ט אות מ"ה), שזו כוונת הפסוקים (בראשית ב', כ"ג) "וַיֹּאמֶר הָאֱדָם זֹאת הַפֶּעַם עֵצָם מְעֻצְמֵי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי, לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה, כִּי מֵאִישׁ לְקַחָהּ זֹאת. עַל כֵּן יִעֲזָב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". ומביא הגר"א את דברי הרמב"ן בפירושו על פסוק זה, וז"ל הרמב"ן:

כי הבהמה והחיה אין להם דבקות [פי' קשר קבוע] בנקבותיהן, אבל יבא הזכר על איזה נקבה שימצא, וילכו להם. ומפני זה אמר הכתוב, בעבור שנקיבת האדם היתה [בשעת בריאתם הראשונה] עצם מעצמיו ובשר מבשרו, ודבק בה, והיתה בחיקו כבשרו, ויחפוץ בה [על כן, גם אחרי שנפרדו יחפוץ בה] להיותה תמיד עמו. וכאשר היה זה באדם, הושם טבעו בתולדותיו, להיות הזכרים מהם דבקים בנשותיהם, עוזבים את אביהם ואת אמם, ורואים את נשותיהן כאלו הן עמם "לבשר אחד". וכן [מוצאים שהמילה "בשר" יש לה משמעות של קרבה נפשית משפחתית]: "כי אחינו

בשרנו הוא" (בראשית ל"ז, כ"ז), "אל כל שאר בשרו" (ויקרא י"ח, ו'), הקרובים במשפחה יקראו "שאר בשר". והנה יעזוב שאר אביו ואמו וקרובתם, ויראה שאשתו קרובה לו מהם.

בהתחלת הבריאה הקב"ה סידר שהקשר בין הבעל והאשה יהיה מעין שני חלקים של אישיות אחת, שהשמחה והכאב של האחד יורגשו ככאבו ושמחתו של השני, ושכל אחד ידאג לתועלת השני כמו שדואג לתועלת עצמו, כפי שכתב הרשב"א בשו"ת (חלק א' סימן ס'), וז"ל:

אחר כך לא נברא אלא אחד, לומר שתהא האשה לקוחה מגופו ומצלעותיו להיותה כאחד מאבריו, ולהשתוקק בתועלת בעלה, והבעל משתוקק בתועלתה. והוא שהכתוב אומר (בראשית ב, כ"ג - כ"ד) "עצם מעצמי ובשר מבשרי וגו'". על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וגו'". רוצה בו, על כן נבראת עצם מעצמיו, להיות הדבקות בהם אמת וחזק, יותר מדבקות הבן לאב ולאם, שהוא מגופם, כי זה יותר דבק, שנלקח חלק ממש מאבריו. וכבר קדם לפירוש זה הרב ר' אברהם [הראב"ד] ז"ל בספר "בעלי הנפש", והוא נכון.³

כפי שמביא הרשב"א, גם הראב"ד כתב כדבריו בהקדמת ספרו "בעלי הנפש", ויש בדבריו הוספה חשובה, שכותב שתוכנית זו של הבריאה מחייבת אותנו להתאים את עצמנו לרצון הבורא המתגלה ממנה, וכדלהלן. דברי הראב"ד מובאים בהקדמת הטור לספר אבן העזר (עם קצת הוספות), וז"ל הטור:

ועוד הפליא והגדיל [השי"ת] עמו [עם אדם הראשון] בעזר אשר עזרו,

3. בספר אפריון עה"ת (לבעל קצשו"ע בראשית ג', י"ב) מסביר את דבריו, וז"ל: ביאור דבריו, כי שני דברים שאינם משורש אחד אף אם לפעמים יתחברו, לא יהיה החיבור ההוא שלם ומתמיד רק עומד להתפרד. אבל שני דברים אשר משורש אחד יבואו, אף אם יתפרדו לפי שעה, מכל מקום אם אחר כך שוב יתדבקו ויתחברו, יהיה הדיבוק והחיבור ההוא שלם ומתמיד, כיון שממקור ושורש אחד באו. ולכן כל הברואים שהם זכר ונקבה, אף שהם מתחברים ומתזווגים לפי שעה לקיום המין, אבל אחר הזיווג, כל אחד פונה לדרכו ואין החיבור מתמיד, כיון שמעולם לא היה להם חיבור עצמי. אבל האדם שהוא מבחר הברואים, ונברא לשמש את קונו, וגם הוא היותר חלוש שבכל הברואים, וצריך הוא לעזר וסעד לכל צרכיו, ולא יספיק לו התחברותו עם האשה לפי שעה לקיום המין בלבד, אבל הם צריכים להתחבר בחיבור ודיבוק תמידי, ו"טובים השנים ... כי אם יפלו האחד יקים את חברו" [קהלת ד' ט' י'], ולכן ברא ה' ית"ש את האדם לבדו, ובנה את האשה מצלעותיו, למען שכאשר יתחברו יהיה החיבור שלם ומתמיד.

ובעטרה אשר עטרו, וכחתן פארו, וישם עליו ציץ נזרו, ועל הכל האשה אשר ממנו לוקחה. ולא כשאר הברואים שנבראו שנים שנים, אבל בראו לבדו, ויקח אחת מצלעותיו ויבן אותה לאשה ויביאה אותה אליו, למען היותה לו לעזר ולהועיל.

כאשר כתב החכם ראב"ד בספר "הנפש", כי לטובת האדם ולהנאתו הגדולה עשה זה. שאילו נברא זכר ונקבה כשאר הברואים, היתה האשה אצל האדם כנקבת הבהמה אצל זכר, שאינה מקבלת שלטונות הזכר, ולא עומדת אצלו לשמשו, אך זה חוטף מזה וזה בועט בזה, ואיש למעברו יפנו. וגם אינם מיוחדים זה לזה, לפי שבתחילה נבראו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. ולכן ראה הבורא יתברך צורך האדם והנאתו, וברא אותו יחידי, ולקח אחת מצלעותיו ובנה האשה ממנה, והביאה אל האדם להיות לו לאשה, ולהיות לו לעזר ולמסעד, מפני שהיא נחשבת לו כאחד מאבריו אשר לו לשמשו, וכי יהיה מושל עליה כמושלו על אבריו, וכי תהיה משתוקקת אליו, כאשר איבריו משתוקקים להנאת גופו. וזה מה שאמר הכתוב ... "לא טוב היות האדם לבדו", רצה לומר, אין טוב שיהיה האדם מתבודד כמו הבהמה שאין הנקבה מיוחדת לזכר. "אעשה לו עזר" ממנו "כנגדו", אומרו "כנגדו", רצה לומר שתעמוד אצלו יום ולילה בו' ...

והאדם בראותו אותה וידע כי ממנו לוקחה, אמר, "על כן יעזוב איש כו'", כלומר ראוייה זו שתהיה מיוחדת לאדם, ואדם אליה. על כן ראוי לאדם לאהוב את אשתו כגופו, ולכבדה יותר מגופו, לרחם עליה ולשומרה כאשר ישמור אחד מאיבריו. וכן היא חייבת לעובדו ולאהבו כנפשה כי ממנו לוקחה.

מסוף דברי הראב"ד רואים, שתוכנית זו, שבה הראה בורא העולם את רצונו שתהיה אחדות מושלמת בין בני הזוג, מחייבת את בני הזוג להשתדל למלאות רצונו ית', ולעבוד להשיג אחדות מושלמת זו. גם בספר ערבי נחל (פרשת בראשית) מעיר כנ"ל, ומוסיף לבאר למה אופן יצירת האשה מאדם הראשון

בהתחלת הבריאה משפיע על צאצאיהם במשך כל הדורות, וז"ל:

כלל דבריו [של הראב"ד], כי מהיותנו רואין כי עשה ה' את האדם יחידיו, יצא החיוב לאהוב אשתו ולכבדה כאמור. ואם אמור יאמר האדם, הלא ענין זה לא היה רק באדם הראשון, אבל מאז עד היום נוצר הזכר לעצמו והנקבה בפני עצמה? אף אתה אמור לו, כי כל הנשמות שהיו ושעתידין להיות כולן היו כלולות באדם הראשון, נשמות זכרים ונקבות, וכאשר לוקח אחת מצלעותיו ונעשית חוה, נכללו בה כל נשמות הנקבות, ובו נשארו כל נשמות הזכרים. ולכן כל הזיווגים שבעולם כך הוא, כמו באדם הראשון, שהאשה נבנית (מ) אחת מצלעותיו.

ב. שני חלקים של נשמה אחת

הגר"א מוסיף להעיר בענין זה, שיש לשים לב (כפי שנאמר בספר "ערבי נחל" הנ"ל) שלא רק בגופם של אדם וחווה היה איחוד ואחר כך הפרדה, אלא גם בנשמתם. נשמתה של חווה הייתה בהתחלה חלק מנשמתו של אדם הראשון ונפרדה ממנו, ועל ידי זיווגם חזרה הנשמה למצבה המושלם המקורי, כאשר כל אחד משלים את החלק החסר בנשמת השני. בדומה לכך, במשך כל הדורות, לכל איש ואישה יש נשמה חלקית, ורק על ידי זיווגם נשמתם משתלמת. דבר זה נלמד מהפסוק בבריאת אדם הראשון (בראשית א', כ"ז):

"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ, זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם".

שהפסוק נראה תמונה, בהתחלה הוא מדבר על אדם הראשון בלשון יחיד ובסוף בלשון רבים.

וז"ל הגר"א (אדרת אליהו בראשית א', כ"ז):

"ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אותם".

ואמר "ברא אותו" ואחר כך "ברא אותם": ... כי נבראו [בסוף] שנים נפרדים בגופם וכן בנפשותם. ... ואמר "ויברא", הוא בריאת

הנשמה, והוא 'בצלמו', והוא עיקר האדם, כי הגוף נקרא "בשר האדם". ואחר כך פרט הכתוב סדר בריאתם, כי מתחלה קודם היצירה לא היה לו רק נפש אחת [היינו הנשמה] כלולה משתים, ואחר כך חלק [את הנשמה] לשתיים, וזה שאמר "ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם כו' אלוקים ברא אותו", כי נשמת הזכר והנקיבה הן בשלימות, ונקראו "אדם", כמו שאמרו (יבמות ס"ב, ב'), כל השרוי בלא אשה [שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה ... בלא תורה בלא חומה ... בלא שלום ... א"ר אלעזר כל אדם שאין לו אשה אינו "אדם", שנאמר "זכר ונקבה בראם, ויקרא את שמם אדם"].

נמצא לפי הגר"א (בסוף דבריו), שכל הדברים המנויים בחז"ל בתועלת הגדולה להיות שרוי עם אשה ["כל השרוי בלא אשה שרוי כו'"], הם תולדה של איחוד נשמות בני הזוג, שכן בשעת הנישואין נשמותיהם מתאחדות ונהפכות לנשמה אחת מושלמת. יוצא, שעל ידי זיווג האדם משיג את שלמותו הרוחנית, ועוד מתנות וברכות רבות שהן תולדות איחוד זה של הנשמות, שהן (לפי הגמרא יבמות ס"ב ע"ב): שמחה, ברכה, טובה, תורה, חומה, שלום.

בזה"ק (זה"ח דף ס"ב ע"א) מובא שברכות אלו הן תולדות השכינה השרויה על בני הזוג על ידי איחוד נשמתם, וז"ל (מתורגם ללה"ק):

כשאדם נושא אשה, הוא מתדבק בשכינה. שהרי לפני שנשא, אין השכינה שורה עליו, שאין השכינה שורה על מקום פגום. וכשאינה שורה עליו, היא מונעת ממנו שתים עשרה מתנות עליונות. ... וכשנשא האיש, כל שנים עשר השערים נפתחים, להוסיף ברכות על ראשו, כיון שיושב בסתר השכינה.

בזה"ק שם, מוסיף על הברכות המנויות בגמרא יבמות הנ"ל שזוכה להם בני הזוג על ידי נישואיהם עוד שבע ברכות: עזרה, כפרה, חכמה, חיים, רצון, עושר, כבוד.

ונראה, שכל המתנות הנכספות האלו מגיעות לבני הזוג לפי מידת האחדות בפועל הקיימת ביניהם.

כך רואים מהגמרא במסכת בבא מציעא דף נ"ט ע"א:

אמר רבי חלבו, לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו, שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו, שנאמר "ולאברם הטיב בעבורה". והיינו דאמר להו רבא לבני מחוזא "אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו" [תרגום: וזה מה שאמר רבא לבני העיר מחוזא, "תכבדו לנשותיכם כדי שתתעשרו"].

רבא אמר לבני מחוזא שהברכה העליונה המגיעה לבני הזוג, תלויה ביחס שביניהם. נמצא, שמה שכתוב בגמרא המובאת לעיל "כל השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה", אין הברכה ניתנת תמיד לכל זוג עם נישואיהם, אלא היא תלויה באהבה ובכבוד ההדדיים הקיימים בפועל ביניהם. לפי זה יוצא חידוש גדול שהמושג של "השרוי בלא אשה" שייך באחוזים, שכן לפי מידת האהבה וההוקרה הקיימת ביניהם יזכו למתנות יקרות אלו. על פי זה, מבואר לשון הגמרא הכותבת את הצד השלילי "השרוי בלא אשה..." שהוא אמת מוחלט בכל מי שאינו נשוי, ולא כתוב "השרוי עם אשה" זוכה לכל הברכות, שכן לא כל אחד הנשוי זוכה.

ג. מצוה להרגיש אחדות מיוחדת זו

רצונו של בורא העולם שאחדות מושלמת זו תושג בפועל על ידי בני הזוג הוא היסוד של מצוה מפורשת בתורה. מובא בספר החינוך (מצוה תקפ"ב), שכדי שבני הזוג ישיגו מטרה חשובה זו, צוותה התורה שהחתן לא יתגייס לצבא בשנה הראשונה שאחרי הנישואין, "נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח". ומוסיף ספר החינוך לגלות סוד יקר מאד בענין זה, שאחת מסיבות חשיבותה הגדולה של אחדות זו היא, כיון שאיכותם הרוחנית של ילדיהם תלויה בכך, ועל כן המשיגים אותה גורמים נחת רוח גדולה בשמים. וז"ל הספר החינוך:

כי האל ברוך הוא עלה במחשבה לפניו לבראות העולם, וחפצו שיתיישב בבריות טובות הנולדות מזכר ונקבה שיזדווגו בהכשר, כי הזנות תועבה הוא לפניו. על כן גזר עלינו, העם אשר בחר להיות נקרא על שמו, שנשב עם האשה המיוחדת לנו

להקים זרע שנה שלמה מעת שנשא אותה, כדי להרגיל הטבע עמה ולהדביק הרצון אצלה, ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב. עד שיבא אצל הטבע כל מעשה אשה אחרת וכל עניינה, דרך זרות. ... ומתוך כך ירחיק האדם דרכו מאשה זרה, ויפנה אל האשה הראויה לו מחשבתו, ויוכשרו הוולדים שתלד לו, ויהיה העולם מעלה חן לפני בוראו.

כאמור לעיל, לפי רבא סוד הדרך להשגת אחדות מיוחדת זו שבין בני הזוג, הוא "אוקירו לנשייכו" - "כבדו את נשותיכם". המושג של "כבוד" בתורה הוא תמיד להרגיש את כבוד השמים (שהוא ההכרה המוחשית בטובו ית') המתגלה על ידי אדם או דבר מסוים (ע' ספר שערי אהבה ח"א עמ' ע"ח). ועל כן "אוקירו לנשייכו" היינו להרגיש את טוב ה' המתגלה על ידה⁴.

כל הדברים הטובים המועילים והנעימים שברא השי"ת בעולמנו מגלים כבוד שמים - "מלא כל הארץ כבודו". אולם קשה למצוא בעולם הגשמי שלנו דבר שמגלה אותו יותר מהמציאות הנפלאה של הנישואין שהקב"ה המציא כדי להועיל ולהנעים לנו ברוח ובגשם. ככל שבני הזוג חשים בחסד מופלג זה ומודים עליו לה', הם ירגישו את "טוב ה'" שמתגלה על ידי בן/בת הזוג ויגיעו לעולם הנספק של אחדות מושלמת ושל השכינה השרויה ביניהם.



4.. ע' ספר חרדים פ"ט מו' להל' חיי אדם כלל ס"ז, שכל ענייני ה"כבוד" המוזכרים בתורה אין מצוותם רק עשיית מעשים חיזוניים, אלא הם ממצוות הלב להרגיש רגש של "כבוד". הרגש של כבוד הוא הרגש של אהבת ה"טוב" ("יונתי", ע' ס' שערי אהבה פ"ג), שהוא תגובה טבעית של הנשמה לדבר שהיא מרגישה כ"טוב" וראוי להערצה. כאשר רואים בתוך אדם מסוים גילוי טובו ית', באופן טבעי הנשמה תרגיש כבוד ("יונתי") לאדם זה (מעין כבוד למלך בשר ודם - אפילו רשע - המשקף מלכות שמים, וכן כיבוד אב ואם אף להורים רשעים, המשקפים מידת האבהות והאמהות כביכול של השי"ת. וע"ע קידושין (ל"א ע"ב) רב יוסף כי הוה שמע קול כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא). מי שחש בטוב ה' הנפלא המתגלה על ידי בן/בת זוגו שהשי"ת יצר בשבילו, באופן טבעי ירגיש כלפיו כבוד, שהרי הוא "צוהר" המשקף את טובו ית' במדור "יונתי" האישי שלו, המדור ששם קיימים כל הדברים שהוא מכבד.

פניני אור

פנינים המאירים ומשלימים ענייני פרק זה



א. אשתו כגופו

להרגיש את האחדות

חתן לפני חתונתו הגיע לרב אריה לוי⁵ ושאל עצה בדרך הראויה להתנהג בתוך הבית. ענה לו רב אריה: "הלא אמרו 'אשתו כגופו', מימי לא שמעתי שיבוא אדם לשאול כיצד עליו לנהוג בגופו?!"⁵ [כלומר: לא מספיק לנהוג בהנהגות נכונות בתוך הבית, אלא צריכים להרגיש אחדות - ואז אין שום צורך בהנחיות].

מתשובה זו רואים, שכאשר בסיפור הידוע רבי אריה אמר לרופא: "הרגל של אשתי כואבת לנו", זו לא הייתה אמרה בעלמא, אלא תיאור כן של רגשותיו. הם זכו לרוממות הנפלאה של "ואהבת לרעך כמוך" ... מציאות אחת ממש.

הרב יעקב קמנצקי זצ"ל היה אומר: "החל משעת החופה, צורת החשיבה של בני הזוג צריכה להשתנות. במקום שעד עכשיו כל אחד חשב בסגנון "אני", מעכשיו עליהם לחשוב בסגנון "אנו".⁶ היינו, גם במחשבתם עליהם להתייחס לעצמם כמציאות זוגית אחת, ולא כשני בודדים משותפים.

5. הספר "איש צדיק היה" עמ' 101.

6. הספר "רבי יעקב" פ' י"ח.

ב. "ואוקיר יתייכי"

החיוב לכבדה כבר כתוב בכתובה

כאשר בעל ואשה היו באים לרבי יעקב קמינצקי זצ"ל עם דעות חלוקות, כגון אם להשתתף באירוע מסוים, או אם הבעל יקבל משרה מסוימת שאשתו חושבת שאינה מכובדת דיה עבורו, וכדומה. הוא היה אומר לבעל: אתה כתבת בכתובה "ואוקיר יתייכי" - "ואכבד אותך", הרי קבלת בכך על עצמך להתייחס לדעתה ולבקשותיה בכבוד.⁷

ג. מכבדה יותר מגופו

פירוש ההוראה "יותר מגופו"

חז"ל אומרים (יבמות ס"ב ע"ב, סנהדרין ע"ו ע"ב) שיש לאהוב את האשה כגופו ולכבדה יותר מגופו. מדוע יש לכבד את האשה "יותר מגופו" כאשר אהבה נדרשת רק "כגופו"?

ביאר הג"ר אברהם גרודזינסקי זצ"ל הי"ד (תורת אברהם עמ' ר"א) שכיון שתכונות האישה שונות משל הבעל הוא צריך לכבדה כפי צרכיה ולא כפי צרכיו. זה מה שכתב רש"י סנהדרין (ע"ו ע"ב): מכבדה יותר מגופו - "בתכשיטין נאין". תכשיטים הם דוגמה של דבר שיש לאשה צורך בהם ואין לגבר בהם עניין. תכשיטים נאים אינם בגדר מותרות בשביל האשה אלא צורך חיוני.

הוסיף על כך הרב דב יפה זצ"ל שאכן חשוב לאשה שיהיו לה תכשיטים ובגדים נאים, אולם עוד יותר חשוב לה לראות שבעלה חפץ בה ומעוניין לכבדה בהם.

עוד העיר, שיש לשים לב לחסד העצום של בורא העולם שבדבר זה, שהטביע באשה שאיפה שהמראה החיצוני שלה יהיה נאה, כדי שבעלה ישמח בה ותרבה האהבה ביניהם. ועוד הטביע בה תשוקה לכך שבעלה יאהב אותה, שעל ידי זה תרצה לעשות את רצונו ולהיות לו לעזר באופן מושלם. כמה עלינו להודות

7. הספר "רבי יעקב" פ' י"ח.

להשי"ת על כל פרטי התוכנית הנפלאה הזו.⁸

עוד נראה שבדרישה לכבדה יותר מגופו, כלולה חובתו של האדם להרגיש הכרת טובה גדולה לאשתו, עד שיהיה איכפת לו הכבוד שלה יותר מהכבוד של עצמו. כך היה אומר הרב משה שמואל שפירא זצ"ל לשומעי לקחו: "סבורים אתם שמה שאמרו חז"ל 'מכבדה יותר מגופו' המשמעות להתנהג הנהגות של כבוד כלפיה "לשם מצוה"? לא זו כוונתם! חז"ל התכוונו שעל הבעל להיות חדור ברגשי הכרת הטוב כלפי אשתו, להרגיש בחוש בעמקי לבבו כמה הוא חייב לה, ועד כמה כל מה שיש לו הוא בזכותה, עד שבאופן טבעי, מתוך גודל הכרת הטוב, הוא רוחש לה כבוד ומכבדה יותר מגופו.."⁹

מובא בספר בניהו בן יהוידע (חולין פ"ד ע"ב) לבעל 'בן איש חי' זצ"ל (שנראה שהסיפור קרה איתו):

מעשה בחסיד אחד שיצא לשוק לקנות בד עבור בגד לשבת לעצמו ולאשתו. הוא קנה שתי חתיכות בד משי, שתיהן בצבע אחד, אך האחד מעולה בטיבו מהשני. את הבד המשובח נתן לחייט שיתפור בשבילו בגד לכבוד שבת, ואת השני הביא לאשתו שתתפור בגד לעצמה. החייט הביא לו את בגדו בערב שבת. הוא לקחו מיד החייט, ברך עליו "שהחיינו" והלך לבית הכנסת. גם אשתו לבשה את בגדה החדש וקבלה שבת בנרות. בבוא בעלה הביתה היא ראתה את בגדו החדש, ושמה לב שהוא נעשה מבד משובח משלה. דעתה לא הייתה נוחה מזה, והעירה לו על כך.

באותו לילה חלם הבעל שהוא רואה לפניו נייר לבן שעליו כתוב תיבת "יגל" בכתב אשורית, ותחתיה תיבת "אש". וייקץ משנתו ותפעם רוחו, שאמר תיבת "יגל" הוא סימן טוב לשמחה וגילה, אך תיבת "אש" מראה על דין. רוחו לא שקט, וניגש לרב לפתור לו את החלום. הרב שאלו אם היה לו בלילה הזה ריב עם אנשי ביתו. הוא ענה שלא היה ריב רק חילוקי דעות, וסיפר לרב את הנושא. הרב אמר לו: "מן השמים הראו לך שטעית, ושהאמת עם אשתך. היית צריך לתת לה את הבד המהודר. תיבת יגל היא ראשי תיבות "לא ילבש גבר", ותיבת א"ש היא ראשי תבות "שמלת אשה" [דברים כ"ב, ה']. הודיעו לך בזה, שהבד אשר לבשת ראוי שתהיה שמלת אשה, ואתה הגבר

8. "בית ה' נלך" עמ' מ"ז, ס"ו.

9. הספר "רבי משה שמואל" עמ' 499.

לבשת שמלה הראויה לה. והראו לך דבר זה בראשי תיבות למפרע, להורות שאתה נהגת הפוך, שקנית לעצמך בגד חשוב, ולאשתך הבאת בגד גרוע יותר. ללמדך שלא זו הדרך הראויה וההתייחסות הנכונה לאשת בריתך."

אחד שהיה חש את מלוא כוונת חז"ל בהוראתם לכבדה יותר מגופו, וקיימה באופן מופעים, היה **הרב אריה לוי זצ"ל**. אשתו לא הייתה מוכנה שהוא יכבדה בפועל במלבושיה יותר ממנו בחייה, לכן הוא דאג לסדר בעוד מועד שהתכריכים שלה יהיו יותר מכובדים משלו. וז"ל בצוואתו:

כריתי לי קבר בנחלת סנהדריה, על יד אשתי-אמכם זצ"ל. שטר אחוזת קרקע מונח במעטפה יחד בחבילה של הבגדים [תכריכים] אשר הכינתי לאחר אריכות ימי. קניתי שתי חתיכות בד פשתן נקי [לתכריכים], אחת מובחרת ביותר קניתי בשבילה, כי לא זכיתי לכבדה בחייה יותר מגופי, כי היא בחלה נפשה במותרות.¹⁰



10. ספר "איש צדיק היה".

פרק ב'

מתנת הנישואין

כל אדם שזכה להתחתן, קיבל מתנה נפלאה מהשי"ת. ההתרגלות שלנו למציאות זו, גרמה לכך שאיננו שמים לב לטוב המופלא של השי"ת המתגלה על ידה. עלינו להתעורר ולשים לב לחסדים הרבים שהעניק לנו בורא העולם בזה. הכרה זו תשנה את היחס שלנו להשי"ת, את היחס שלנו לבן/בת זוגנו, ותאיר את חיינו באור המבהיק של השכינה.

מרב ההתרגלות שלנו לעניין הנישואין, רוב בני אדם מתייחסים לנושא מתוך ההשקפה שמגיע לכל אחד בן או בת זוג, ושעליהם להכיר טובה ולהודות רק אם זכו לזיווג מבוקש יותר ממה שיש לאחרים. אולם, מתעלמים בכך מהעיקר. הביקורת בשמים נגד אדם הראשון הייתה על חוסר הכרתו בטוב ה' **שבעצם היצירה של המציאות הנפלאה של זוגנו: "אמר לו הקב"ה, עזר שמתיה לך, ואתה אומר 'האשה אשר נתת עמדי'?!"** (משנת רבי אליעזר פ"ז). כמו שחווה היתה מתנת חינוך מהקב"ה לאדם הראשון, כן זיווגינו, וזוגנו של כל אדם, הוא מתנה מן השמים שלא מגיעה לנו כלל. עלינו להרגיש את חסדו ואת אהבתו של בורא העולם שהניעו המצאת מתנה זו היקרה מפז, ולהודות לו ית' עליה בצורה נרגשת ביותר.

"ה' משמים השקיף על בני אדם, לראות היש משכיל דורש את אלקים" (תהלים י"ד, ב'), הקב"ה מסתכל מן השמים לראות האם יש, מתוך רבבות בני האדם, מישהו שמתעורר לשים לב לכל המתנות הרבות שמעניק לנו ובפרט למציאות

נפלאה זו שהמציא לטובתנו. הקב"ה מחכה לראות אם כבר למדנו מטעותו של אדם הראשון, ומכירים בטובה הגדולה של מתנה זו שתכנן עם חיישובים רבים בפרטי הפרטים של טובתנו הרוחנית והגשמית.

על כן, חשוב להעמיד לפני עינינו תמיד את הטובות הרבות שזכינו להן על ידי זיווגנו, להתרגש מחסדו ית' ואהבתו שהניעו את המצאתם. בכך יפתח השער לעולם מרומם של קשר מיוחד עם השי"ת, קשר של הודיה ואהבה נרגשת, עולם המואר בשלום ובאהבה שהוא מעל כל ההפרעות השטחיות הקטנוניות.

א. מפתח לקשר עם ה' ועוה"ב

שבע הברכות שמברכים בשמחת חתן וכלה מיועדות לעורר את החתן והכלה, וכן את כל המשתתפים בשמחתם, להרגיש את החסד האדיר של בורא העולם בהמצאה הנפלאה של הנישואין. ברכות אלו אמורות ללוות את החתן והכלה למשך כל חייהם, לשים לב למתנה המיוחדת שהעניק להם בורא העולם.

בברכה הראשונה "יוצר האדם", מודים להקב"ה על "מתנת החיים", על עצם זה שהשי"ת ברא אותנו ושם אותנו בתוך התוכנית הנפלאה של העולם.

אחר כך, בברכה השנייה במילים "אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות הבניתו", מודים על המציאות של הנשמה המושלמת, המרוממת, המאוחדת של היצירה הראשונה (נשמת האיש ונשמת האשה המאוחדות), המכילה שלימות נעלה ביותר, "ותחסרהו מעט מאלוקים".

אחרי כן, במילים "והתקין לו ממנו בנין עדי עד" מודים על היצירה השנייה, על הפרדת נשמת האשה מנשמת האיש, ועל האפשרות של התאחדותן בשעת החתונה. כפי שמבואר לעיל, עומק טובתנו המושלמת מצריך הפרדה הזו, ואת האפשרות לקבל בחזרה שלמות מיוחדת זו על ידי הזיווג.

הנשמה המאוחדת המושלמת הזאת מוסיפה לאדם מעלות רוחניות רבות. שכן לפי דברי הזוה"ק והגר"א המובאים לעיל, מה שכתוב בגמרא (יבמות ס"ב ע"ב) שלפני שהאדם מתחתן חסר לו: שמחה - ברכה - טובה - תורה - חומה

- שלום (ועוד דברים נוספים כמבואר בזה"ק המו' לעיל), כולם הם תוצאת העובדה שנשמתו אינה שלימה. כל הטובות האלו כלולות בתוך המתנה הנפלאה שהשי"ת העניק לנו, כאשר הוא הביא לנו את זוגנו. הקב"ה לא רק סיפק לנו זוג, אלא גם השלים בכך את נשמתנו, והרעיף עלינו את כל שפע הברכות וההישגים הרוחניים הנובעים ממנה.

תוספת נשמה זו היא תוספת קשר עם השי"ת, הפותחת לשני בני הזוג שערים של הכרות חדשה במידות חסדו וטובו ית'. כל הרשימה הארוכה של הטבות שחז"ל מונים המגיעות על ידי הנישואין, הן כולן חלק מ"מאור הפנים" של השי"ת, כמו שאומרים בנוסח התפלה "כי באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו וכו'". "מאור הפנים" הזה הוא השכינה המאירה על החתן והכלה בשעת חתונתם, והיא נשאת איתם לכל חייהם אם הם שומרים עליה בזהירות הנדרשת.

במעמד פתיחת השערים של האור הגדול הזה, יש אפשרות גם לכל המשתתפים בשמחת החתן והכלה, לפי המידה שהם מזדהים עם שמחתם, להרגיש גם כן את האור הגדול הזה של גילוי טובו ית'.

בנוסף לכך, טמון בנוסח הברכה יסוד נוסף: כאשר הקב"ה העניק לאדם הראשון בגן עדן את ה"מתנה טובה", את המציאות הנפלאה של האשה, על ידי כך הוא "הִתְקִין לוֹ [לאדם הראשון] מִמֶּנּוּ בְּנִין עֲדֵי עַד", חיים נצחיים (ע' הערה¹¹). שכן עם השגת שלימות זו של הנשמה התאפשר לאדם ולחווה לזכות ביחד ליעד הנפלא של הבריאה, שזהו ה"בנין עדי עד" הנצחי של העולם הבא. כל הדברים המוזכרים שאפשר לזכות בהם על ידי הנישואין, שהם תולדות שלימות הנשמה: תורה, שמחה, ברכה, טובה, חומה, שלום ועוד, הם מפתחות לזכות על ידם ליעד המיוחל של הבריאה, לחיים הנצחיים של העולם הבא.

את החסד הגדול המתואר בברכה זו, ניתן להמשיל לאדם קשה יום שהיה ללא קורת גג. יום אחד ריחם עליו נדיב גדול והעניק לו במתנה בנין מפואר עם כל נוחיותו. הנדיב מסר לו בחגיגות את מפתח הבניין. עם קבלת המפתח, הודה לו העני בהתרגשות גדולה, ואמר לו בעיניים זולגות דמעות: "אין בפי מילים להודות לך על המתנה הנפלאה שאתה נותן לי..."

11. ע' ירושלמי מסכת מגילה דף כ"ט ע"א "מה אם מזון שאינו אלא חיי שעה טעון ברכה לפניו ולאחריו תורה שהיא חיי עדי עד לא כל שכן", משמע ש"עדי עד" היינו החיים הנצחיים ההיפך של חיי שעה. וע' רד"ק ישעיה (כ"ו, ד') "בטחו בה' עדי עד - עד עולם, או יהיה 'עדי' גם כן עולם ויהיה כפול, כלומר בכל העולמים בטחו בו, וכן תרגם יונתן לעלם ולעלמי עלמיא".

(תוך כדי האמירה הוא מרים את המפתח ומסתכל בו מכל הכיוונים מתוך התפעלות גדולה...). אני יכול להגיד בנאמנות, שמימי לא ראיתי מפתח כל כך מהודר ביופיו!"

כל אחד מבין שעני זה דעתו לקוי באופן מוגזם ואין הוא תופס כלל את החסד שנעשה איתו. שכן יופיו של המפתח הוא לגמרי חסר ערך לעומת החסד האמיתי העצום של הבית עצמו, שממנו הוא היה צריך להתפעל, ועליו היה צריך להביע את עיקר הכרתו בטובת הנדיב.

כן הדבר בכל חתן וכלה. כאשר הם יודו להשי"ת בלב מלא הכרת טובה על מעלותיו המיוחדות של בן/בת זוגם, עדיין עיקר ההודיה חסר. הרי הם כמודים על יופיו של המפתח, במקום להודות על העולם הנפלא החדש שנפתח בפניהם על ידו. הקב"ה לא נתן להם רק בן/בת זוג, הוא נתן להם "מפתח" שעל ידו יש להם אפשרות להשיג באופן מושלם את היעד הנפלא הנצחי של הבריאה, את העולם הבא.

ב. רגשי שמחה המלווים את המתנה

גם בברכה האחרונה של שבע הברכות יש מסר חשוב לבני הזוג, שאם הם יקלטו אותו הוא יאיר את חייהם באור יקרות.

העולם שלנו יוכל לפעול באופן מושלם - מבחינת תפקודו הגשמי - גם בלי רגשות שמחה. אבל הקב"ה ברוב חסדו, רצה שהברואים לא רק יתקיימו בעולם, אלא ייהנו וישמחו, לכן הוא המציא את המציאות המרנינה של רגשי השמחה, ועל בסיס רגשות אלו תכנן את כל תוכנית הבריאה.

והנה, השי"ת לא הסתפק בבריאת סוג אחד של שמחה, אלא המציא גוונים רבים שונים של רגשות אלו, אשר כל אחד מהם הוא גילוי נוסף של חסד וטוב מופלא. כדוגמת הפרחים - אשר גם הם לכאורה "מיותרים" ומטרתם להנעים את חיינו - הקב"ה לא ברא רק סוג אחד של פרח, אלא המציא זנים רבים כדי לעורר אותנו לשים לב ולהתרגש מטובו המרשים ומאהבתו הגדולה אלינו.

בברכה האחרונה של שבע הברכות אנחנו מודים להשי"ת על המציאות המופלאה הזו שברא, ומפרטים את כל סוגי השמחה: "1) שְׂשׂוֹן, 2) וְשִׂמְחָה, 3) חֶתֶן, 4) וְכֵלָה] גם "חתן" ו"כלה" הם סוגי שמחה, ע' רמב"ן סוף דרשה לחתונה,

זוה"ח מדרש רות מאמר שבע ברכות¹², [5] גילה, [6] רנה, [7] דיצה, [8] וחדנה, [9] אהבה, [10] ואחה, [11] ושלום, [12] ורעות".

ויש לשים לב, שעל אף שאנחנו נהנים מרגשות אלו בכל יום, חז"ל תקנו לברך עליהם בהזדמנות אחת בלבד - בשמחת חתן וכלה. מהתייחסות זו רואים, שבאירוע זה מתגלה פן זה של חסדו ית' באופן שאינו נגלה בצורה גלויה בהזדמנויות אחרות. ונראה, שלא בכדי מזכירים סוגי שמחה אלו בשמחת חתן וכלה, שכן את כולם הכניס הקב"ה במציאות הנפלאה של חיי הנישואין, כאשר הם מנוהלים באופן הראוי¹³.

ג. ה"מצוה רבה" של פריה ורביה

אף בלי כל החסדים המוזכרים, העובדה שעל ידי בן או בת הזוג ניתן לקיים את המצוה היקרה ביותר של פריה ורביה, כבר מספיקה כדי להודות ולהלל על מתנה נפלאה זו כל ימי חיינו. מצוה זו נקראת "מצוה רבה" מחמת ערכה הגדול במילוי רצון ה' בבריאה. כדברי הטור (אבן העזר סימן א'): "מצוה גדולה היא עד מאד, שאין מוכרים ספר תורה אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה". ואף האשה, אף שאינה מחויבת מן התורה במצוה זו, היא שותפה בקיומה, ומקיימת בכך מצוה שאין ערוך לחשיבותה¹⁴.

מלבד המצוה שבדבר, כאשר הקב"ה חונן את בני הזוג בילדים, הם ממלאים את חייהם בסיפוק ומועילים להם מאד בעולם הזה - ועוד יותר בעולם הבא. כפי שמובא בזוה"ק (זה"ח דף פ"ט ע"א/ק"ח ע"ב):

רבי יוסי פתח, "אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם וגו'".
במתעסק בפריה ורביה הכתוב מדבר. מאי "לא יבושו כי ידברו
את אויבים בשער"?

אלא בזמן שהאדם יוצא מן העולם הזה, ונפשו באה ליכנס במקום
הראוי לה, כמה מלאכי חבלה עומדים מצד זה ומצד זה, וכמה

12. יש שמפרשים הכוונה "ששון ושמחה של החתן והכלה", ולפ"ז לפי הנוסח שלנו יש עשר לשונות של שמחה.

13. ע' רש"י כתובות ח' ע"א בביאור סיום הברכה "בא"י משמח חתן עם הכלה", וז"ל: משבח להקב"ה שברא חתונת דיבוק איש באשה על ידי שמחה וחדוה. לפיכך יש לחתום "משמח חתן עם הכלה" שהוא לשון שמחת איש באשה.

14. ע' משנה ברורה (סימן קנ"ג ס"ק כ"ד) מוכרים בית הכנסת ואפילו ספר תורה להשיא יתומות בדמיו, דאע"ג דאין האשה מצווה על פריה ורביה, מכל מקום "לשבת יצרה" שייך גם באשה.

מלאכי שלום עומדים מצד זה ומצד זה. זכה, מקדימים לו מלאכי שלום, ואומרים לו "שלום בואך". לא זכה, מלאכי חבלה מקדימים לו, ואומרים "אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו".

ומאן איהו [מי הוא זה שאומרים לו "אוי לרשע כו"]? מי שלא נתעסק להניח בן בעולם הזה. שכל המניח בן בעולם הזה, ומלמדו תורה ומעשים טובים, אין מלאכי חבלה וגיהנם שולטין בו. הדא הוא דכתיב, "לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער", אלו מלאכי חבלה, שאינם יכולים לשלוט עליו.

שלא יאמר אדם, הרי תורתי ומעשים טובים מגינים עלי, ולא אתעסק בפריה ורביה. אלא אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אינו נכנס במחיצתו של הקב"ה, ואין לו חלק לעולם הבא. ... שהרי אין לך אדם בעל תורה ומעשים טובים כחזקיה מלך יהודה ע"ה, וכתיב ביה, "כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה", "כי מת אתה" - בעולם הזה, "ולא תחיה" - בעולם הבא [על שלא עסק בפריה ורביה].

גודל הזכות והחשיבות העצומה של המצוה להוליד ילדים מבואר במסכת יבמות (דף ס"ג ע"ב):

תניא - רבי אליעזר אומר: כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים, שנאמר "שופך דם האדם באדם דמו ישפך" וכתיב בתריה [וכתוב אחרי זה בפסוק] "ואתם פרו ורבו".

רבי יעקב [עקיבא] אומר: כאילו ממעט הדמות שנאמר "כי בצלם אלהים עשה את האדם" וכתיב בתריה "ואתם פרו וגו".

בן עזאי אומר: כאילו שופך דמים וממעט הדמות שנאמר "ואתם פרו ורבו" [רש"י: בתריה דתרוויהו כתיב, הלכך כמי שעשה שתיהן הוא].

15...

15. המשך דברי הגמרא: תנו רבנן "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מִישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד, וזה לא עסק בפריה ורביה, לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל! אבא חנן אמר משום רבי אליעזר [מי שאינו עוסק בפריה ורביה] חייב מיתה שנאמר "ובנים לא היו להם" הא היו להם בנים לא מתו.

אחרים אומרים: [מי שאינו עוסק בפרייה ורבייה] גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר "להיות לך לאלהים ולזרעך אחריו", בזמן שזרעך אחריו שכינה שורה. אין זרעך אחריו, על מי שורה על העצים ועל האבנים!?

ביאור העניין של "ממעט את הדמות" מבואר במכילתא שהכוונה שממעט את "צלם האלוקים" שיש בעולם. וז"ל המכילתא (פרשת בחדש פרשה ח'):

כיצד נתנו עשרת הדברות? חמש על לוח זה וחמש על לוח זה. כתיב "אנכי ה' אלהיך" וכנגדו "לא תרצח", מגיד הכתוב שכל מי ששופך דם, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך. משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקונות ועשה לו צלמים וטבעו לו מטבעות. לאחר זמן כפו לו איקונות, שברו לו צלמיו, ובטלו לו מטבעותיו, ומיעטו בדמותו של מלך. כך מי שהוא שופך דמים, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך, שנאמר (בראשית ט') "שופך דם האדם".

וכתב בספר צרור המור (בראשית ט', ז'), שהעניין של "ממעט את הדמות" הוא עומק כוונת המשך הגמרא ביבמות (דף ס"ג ע"ב) הנ"ל, שגורם לשכינה שתסתלק מישראל. וז"ל הצרור המור:

רבי עקיבא אומר כאלו ממעט את הדמות, לפי שהאדם עשוי בדמות דיוקנו של הקב"ה, ואחר שאין לו בנים כביכול הוא ממעט את הדמות. ... אחרים [בגמרא שם, האומרים שמי שאינו עוסק בפרייה ורבייה גורם לשכינה שתסתלק מישראל] לא באו לחלוק, כי כולם אמרו דבר אחד, אבל הוא מפרש דברי רבי עקיבא שאמר "כאלו ממעט את הדמות". וכי מי יוכל למעט את הדמות? לזה אמר: תדע היאך ממעט את הדמות, שגורם לשכינה שתסתלק מישראל. ובזמן שהשכינה בקרבנו יש לנו צלם ודמות, ובצלו נחיה בגוים, אבל כשהשכינה מסתלקת כביכול, כאלו ממעט את הדמות שבקרבנו. ולכן סמך אצל "שופך דם האדם" - "ואתם פרו ורבו".

ונראה בעה"י ביאור הענין על פי דברי הגר"א המובאים בספר רוח אליהו (עמ' קע"ז), וז"ל:

הכלל מכל פרטי בני ישראל שמהללין ומשבחינ ומכירים כבודו [ית'], זהו נקרא "שכינה בתחתונים". ואילו יעדר ח"ו אפילו רגע אחד שלא יהיה ח"ו מי שיכיר כבודו וגדלו [ית'], היה נשאר העולם הזה בלא היה ... אך מעולם אין ריק מזה ח"ו, כי אין לך דור ודור שלא יהיו יראי ה' שהם דבקים תמיד ביראתו הרוממות ואהבתו בלי הפסק, זה או זה. שאין רגע שיהיה נפסק ח"ו דבקות ה' מישראל, ובזה נתקיים העולם. ולזה אמר "האבות הן הן המרכבה", כי הם היו תמיד דבקים בו ית' כל ימיהם בלי הפסק רגע, ... וכל ישראל ביחד דבוקים תמיד בו ית', או זה או זה.

נמצא שאדם שמשתדל שיהיו לו ילדים, דואג להמשך ההכרה בהשי"ת בעולם הזה, שעליה עומד כל העולם. "ממעט את הדמות" היינו שאינו דואג להמשך ההכרה הרגשית של בני העולם ברבש"ע, אשר היא "הדמות" של כבוד שמים ו"השכינה" הנמצאת בתוך לבם של עם ישראל.¹⁶

[יש להעיר בעניין זה את המוזכר בס' שערי אהבה (ח"א נספח ב'), שאין להסיק מכאן שאלו שלא זכו לילדים על אף השתדלותם, שחלילה חסר להם ביעדם הנצחי. שכן התפקיד שלנו בעולם הזה הוא להשתדל לעשות רצון ה', ומידת ההצלחה אינה חלק מתפקידנו, אלא נמצאת לגמרי בידיים הטובות והנאמנות של בורא העולם. ואכן ידוע לנו שחיינו של האדם, אותם אנו רואים בראייה המצומצמת שלנו, הם רק שלב אחד של מסכת חיינו, רק "פרק אחד" של הסיפור המושלם, ופשוט שלא כל תיקון נצרך בכל שלב. ועל כן ברור שכל חלק מהתיקון שנמנע מן האדם מן השמים במשך חיינו, בוודאי אינו נצרך לו כלל בשלב זה.]

16. ביאור זה מתאים לדברי רבנו בחיי (בראשית ט', ז'). וז"ל: במדרש (שיהש"ר א, ט) "דמיתין רעיתי", אין דמיתין אלא דמות. מלמד שבדמיונים נגלה הקב"ה על ישראל כאדם המדמה את חבירו ואומר "זה איש פלוני", כך היו ישראל מסתכלין בהקב"ה ומדמין אותו ואומרים "זה אלי ואנוהו", לכך נאמר "דמיתין רעיתי". וע"ע מאירי יבמות דף ס"ג ע"ב: שמא זה [התינוק שהיה נולד] שהוא מונעו [מלבא לעולם על ידי שאינו עוסק בפריה ורביה] היה בא לתכלית שלמות, ועל זה נאמר "כאלו ממעט את הדמות" רומז למה שאמר "בצלם אלהים ברא אותנו", ר"ל בשכל, ועתיד להדמות לעליונים אם יבא לתכלית שלמותו. וע' מהר"ל ח"א שם: כאשר אינו עוסק בפריה ורביה הרי הוא מחסר מן העולם מה שהיה ראוי שיהיה בעולם, ומאחר שכן ראוי שיהיה בעולם, נחשב זה כאלו שופך דם אחר שנמצא ... וממעט בדמות הזה [מה] שהוא ראוי שיהיה נמצא. וע' רקנאטי - פ' בראשית: מה שאמרו ממעט את הדמות רוצה לומר מחליש כח המרכבה העליונה.

ד. שער לקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך"

רבי חיים ויטאל זצ"ל כתב שאחת מהמטרות הנעלות של הנישואין היא להגיע למעלה המרוממת של קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך". אהבה זו היא תולדת ההתאחדות הנפשית המורגשת כאשר אדם חש שהוא וחברו הם מציאות אחת. אחדות זו קיימת בעומק פנימיותו של נשמת כל יהודי כלפי כל יהודי אחר, שכן בעומק הנשמה כל ישראל הם מציאות אחת רוחנית מאוחדת. וז"ל רבי חיים ויטאל בספר הליקוטים (פרשת עקב - פרק ח')

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" ... "לחם" יקרא אשה, כענין שנאמר "כי אם הלחם אשר הוא אוכל" ... ועל ידי אשה יכול האדם לקיים כל המצוות. ... אמרו רז"ל כי השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה וכו', בלא חיים, וענין (קהלת ט') "ראה חיים עם האשה וכו'", הרי שיחיה על זכות לקיחתה לבד [על ידי שמתחתן זוכה לחיים על ידי מצוה זו] ... [אולם לא רק מצוה זו בלבד הוא מקיים, אלא] "על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" באמצעות האשה. והכוונה, שיקיים כל המצות, שאם יאהב אותה כגופו, יקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך", ששם נכלל כל התורה, כנזכר בגמרא (שבת ל"א ע"א) על אותו שאמר למדני תורה על רגל אחת, ואמר לו "ואהבת לרעך כמוך". אם תקיים זה כאילו קיימת כל התורה כולה.

זאת אומרת, כאשר היחס בין בני הזוג הוא יחס של אהבה אמיתית ולא אנוכית, בו כל אחד מזדהה עם שמחתו וצרתו של השני, ומעוניין לגרום נחת רוח לזולת ולא רק לעצמו, הם עושים בזה מגע עם הנקודה העמוקה הזאת בנשמתם המאחדת את שניהם, ומקיימים בכך מצות "ואהבת לרעך כמוך", באופן של "כמוך - ממש", כלפי השני¹⁷.

הכלל הגדול בתורה של "ואהבת לרעך כמוך" הוא שורשה של כל מצות החסד כמו שכתב הרמב"ם הל' אבל (י"ד, א'). והוסיף המהר"ל (נתיב אהבת רע פ"א)

17. ע' ספר יסוד ושורש העבודה (שער א' פרק ז') וז"ל: "ואהבת לרעך כמוך" ... שיאהב את חבירו כנפשו וכגופו בכל ענינים, ממש כמו שהוא שמו כשנותן לו הקב"ה שום טובה, כן יגיל וישמח בבא שום טובה לרעהו. וכן חס ושלוש להיפך ישתתף עמו בצרתו, ויהא נעצב ודואג במר לבו, כאלו חס ושלוש היה בא עליו רחמנא ליצלן.

שמצוה זו נקראת "כלל גדול בתורה" משום שכלול בה קיום כל התורה כולה. שכן נצרכת הקדושה של כל מצוות התורה להגיע לנקודת אחדות זו הנמצאת בעומק הנשמה, אשר בה כל עם ישראל מאוחדים, ואשר בה מורגשת המציאות של "כמוך". רק על ידי קיום כל תרי"ג המצוות בשלמותן והשגת קדושתן, ניתן להגיע לרגש זה של "כמוך" ממש באופן מושלם. תכלית כל מצות התורה היא להשיג קדושה מרוממת זו¹⁸, וכמו שכתב המהר"ל שם.

והנה, כל עוד שהאדם לא הגיע לשלמות זו כלפי כלל ישראל, מוטל עליו לעבוד לפתח רגש זה. הדרך לעשות זאת, היא להשתדל לעורר רגש זה של "כמוך" כלפי אלו שיש עזרה מצד הטבע להשיגו, היינו כאשר החלקים השטחיים של הנפש גם מושכים לכיוון זה, כמו במשפחה קרובה. תוכניתה של התורה בדרך להגיע ל"כמוך" לכלל ישראל, היא להשיג רגש זה קודם כלפי הקרובים אליו, ואחר כך ירחיב - שלב אחרי שלב - מעגלים אלו של אנשים שחש כלפיהם רגש זה, לאלו שרחוקים ממנו יותר.

נראה שזהו עומק דברי הגמרא קידושין מ"א ע"א: "אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר 'ואהבת לרעך כמוך'". עכ"ל הגמרא. אין כוונת הגמרא רק שיתרחק ממצבים המעוררים שנאה, אלא שמצות "ואהבת לרעך כמוך" דורשת מהאדם להשתמש באמצעים שהקב"ה שם בתוך טבע העולם להשיג רגשות אלו באופן המושלם ביותר. כאשר האדם אינו מקיים מצוה זו באשתו, יהיה רחוק מלהשיגה אצל אחרים.

נמצא שהנישואין הם "בית ספר" משוכלל, מתוכנן ביותר, לתיקון המידות שבין אדם לחברו. מלבד פתיחת הלב לקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" כנ"ל, הם גם מלמדים את האדם לצאת מהעולם האנוכי ולדאוג לזולת - לאשתו ולילדיו. גם עצם ההשתדלות והעבודה התמידית ללמוד להסתדר עם אדם אחר, מתקנים מאד את מידותיו של האדם¹⁹. בחיי הנישואין מוכרחים לטפל במידות שאינן מתוקנות, כדי להמשיך לחיות ביחד. ככל שהמשימה קשה, וצרכים להסתדר עם אדם רחוק יותר משלמות, התיקון והתועלת משמעותיים יותר. תיקון זה

18. זו כוונת הלל (שבת ל"א ע"א): "דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור". היינו שכל המצוות הן פירוש, איך להשיג מעלה נכספת זו של "כמוך" - ממש.
19. בנוסף לכך, האחריות על בן/בת הזוג ועל הילדים, מלמדת את האדם להיות אחראי ושקול בהחלטותיו ובמעשיו.

באישיותו של האדם הוא תיקון נצחי, המלווה את האדם לכל המשך עתידו, בעולם הזה ובעולם הבא.

ה. השואת השכינה

חז"ל אומרים שבאוהליהם של האבות והאמהות הקדושים הייתה שרויה השכינה. וכתב הרמב"ן בהקדמתו לספר שמות, שהם זכו שדרגת השכינה השרויה במעונם, היתה אותה דרגה מרוממת שאחר כך היתה במשכן ובבית המקדש²⁰.

וכתב רש"י (בראשית כ"ד, ס"ז):

"ויביאה האהלה שרה אמו" - ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמטה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (ב"ר).

נסים אלו, שהיו תולדות השכינה השרויה במעונם, היו מקבילים במדויק לנסים שהיו במשכן ובביהמ"ק²¹. ויש לשים לב, ששכינה זו הופיעה רק אחרי נישואיהם, כאשר אברהם היה ביחד עם שרה ויצחק עם רבקה. וכן כתוב בזוהר הק' (חלק א' דף נ' ע"א, מתורגם ללה"ק):

בא וראה, בזמן שהאדם בביתו עיקר הבית היא אשתו, לפי שהשכינה נמצאת תמיד בבית בזכות אשתו, כפי שלמדנו שכתוב (בראשית כ"ד, ס"ז) "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו", שהנר דלק [שכשהתחתן עם רבקה, הנר שהדליקה דלק משבת לשבת, כמו שדלק בחיי שרה אמו], כיון שהשכינה שרתה בבית.²²

נמצא שכלולה במתנת הנישואין האפשרות להשכין בתוך הבית את השכינה

20. וז"ל הרמב"ן: הנה הגלות [של מצרים] איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישובו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים, כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר. וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוה עלי אהליהם, והם הם המרכבה (ב"ר מ"ז ח'), ואז נחשבו גאולים. ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד.

21. ע"ע גור ארי' על רש"י שם, שהם גם מקבילים למצות המיוחדות שמוטלות על האשה.

22. ע"ע ספר תומר דבורה פ"ט: הנה האדם בעוד שלא נשא אשה פשיטא שאין עמו שכינה כלל, כי עיקר שכינה לאדם מצד הנקבה.

מעין שהיתה בבית המקדש. וע' לקמן פרק ג' ביאור המושג של "שכינה" בהרחבה בעה"נ.

בנוסף לכך, כאשר יבואר לקמן בפרק ד' בשם רב יצחק דמן עכו, חיי הנישואין הם מהאמצעים היעילים ביותר הקיימים בעולמנו, לעזור לאדם להגיע לרגשות המרוממים ביותר של אהבת השי"ת.

ו. תועלות "שוליות" יקרות

כתוב בגמרא יבמות דף ס"ג ע"א (מתורגמת ללה"ק):

אשתו של רבי חייא הייתה מצערת אותו. למרות זאת, כשהיה רבי חייא מוצא בשוק דבר הראוי לה, היה עוטרף את הדבר ומביאו לה כמתנה [מאירי: כאות חיבה]. אמר לו רב "והרי היא מצערת אותך, ולמה אתה מראה לה חיבה כזו?". אמר לו רבי חייא "דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא [רשי"י: הרהור עבירה]".

רבי חייא אמר שאפילו שני דברים אלו בלבד, שהיא מטפלת בילדינו ומצילה אותנו מחטא, מספיקים כדי לחוש הכרת טובה נרגשת לאשה - ולהשי"ת שהוא מקורם האמיתי - על מתנות יקרות אלו. מי שצריך לטפל בעצמו בילדים מוגבל מאד באפשרותו להתעסק בצרכיו הרוחניים והגשמיים. נמצא שהאשה, אף הגרועה ביותר, כל עוד היא ממלאת תפקיד זה, היא מתנה מבורכת מהשי"ת שערכה לא יסולא. בנוסף לכך, כדי להינצל מחטא, כדאי לאדם, ואף מחויב הוא בכך, לתת את כל כספו ורכושו; והרי האשה מצילה אותו. כמה הכרת טובה יש להרגיש להשי"ת ולאשה על זה בלבד. מי שמודה להשי"ת על אשתו, עליו להתחיל את הודאתו עם שני דברים בסיסיים אלו, ועליהם כבר להגיד "דיינו" - שהרי עליהם לבד היה מספיק להודות ולהלל לך בלי סוף, גם בלי שום תוספות. על אחת כמה וכמה, שעלינו להודות על הטובה הכפולה והמוכפלת, של כל תוספות הטובות שהאשה מביאה לבית²³.

על אף שגמרא זו מדברת מבחינת ההיבט של הבעל, בדומה לכך, גם אשה

23. ע' מדרש מו' ספר ראשית חכמה (פרק אור גדול פ"י): "גדול נושא אשה הגונה וכשרה, שכל טובות שבעולם סובבין אותו". על כן מי שבחסידי השי"ת זכה ל"אשה הגונה וכשרה", איזו הודיה עצומה עליו לתת לבורא העולם כל ימי חייו. אף אם יאמר תפלת "נשמת" כל יום על מתנתו הכבירה, לא מילא את חובת הודאתו לבורא העולם!

שזכתה להינשא, עליה להודות לה' על המתנה היקרה שתכנן ויצר למענה. עליה להעלות לפני עיניה כמה קשה היה לה אם היא הייתה בודדת וגלמודה, ולהודות בכל לב להשי"ת על שהצילה מכך. אחרי הודיה זו, כל מעלה נוספת שהיא מוצאת בבעלה תורגש כתוספת מתנת חנים מהשי"ת.

עוד נראה להוסיף בביאור הנהגה נפלאה זו של רבי חייא, שהוא הבין שלפעמים הקב"ה שולח ניסיונות גדולים, לבחון אותנו עד כמה אנו מסוגלים להישאר עם רגשות הכרת טובה לרבש"ע ולאשה. בדרך כלל, דברים שליליים זעירים גורמים לאנשים לשכוח לגמרי את כל המתנות הרבות שהקב"ה מעניק להם. מידה זו היתה מתכנותיו המאפיינות של המן הרשע, שדבר אחד שלא הסתדר לו בחיים כרצונו כבר השכיח ממנו את כל הטובה שהיתה לו, כמו שאמר (אסתר ה', י"ג) "וכל זה איננו שוה לי". בלי ספק יש מקום מאד מיוחד בגן עדן ליחידי סגולה כמו רבי חייא, המכירים בחשיבותו הנעלה של אתגר זה, ומתאמצים להצליח ולנצח במשימה.

ככל שהאדם מודע לחשיבות הגדולה של האתגר, יהיה לו קל יותר להשיג מטרות אלו. המטפס על הר גבוה, אף כאשר הדרך מייגעת ומעייפת, מרגיש סיפוק בהצלחתו בעמידה במשימה ובהתקרבות למטרה.

מי שמתרגל להודות בתמידיות על חסדים נפלאים אלו בזמנים שקל להודות, לא יאבד את הכרתו בטוב ה', ובטובת מתנותיו היקרות, אף במצבים של לחץ.



פניני אור

פנינים המאירים ומשלימים ענייני פרק זה



א. להרגיש את המתנה

◡ המתנה היקרה של הצוותא ◡

הרב אביגדור מילר זצ"ל אמר שמצוה על כל אדם שזכה להתחתן, להעלות לפני עיניו - לכמה רגעים כל יום - את חייו של רווק:

כשקם בבוקר, ידמה את קימתו של האדם הבודד שאין לו בפני מי לפרוק את הלב, או לשוחח - גלמודיות מעיקה. כאשר חש במלוא העוצמה את המצב בו הוא היה עלול להיות, יודה להשי"ת בלב שלם על מתנת בן/בת זוגו.

כשחוזר הביתה בערב, יחשוב איך לרווק אין מי שממתין לשובו הביתה, איש אינו דואג אם יאחר או יקדים. בשעות הלילה הוא נמצא בדירה ריקה וקודרת, ויתן הודיה להשי"ת על האור והחום שיש לו בבית.

במיוחד בשבת וביום טוב עליו לזכור את מצבו של הרווק היושב יחידי בביתו, וחש איך בביתם של השכנים נראה אור-יקרות, משוררים ומזמרים באווירה משפחתית נעימה, ואילו הוא יושב ליד שולחנו, ומנסה לחוות לבדו את קדושת השבת והחג. בימים מיוחדים אלו האמורים להיות מלאים שמחה ועונג של קדושה, איך הוא מרגיש...!?

רק מצד זה לבד, כמה צריכים אנחנו, שזכינו למתנה הנפלאה של הנישואין, להודות ולהלל בכל לב ובכל נפש, לבורא העולם, אבינו הטוב והמטיב.

◡ האושר תלוי בהיבט ◡

הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל היה אומר: "בכל בית יש ויטרינה עם כלי כסף יקרים,

מביהקים ומשמחים את הלב ביופיים. לעומת זאת יש פח זבל מבאיש ומצחין. יש אדם שחש תמיד את היופי של הוויטרינה, מתבונן, מתפעם, נהנה ומשבח, וחיייו מאושרים ומרוממים ביותר. ויש אדם אחר, שכל זמן שנמצא בבית חושב רק על פח הזבל. הוא נחנק מהסרחון, נאנק, משתנק רוטן ומתלונן על כך שאינו יכול לנשום, ומחכה להזדמנות הראשונה לצאת מהבית ...” והגמשל מובן מאליו.²⁴

◡ שרוי בלי תורה ◡

הרבנית בת שבע קניבסקי ע"ה אמרה שרבי חיים שליט"א היה אומר לה שכשהיא איתו בבית הוא לומד הרבה יותר טוב.²⁵ [מילים אלו מאלפות ביותר, בין אם הייתה כוונתו כפשוטו, שאז הן מגלות על רוממות הקשר ביניהם, ובין אם הן נאמרו לתת הרגשה טובה, אין מחמאה שהיה יכול לתת לה שהייתה נותנת לה עידוד וסיפוק יותר מזה].

◡ חיים מתוקנים הם חיים של "גן עדן" ◡

הרבנית של הרב מאיר חדש זצ"ל זכתה לחיות איתו ששים שנה. היא הייתה מתארת את חוויותיה במשך תקופה זו: "ששים שנים אלו, היו ששים שנה של חיים בגן עדן!"²⁶ [המילים "גן עדן" מבטאות עונג רוחני נעלה ביותר. לעידון זה כיוון בורא העולם כאשר ברא את המציאות של הנישואין, כפי שאנו מברכים כל חתן וכלה: "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם". מי שחי עם נועם ההכרה בטוב ה' וההודיה לה', חש מעין המאור של גן עדן כבר בעולם הזה. גם כל הסובבים אותו - ובפרט בן/בת זוגו - יחוו בניעימות מרוממת זו. בשמים שמחים כאשר אנחנו מצליחים, על אף ההסתר של העולם, להרגיש בחדוות קרבת ה' מעין גן עדן כבר בעולם הזה. בשביל זה, ברא בורא העולם את עולמנו²⁷.

התבטאות כזו של בן/בת זוג אחרי ששים שנות נישואין מראה על הצלחה נפלאה באחת ממשימות המרכזיות של חיינו. יש לכל אחד להתייחס להישג זה כאתגר נכסף ונחשק, ולעבוד לקראתו כל החיים].

24. גדולי ישראל בביתם עמ' רנ"א.

25. גדולי ישראל בביתם עמ' ר"ד.

26. מהספר: המשגיח רבי מאיר פ' ל"ד.

27. כמו שכתב הרמב"ם (הל' מזוזה פרק ו' ושמונה פרקים פרק ה'), שמטרת כל הבריאה היא "ידיעת ה'", שהיא אהבת ה' (ע"ש שמונה פרקים סוף פ"ה). וכ"כ חובות הלבבות (הקדמת שער אהבת ה') וספר העקרים (סוף מאמר ג'). וע"ע תרגום יונתן עה"פ (תהילים צ', י"ז) "ויהי נעם ה' אלהינו עלינו" - "ויהי בסימותא דגן עדן מן קדם יי עלנא".

פרק ג'

"מה' אשה לאיש"

כל אירועי חיינו תוכננו על ידי אבא שאוהב אותנו מאד. עובדה זו משנה לגמרי את האופן שבו עלינו להתייחס לכל מה שקורה איתנו במשך החיים. גם כל מצוות התורה ואתגרי חיינו הגיעו מאותו אב אוהב, המקבל נחת רוח גדולה כשרואה את בניו החביבים משיגים את היעדים שהכין עבורם.

א. השדכן האמיתי

חשוב לכל בני זוג לדעת, שהשדכן האמיתי שלהם היה בורא העולם בכבודו ובעצמו, עם כל עוצמת טובו ואהבתו אליהם. כך מובא במסכת מועד קטן (דף י"ח ע"ב):

אמר רב משום רבי ראובן בן אצטרובילי, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש: מן התורה, דכתיב "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר". מן הנביאים, דכתיב "ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא". מן הכתובים, דכתיב "בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת".

ויש לשאול, הרי כל דבר מגיע מהשי"ת, ומה ההבדל בין שידוכים ושאר דברים?

א. אופן השתדלות שונה:

מסר חשוב אחד הכלול בקביעה זו של חז"ל, היא צורת ההשתדלות בנושא.

מצד אחד ברור שבזיווגים השתדלות מועילה, כפי שמוכח מהגמרא פסחים (דף מ"ט ע"ב) "לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם", רואים שהשתדלות זו מועילה להשיג את ה"בת תלמיד חכם". אולם, כיון ש"מה' אשה לאיש" יש שוני בין ההשתדלות הנדרשת לשידוכים לעומת שאר עניינים, כפי שכתב הגר"א בספר יהל אור (פקודי רנ"ה ע"א):

"בטחו בו בכל עת" (תהלים ס"ב) שהוא סוד הזיווג ... ואמר [המשורר] שיש לבטוח בזה על ה', כמו שכתוב (מו"ק י"ח ב'): "מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים שמה' אשה לאיש". ... וכמו שכתוב: "אם ה' לא יבנה בית, שוא עמלו בוניו בו" שהוא הזיווג שנקרא "בנין בית" כידוע. ואמר "אם ה' כו" ששוא הוא עסק בני אדם בענין הזיווג שהכל הוא מאת ה'.

נראה שאין כוונת הגר"א לומר שכל פעולות ההשתדלות הן שוא, שכן כנ"ל, ברור מדברי חז"ל שיש מקום להשתדלות אף בעניין השידוכים²⁸, אלא כוונתו על הכניסה לעולם ההסתר של ההשתדלות (לרדת בדוגה רוחנית כדי להשתדל באופן דרכי הטבע), כפי שנוהגים בדרך כלל בהשתדלות לפרנסה ולרפואה וכדומה. על צורת ההשתדלות הטבעית הזו אמר הגר"א שאין היא מועילה בשידוכים כלל. כיון ש"מה' אשה לאיש", ככל שהאדם מתקרב יותר לה' השידוך יהיה יותר לתועלתו. כלומר, בעניינים גשמיים אחרים לפעמים יש לאדם אפשרות להרוויח בעולם הזה על ידי הכניסה לעולם ההשתדלות הטבעית אף שיש בו הסתר וניתוק מהשי"ת, כמו התלמיד של רשב"י שהלך לחו"ל²⁹ וחזר עשיר (מדר"ר שמות נ"ב, ג', ומדרש תהלים צ"ב). אולם בשידוכים לא קיים כלל עולם טבעי של הצלחה בענין, כמבואר במדרש המובא לקמן (במטרוניתא ורבי יוסי בר חלפתא).

נמצא, שאכן יש להשתדל בשידוכים, אבל לא באופן שהאדם מתנתק על ידי כך מהשי"ת אפילו במעט³⁰. לפי זה מבוארים דברי ספר החסידים, שמשבח בת שלא רצתה לרדת מדרגת צניעותה בשביל השתדלות לשידוך. וז"ל ספר

28. וכן מוכח בגמרא קידושין דף כ"ט ע"א, כתובות דף נ"ב ע"ב, יבמות דף מ"ה ע"א, תענית דף י"ג ע"ב.

29. שהוא מקום של ניתוק יחסית מה' כמבואר בכתובות ק"י ע"ב.

30. ואולי זו הייתה כוונת אברהם אבינו (בראשית כ"ד:ח') "רק את בני לא תשב שמה" שיצחק לא ירד לחו"ל בשביל שידוך.

חסידים סימן שפ"ה:

מעשה בבתולה אחת שלא היתה מתקשטת. אמרו לה "מי שרואה אותך שאינך מתקשטת אין תובעין אותך". אמרה "כיון שהקב"ה הוא ממציא זווגים, איני דואגת". ונתגלגל הדבר שלקחה תלמיד חכם וצדיק.

נערה זו הרגישה שהנהגה זו יש בה הידור בצניעות, וכיון שיש להשי"ת יותר נחת רוח ממנה באופן זה, "כיון שהקב"ה הוא ממציא זווגים" לא יתכן שהיא תפסיד מכך.

לפי זה מבוארים דברי הגאון הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (מו' מבקשי תורה ניסן תשנ"ח) בקשר לשיטת הגר"א הנ"ל, שאמר: "אין הכוונה לא להשתדל כלל, רק ישתדל פחות ממה שמשתדל בשאר צרכיו". ודבריו צריכים ביאור, שהרי "לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו", אינו השתדלות פחותה ממה שמשתדל בשאר צרכיו? אולם לפי האמור דברי הגרשז"א מבוארים, שהכוונה שבעניין שידוכים אין מקום להשתדל באופן שעלול לגרום התרחקות כלשהי בקשר שלו עם השי"ת. כל אחד צריך את השי"ת להצליח בשידוכים, ואין "טבע" של הצלחה בענין זה כפי שקיים בשאר עניני העולם הגשמי, כמבואר במדרש רבא (במדבר ג', ו'):

"אלהים מושיב וגו'", שאלה מטרונה אחת לרבי יוסי בן חלפתא, אמרה לו: "הכל מודים שבששת ימים ברא אלהים את העולם. מששה ולכאן מהו עושה?"

... אמר לה: "מזווג בעולמו זווגים ואומר, 'פלוני ישא פלונית, ופלונית תנשא לפלוני' ומושיבן בבתיהן".

אמרה לו: "יכולה אני לזווג אלף ביום אחד".

שתק רבי יוסי והלך לו.

מה עשתה, הביאה אלף עבדים ואלף שפחות וזיווגן זה לזה, אמרה להם, 'פלוני ישא פלונית, ופלונית תנשא לפלוני'. כיון שנכנסו עמהן בלילה, נפלה קטטה ביניהן ועמדו והכו אלו את אלו. לבוקר הלכו אצלה, דין רישיה פצוע, ודין ידיה פצוע [זה

ראשו פצוע, וזה ידו פצוע].

שלחה בשביל רבי יוסי, וספרה לו המעשה. אמר לה: "אם הדבר הזה קל הוא בעיניך, קשה לפני המקום כקריעת ים סוף, הדא הוא דכתיב (תהלים ס"ח) "אלהים מושיב יחידים ביתה וגו'". מהו "אלהים מושיב יחידים"? הקב"ה יושב ודן אותם ומביא זה ממקום אחד, וזה ממקום אחר ומושיבן בבית אחד. "מוציא אסירים בכושרות" שהוא מוציאן מבתיהם אסורים בעל כרחן, ומזווגן "בכושרות" [נטריקון "בכי ושירות"], אם אינן זוכין - בוכים, ואם זכו - משוררין.

ממדרש זה רואים שהקב"ה לא השאיר ענין זה של שידוכים לחוקי הטבע, אלא הוא בעצמו באופן אישי קובע כל שידוך, לא פחות מהאופן שבו סידר את הנס הגדול של קריעת ים סוף.

אין טעויות!

יש עוד ענין חשוב שחז"ל באו ללמדנו כשאמרו "מה' אשה לאיש". והוא, שכיון שהשידוך נקבע על ידו ית' ולא על ידי בני אדם, אין טעויות בדבר! כל איש מקבל את האישה המתאימה לו באופן מדויק שתפקידו בחיים לעזור לה להגיע לתיקונה, וכל אשה מקבלת את הבעל המתאים לה שתפקידה בחיים לעזור לו להגיע לתיקונו. בשמים נקבעה משימה זו באופן מדוקדק ביותר כדי לעזור לכל אחד לתקן מה שעליו לתקן בעולם הזה, ולהגיע ליעד המיוחל של העולם הבא. אף כאשר לעיני בני אדם נראה שאין השידוך מתאים, אין הדבר כך, אלא משימת חייהם היא להתאים את עצמם אחד לשני.

נראה שזוהי כוונת המדרש הנ"ל בסופו: (תהלים ס"ח) "אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות" ... מזווגן "בכושרות" [המילה "בכושרות" מורכבת מהמילים "בכי" ו"שירות"], אם אינן זוכין - בוכים, ואם זכו - משוררין. עכ"ל. ובנוסח אחר של המדרש (בר"ר ס"ח:ד, ויקר"ר ח':א) "מהו 'בכושרות'? בכי ושירות, דבעא [פיי' 'אם רוצה'] אומר שירה, דלא בעא [פיי' 'אם אינו רוצה'] בוכה". היינו שיש שני מסלולים לפני כל בני זוג, והדבר תלוי לגמרי בבחירתם [כמו שנאמר "דבעא" - "אם רוצה"] אם להרגיש חלילה אכזבה ובכי, או שמחה ושירה.

מה סוד ההצלחה בזה? איך ניתן להגיע ליחס נכסף זה של חיים משותפים מאושרים ושמחים?

יש לשים לב שבמילה "בכושרות" מרומזות המילים "בכי ושירות" ולא "בכי ושמחה". בהשקפה ראשונה היתה נראה שהמילה "שמחה" מתאימה יותר, מבחינת דבר והיפוכו. ברם, כאמור לעיל, הדרך לא להיקלע למסלול של "בכי", היא "שירה", ההכרה וההודיה הנרגשת התמידית של בני הזוג להשי"ת על כל חסדיו המרובים, ובפרט על כך שהמציא להם את זיווגם. אדם שמכיר בטובו ית' ומבין שהשי"ת בעצמו בחר בזיווגו לטובתו האמיתית, וגם מודע לעובדה שאחד מהאתגרים שקבע השי"ת בשבילו כאחת ממשימות חייו המרכזיות, הוא השגת היחס של שלום אהבה ואחווה עם זיווגו, ירגיש סיפוק בכל הצלחה בעניין זה. הוא יזכה לשמחה המרוממת של הכרה בטוב ה' המתגלה על ידי מתנת בן/בת זוגו. לעומת זאת, מי שאינו רוצה להכיר בתפקידו זה, או שאינו מכיר בטובת מי שקבע את תפקידו, יהיה כל חייו במצב של בכי ח"ו על כל חסרון - אמיתי או מדומה - שמגלה בבן/בת זוגו.

באופן מעשי:

יש מצבים רבים בהם בני זוג עלולים להרגיש שיש חוסר התאמה בשידוך שלהם, כגון שיש לאשה הנהגות שונות המפריעות לבעל, או להיפך. למשל: הבעל מסודר מאד מטבעו והאשה להיפך ... האשה מקפידה מאד על דיוק בזמנים והבעל מאחר כרוני ... וכהנה דוגמאות רבות.

כאשר מבינים שלרש"ע לא היה קשה כלל לסדר התאמה מלאה בין בני הזוג, וכל נקודה של חוסר התאמה תוכננה בכוונה על ידו ית' באופן מדויק כדי להביאם לתיקונם המושלם - אז הדבר הופך להיות משימה מאתגרת, עלייה תמידית בהר של תיקון אישי. רק על ידי חוסר התאמה הם יוכלו להשיג את מטרת חייהם באופן מושלם בעולם הזה.

המציאות של הזוג שתכנן בורא העולם, היא משימה של פיתוח מידת החסד. הקב"ה, כביכול, אומר לכל בן/בת זוג: "בוא ונראה כמה אתה מסוגל לפתוח את הלב לעשות חסד עם אדם אחר בצורה הכי מושלמת שניתן. אני אף אעזור לך במשימה, שכן הטבע שהטבעתי בכם יסייע לכיוון זה, ויהיה קל יותר לעשות חסד עם בן זוגן מלעשות כן לאחרים. בנוסף, ההצלחה - תניב פירות מיידים, וחוסר ההצלחה - קשיים מידיים, שידחפו אותך למלא משימה חשובה זו".

החיים שלנו בעולם הזה הם הזדמנות שניתנה לנו לזכות להישגים נשגבים נצחיים. אנחנו נמצאים בעולם הזה כדי לתקן את עצמנו ולהתעלות בהישגים אלו. כל נקודה של קושי וחוסר התאמה בין בני הזוג היא סולם שהקב"ה תכנן במיוחד בשבילנו, להעפיל על ידו למרומי נועם העולם הטוב הנצחי.

ב. השידוך המוזר ביותר

יש דבר מפליא ביסוד המבנה של עם ישראל. רוב מנין ובנין של כלל ישראל מגיעים מהשידוך שבין יעקב אבינו ולאה אימנו, שהוא לכאורה השידוך המשונה והמוזר ביותר שהיה במשך כל ימות העולם. בשידוך זה המשודך לא רצה את השידוך כלל, וכל השידוך נעשה ברמאות נועזת. בנוסף לכך, כאשר יבואר לקמן בעה"י, ברור שהיה חוסר התאמה קיצוני בין בני הזוג³¹.

רבי צדוק הכהן זצ"ל בספר תקנת השבין (עמ' 27-30) מסביר סיפור זה באופן מופלא:

כפי שחז"ל אומרים, לאה באמת היתה מתאימה מבחינת תכונותיה הטבעיות לעשיו, כמו שכתוב במדרש, שהיו אומרים שהבת הגדולה של לבן - לאה, ראויה לבן הגדול של יצחק - עשו. ועל כן, מצד מידותיה הבסיסיות הטבעיות, היא גרמה סלידה ליעקב, שכן תכונותיה השורשיות תאמו לעשיו ולא ליעקב כלל. לעומת זאת רחל מצד מידותיה הטבעיות הייתה מתאימה לו מאד, כמו שכתוב "ורחל היתה יפת תואר ויפת מראה" כשהכוונה ליופייה הנפשי הטבעי³². ברם לאה, על ידי שאיפותיה הטהורות ותפילותיה, התעלתה, למרות תכונותיה הטבעיות, ונהייתה ראויה להיות אחת מאימותנו הקדושות.

כל אדם מחפש שידוך מושלם, אולם בשמים יש היבט אחר. בעולם הזה, צדיקים גמורים נחשבים יותר מבעלי תשובה, אולם בעולם האמת "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (ברכות ל"ד ע"ב). רחל היתה מטבעה מושלמת וצדיקה גמורה³³, וכן בניה, כפי שרואים אצל יוסף הצדיק, וכן בהמשך הדורות³⁴. לעומת זאת, לאה קבלה אמצעים רוחניים דלים, והצליחה להעלותם ולשפרם ולהגיע למה שהיא הגיעה. היא זרעה תפסו בפלך

31. כמוש"כ "וירא אלוקים כי שנואה לאה".

32. וכתב רצ"ה שתמיד יופי וכיאור בתורה ובדברי חז"ל, הכוונה לתכונות הנפש.

33. מצד חוסר משיכתה לכיוון תאוה שלילית.

34. ע"ש בדברי רבי צדוק הכהן שאצל אנשים שהם מטבעם מושלמים הניסיון הגדול שלהם הוא גאווה.

ההודאה, שאף כשהם נופלים ונכשלים, מודים וחוזרים בתשובה, כמו יהודה, וראובן שפתח בתשובה תחלה, וכן הושע היה מזרעה, וגם דוד המלך שהקים עולה של תשובה.

בשמים היה חשוב ביותר שהשידוך הזה יתקיים, שכן תיקון הבריאה בשלב הנוכחי אינה בידיים של אנשים מושלמים, אלא בידי אנשים שאינם מושלמים היודעים לתקן את עצמם ולהפוך כלים שבורים לכתרים הראויים להכתיר בהם את מלכו של העולם ברוך הוא. ואכן כל שלשלת תיקון העולם של משיח בן דוד מגיעה מלאה. ככל שיש יותר מה לתקן ומצליחים לעשות זאת, ההישג משובח יותר, וגורמים בכך נחת רוח גדולה למעלה, אף כאשר התוצאות אינן מושלמות לגמרי. ואכן במערת המכפלה יעקב ולאה נמצאים ביחד. הפער הגדול בהתאמה בין יעקב ולאה גרם לכך שלא היה אף "שדכן", מלבד לבן עם חציפותו המופרזת, שהיה מסוגל לשדך את לאה עם יעקב ולהביא בכך את העולם לייעודו המיוחל. עד כאן תמצית ביאורו הנפלא של רבי צדוק הכהן.

לפי זה, מתבהר כיוון שְׁמִימֵי מרתק. קרוב הדבר שתהיה בשמים מגמה דווקא לשדך יחד מדרגות שונות, כדי שכל האנושות תגיע לתיקונה. ככל שלאדם בעצמו יש פחות מה לתקן מצד מידותיו, יתכן שיקבל מן השמים שידוך פחות מתוקן, כדי להעלות את בן/בת זוגו כפי כוחו. זה יהיה תפקידו בתוך התוכנית המופלאה של תיקון העולם.³⁵

באופן מעשי:

פעמים רבות קורה שאיפות רוחניות שהיו לבני הזוג בחיפוש שידוכם לא נתגשמו, והם מרגישים מאוכזבים והדבר גורם נתק ביניהם.

דוגמה בת זמנינו: אישה ששואפת שבעלה ילמד תורה כל החיים, והיא מגלה שיש לו מגמות אחרות. וכן להיפך, בעל שמגלה שלאשתו יש שאיפות חומריות מעבר למה שחשב וקיווה.

עליהם להפנים את האמת שהקב"ה הוא אב רחמן בתכלית הרחמים, האוהב את כל בניו ובנותיו הרבה יותר ממה שניתן לדמות. ועל כן, כאשר יש אדם במצב רוחני נמוך, השי"ת יחפש את הדרך שגם הוא יגיע לתיקונו, ויתכן שישדך אותו עם אשה שתעזור לו להתעלות כפי מיטב יכולתו. בת זוגו

³⁵ לפי זה מתחוויר מה שמובא בגמרא על גדולי ישראל שהיו להם נשים שהיו נראות מאד לא מתאימות למדרגתם, ע' יבמות ס"ג ע"א וע"ב.

תגרום לו ית' נחת רוח עצומה, כשהיא עוזרת לבעלה שהוא בשפל המדרגה להשיג את חלקו בעולם הבא (וכן במצב הפוך בבעל שיעזור לאשתו).
דוגמה מרשימה של הנהגה זו, וכמה שבשמים מעריכים מי שמקבל על עצמו את המשימה, היא מה שמובא בקשר לשידוך בין דבורה הנביאה וברק בעלה, כמתואר בתנא דבי אליהו רבא (פרק ט'), וז"ל:

"ודבורה אשה נביאה אשת לפידות, היא שופטה את ישראל בעת ההיא" (שופטים ד'). וכי מה טיבה של דבורה שהיא היתה שופטת את ישראל בעת ההיא ומתנבאה עליהם, והלא פנחס בן אלעזר היה בימים ההם?

מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין ישראל בין עכו"ם בין איש בין אשה בין עבד ובין שפחה, הכל לפי המעשה שהוא עושה כך רוח הקודש שורה עליו. כך אמרו, בעלה של דבורה עם הארץ היה. אמרה לו אשתו, "בא ואעשה לך פתילות והולוך אותם לבית המקדש שבשילה, מה אם [פי' אולי] יהיה חלקך בין אנשים כשרים שבהם, ותזכה לעולם הבא". והוא היה עושה [נ"א: והיא היתה עושה] פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה, לפיכך נקרא שמו לפידות. וכן אמרו ג' שמות יש לו: ברק, לפידות, מיכאל. ברק - שפניו היה דומה לברק. לפידות - שהיה עושה לפידות עבות. ומה שמו? מיכאל שמו.

הקב"ה בוחן לבות וכליות הוא, ואמר הקב"ה לדבורה "אתם כוונתם לשם שמים, ועשיתם פתילות עבות כדי שיהא אורן מרובה, גם אני ארבה אתכם בישראל וביהודה ובשנים עשר שבטי ישראל". ומי גרם ללפידות שהיה חלקו בבני אדם כשרים, וזכה לעולם הבא? הוי אומר דבורה אשתו. כך אמרו: על דבורה אשת ברק ועל כיוצא בה הוא אומר, "חכמות נשים בנתה ביתה" (משלי י"ד).

הרי יש כאן גילוי מדהים כמה בשמים מעריכים כאשר אחד מבני הזוג משתדל לעזור לשני להתעלות, ולהגיע למה שמסוגל להגיע לתיקונו; בזכות זאת זכתה דבורה להיות נביאה ושופטת את ישראל, על אף שבזמנה היו צדיקים וגדולי

תורה מופלגים, כפי שמובא שם בתנא דבי אליהו. מגודל השכר שקבלה, נשמע שהיה לה ניסיון גדול בנושא. ואכן קרוב הדבר שהיה חוסר התאמה גדול ביניהם. שכן כפי שמוזכר בתנא דבי אליהו, על אף שהיא הייתה מתאימה לשמש כנביאה וכשופטת את ישראל, "גדולת הדור" עם כל המשתמע מכך, בעלה היה עם הארץ. ובכל זאת היא קבלה את המשימה באהבה וברצון, ודאגה למצוא את הדרך להעלותו כדי שיזכה לחיי העולם הבא.

הדבר דומה לרכבת, שבה קטר וקרונות. אף שהקטר לבד יכול להגיע ליעד הרבה יותר מהר, ולעלות למקומות שאין הקרונות מסוגלים להעפיל אליהם, מכל מקום לא מנתקים את הקטר מהקרונות, שהרי מטרתו היא להוביל את כולם. כמו כן, אף כאשר אחד מבני הזוג מרגיש שהשני מפריע לו בעלייתו הרוחנית, הרי עכשיו הם יחידה אחת, וייעוד חייו הוא להשתדל להעלות את כל היחידה ביחד כפי יכולתו.

גם האדם עצמו מורכב מחלקים שונים. יש חלקים של הנפש המרגישים שאיפות רוחניות חזקות, בטחון בה' ואהבת המצוות, ויש שאינם חשים רגשות נעלים אלו. משימת האדם היא לאחד את כל פנימיותו בכיוון של הנשמה, ולהשתדל להעלות את החלקים הנמוכים של נפשו כפי מיטב יכולתו. בדומה לכך, כאשר האדם מתחתן, עכשיו, מלבד החלקים השונים של הנפש שלו, יש לו גם את החלקים של הנפש של בן/בת זוגו, שמשימתו היא להעלותם.

דוגמה מאלפת של יחס כזה לבן הזוג, היא התנהגותו של יעקב אבינו עם נשותיו, כאשר הקב"ה אמר לו לעזוב את ביתו של לבן ולחזור לארץ ישראל (בראשית ל"א):

וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב: "שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֵהְיָ עִמָּךְ."

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְּׂדֵה אֶל צֹאנֹו. וַיֹּאמֶר לָהֶן: "רֵאָה אָנֹכִי אֵת פָּנַי אֲבִיכֶן כִּי אֵינְנֹו אֵלַי כְּתַמְלֵל שְׁלֵשׁם וְאֱלֹהֵי אָבִי הִזְיָה עִמָּדִי. וְאֵתְנָה יְדַעְתֶּן כִּי בְּכֹל כַּחַי עֲבַדְתִּי אֵת אֲבִיכֶן. וְאֲבִיכֶן הִתַּל בִּי וְהִחֲלַף אֵת מִשְׁבְּרֹתַי עֲשָׂרַת מִנִּים וְלֹא נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עִמָּדִי. אִם כֹּה יֹאמֶר נְקֻדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל הַצֹּאֵן נְקֻדִים וְאִם כֹּה יֹאמֶר עֲקֻדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָּל הַצֹּאֵן עֲקֻדִים. וַיִּצַּל אֱלֹהִים

את מקנה אביכם ויתן לי. ויהי בעת יחם הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים. ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב ואמר הנני. ויאמר שא נא עיניך וראה כל העתדים העלים על הצאן עקדים נקדים וברדים כי ראיתי את כל אשר לבן עשה לה. אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר, עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך.”

ותען רחל ולאח ותאמרנה לו: “העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו. הלוא נכריות נחשבנו לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו. כי כל העשר אשר הצייל אלהים מאבינו לנו הוא ולבנינו, ועתה כל אשר אמר אלהים אליך עשה.”

הדו שיח הזה בין יעקב ונשותיו מפליא ביותר. אם היינו מקבלים נבואה שעלינו לעזוב מקום מסוים, היינו קוראים לנשותינו ומודיעים להן שיש צווי מהשי"ת לנסוע מהמקום. אולם יעקב אינו נוהג כך. קודם, הוא מסביר לנשותיו כמה לא כדאי להישאר במקום, ושאביהן אינו מתייחס אליהם באופן המתאים לאבא, ורק אחר כך הוא מגלה להם שהקב"ה אמר לו לעזוב את המקום. וכך גם רחל ולאח עונות בסגנון דומה.

ברם, כוונתו ברורה. יעקב ידע שקשה לאדם לעזוב את בית אביו ואת ארץ מולדתו. ועל אף שבוודאי רחל ולאח תסכמנה לעזוב, אבל באופן טבעי הן תעשנה זאת בלב כבד ובדמעות, בגלל החלקים השטחיים של הנפש המרגישים את הקשר הנפשי עם בית אביהם. ועל כן, לפני שיעקב מגלה להם את הנבואה, הוא מכין את כל חלקי נפשם לקבל את מצות ה' באהבה וברצון. מכאן רואים באופן מפליא את שלימות העבודה של יעקב אבינו. כמו שבעבודת עצמו הוא היה משתדל לאחד את כל חלקי נפשו בקיום רצון ה' באהבה ובשמחה, כן התייחס גם לנשותיו, ודאג לכל חלקי נפשם, כאילו שהיו חלקים ממנו.³⁶

36. ע' של"ה הק' פ' ויצא. יש להעיר שכמובן במצב שבו הזוג ח"ו גורר לירידה רוחנית חמורה נגד התורה, קיימים מצבים חריגים יוצאים מן הכלל של התייחסות כנ"ל. אולם חשוב ביותר להתייעץ בהכרעה זו, ולא לסמוך על קביעת עצמו.

ג. תפקידים מן השמים

כשם שהקב"ה קבע את השידוך של כל בני זוג, הוא גם קבע את מעמדם ותפקידם של בני הזוג בתוך מערכת הנישואין, ואף ברא אותם עם תכונות המתאימות ביותר לייעודם. גם לגבי קבלת קביעה זו יש אפשרות של בכי ושירה. מי שמכיר את טובו ית', ואת חסדו המופלג בתכנון העולם, יבין שגם התפקידים שקבע בשבילנו הם לטובתנו המושלמת ביותר. מי שמקבל את תפקידו באהבה וברצון, יהיו לו חיים מאושרים, מלאים סיפוק ושמחה מרוממת. לעומת זאת, מי שמחפש מסלולים חילופיים מחוץ לקביעתו והוראותיו של בורא העולם, מועד לכישלון מוחלט בין בעולם הזה ובין בעולם הבא.

הקב"ה ברא עולם נפלא, שבו הכל פועל בצורה מושלמת ומשוכללת, בלי כל ריב ומצה, כאשר כל אחד ממלא את התפקיד שהקב"ה קבע בשבילו. בהתחלת הבריאה קבע הקב"ה שמשימת האשה היא להיות לעזר לבעלה, כמו שכתוב (בראשית ב', י"ח):

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים לֹא טוֹב הָיְתָה הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר כְּנֶגְדּוֹ.

צורת עזרה זו מפורטת בגמרא יבמות (דף ס"ג ע"א):

**אשכחיה רבי יוסי לאליהו [רבי יוסי פגש את אליהו הנביא] אמר ליה:
כתוב 'אעשה לו עזר' במה אשה עוזרתו לאדם? אמר ליה: "אדם
מביא חיטין - חיטין כוסס? פשתן - פשתן לובש? לא נמצאת
מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו!**

מעמדם של האיש והאישה, נושא שבעבר היה ברור לכל אחד, בימינו רבה בו המבוכה. דבר זה משפיע מאד על שלום הבית של זוגות רבים המתקשים להתנהג לפי תוכנית הבריאה שקבע בוראה. כתוצאה מכך, כל היחס בין בני הזוג מתנהל עם קשיים ואכזבות, הן מצד האיש שמתקומם שמעמדו הראוי אינו נשמר, והן מצד האשה שתובעת שוויון עם בעלה ודורשת את זכויותיה, ואינה מבינה כיצד לפנות בעדינות ובכניעה לבעלה בצורה שישמח למלא את רצונה.

בספר מנורת המאור (אות קע"ו) מתוארים הצלחתה ואושרה של האשה המקבלת את מעמדה שקבע אביה שבשמים, וז"ל:

אף על פי שהאשה היא בת זוגו של אדם, אל תחשב בעיניה לבעלה כחבר, אלא כאדון. ועל זה אמר המשורר: "כי הוא אדניך והשתחוי לו" (תהלים מ"ה, י"ב). והאשה תאהב לבעלה והוא ימשל בה, שנאמר: "ואל אישך תשוקתך וגו' [והוא ימשול בך]" (בראשית ג', ט"ז). ואם יהא בעיניה כאדון [אז בעלה] יאהבנה ותהא בעיניו כאחות. כי מצינו לשרה שקראה לאברהם "אדון", שנאמר: "ואדני זקן" (שם י"ח, י"ב). ... ואם תדבר לפניו בחן ובענוה ויהיו עיניה תלויות לו כעיני שפחה אל יד גברתה, אז תיקר ותכבד מאד בעיניו.

אמרו במדרש, שצותה חכמה אחת לבתה כשהיתה מוליכה לבית בעלה, אמרה לה: "בתי, עמדי לפניו כלפני המלך ותשרתהו, ואם תהיי לו אָמָה, הוא יהיה לך עבד, ויכבדך כגבירה. ואם תתגדלי עליו, יהיה לך לאדון בעל כרחך, ואז תהיי בעיניו נקלה כאחת השפחות".

נחת הרוח הגדולה שהנהגה זו של האשה גורמת בשמים, מתואר בתנא דבי אליהו רבא (פרק ט'), וז"ל:

מה נשתנית יעל אשת חבר הקיני מכל הנשים כולן שבאת תשועה גדולה לישראל על ידה ...? כך אמרו חכמים: יעל אשה כשרה היתה, ועושה רצון בעלה היתה. מכאן אמרו חכמים: אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה.³⁷

מילים אלו של התנא דבי אליהו מובאות בשולחן ערוך ברמ"א אבן העזר (סימן ס"ט סעיף ז'). בדומה להנחיה זו, כתב גם הרמב"ם ביד החזקה הלכות אישות (ט"ו, כ'), וז"ל:

וכן צוו חכמים על האשה, שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל שישנא. וזה

37. יש להעיר שודאי אין הכוונה שהיא עושה רצון בעלה כשרצונו הוא ח"ו נגד רצון ה'. כפי שמוכח בגמרא ע"ז י"ח ע"א שאשתו של רבי חנינא בן תרדיון נענשה כיון שלא מחתה בו מלהיות הוגה את השם באותיותיו. שחיובה הראשון הוא כלפי השי"ת, ואחר כך לבעלה.

הוא דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן,
ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח.

במקביל לזה, כתב הרמב"ם שם (הל' י"ט) שגם הבעל צריך להתנהג בהתאם
לכך, לאשתו, ז"ל:

וכן צוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו ואוהבה
כגופו. ואם יש לו ממון, מרבה בטובתה כפי הממון. ולא יטיל
עליה אימה יתירה, ויהיה דיבורו עמה בנחת, ולא יהיה עצב ולא
רוגז.

ז"ל ספר החיים (חלק "חיים טובים") לר' חיים אחי המהר"ל:

ואף על גב שהאשה מחויבת להשתעבד לבעלה, מכל מקום
חלילה שיחזיק אותה בעלה כאחת השפחות, רק יחזיקנה כגבירה,
ואדרבה, הוא משועבד לה לכל תְּנָאֵי כתובתה. ואמרו רבותינו
ז"ל שצריך האיש שיאהוב את אשתו כגופו וכבדנה יותר מגופו.³⁸

בני זוג המאמצים את הוראות התורה והדרכתה בנפש חפצה, ואינם מחפשים
אושרם בהשקפות המתחדשות, יזכו לקשר הנפלא שהקב"ה כיוון עליו בתכנון
בריאתם, ולנועם רוממות השלום והשכינה.



38. ע' רש"י סנהדרין דף י"ט ע"ב שפלטי בן ליש נקרא בנביא "אישה" של מיכל בת שאול, כיון "שהיה
מגדלה ומחבבה". רואים שלגדל ולחבב את האשה הם חלק ממהות הגדרת אישות.

פניני אור

פנינים המאירים ומשלימים ענייני פרק זה



א. "מה' אשה לאיש"

להרגיש כמו אדם וחיה בגן עדן

חתן הגיע לרב יצחק זילברשטיין שליט"א יום לפני חופתו ותינה בפניו שאינו מסוגל לגשת לחופה, כיון שאינו מרגיש שום קשר רגשי לכלה. הוא טען בבכי שאין בידו לקיים את הוראת חז"ל לאהוב את אשתו כגופו "ועל כן כיצד אוכל לבא מחר אל החופה?"

הרב זילברשטיין הביאו לחמיו הגרי"ש אלישיב זצ"ל. כששמע הרב אלישיב במה מדובר, הושיב את החתן לצדו ושאל אותו: "אם היית יודע שאין לך אפשרות להינשא לאף אשה אחרת בכל העולם, אלא אך ורק עם כלתך, האם גם אז הייתה לך בעיה להרגיש קשר אליה?". החתן קיבל את הדברים, קם ממקומו ואמר שהוא מוכן ומזומן לגשת לחופה.

אם היינו מתייחסים לזיווגנו כשידוך היחיד בכל העולם כולו, המזומן לנו מן השמים בדיוק כמו אדם וחיה בהיותם לבד בגן עדן, הרבה מהבעיות של שלום בית היו נפתרות.

בפרט כאשר מתעוררות בלבו של אחד מבני הזוג טענות כדוגמת "למה לא האיר לי הקב"ה את פניו כפי שהאיר לזוגות אחרים"? עליו לזכור שזווגו מתוכנן בשמים באופן מדויק ביותר, עם כל היתרונות ועם כל הבעיות, במיוחד בשבילו. זה בדיוק מה שהוא צריך כדי לזכות לחלקו בעולם הבא. היתרונות הם ניסיונות לראות כמה הוא מכיר טובה עליהם להשי"ת, והבעיות, בונות את מידותיו ואת אישיותו הרוחנית הנצחית. עוד יגיע היום שבו יודה להשי"ת על הכל - בלי שום יוצא מן הכלל.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' שע"א)

ב. אושרה של אשה הממלאת תפקידה

נקראת "ידידו" של הקב"ה

כתוב בגמרא במסכת יומא (דף ע"ז ע"א): "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שנא" (תהלים קכ"ז), מאי "כן יתן לידידו שנא"? אמר רבי יצחק אלו נשותיהן של תלמידי חכמים שמנדדות שינה בעולם הזה [כאשר הן מחכות לבעליהן לבוא מבית המדרש], וזוכות לעולם הבא. ע"כ. הרי שאשה המוכנה להקריב מנוחיותה כדי לעזור לעלייתו הרוחנית של בעלה, נקראת "ידידו" של הקב"ה!! היא אינה דואגת רק לתועלתה העצמית, אלא שבוא העולם ירווה נחת אף מבעלה ומכל בני ביתה.³⁹

מאחורי כל "הלל" יש "הללתא"

הרב חיים שמואלביץ זצ"ל היה אומר שחז"ל משבחים את הלל הזקן על מסירות נפשו המופלגת לתורה: חצי משכר עבודתו הפעוט היה נותן כדי להיכנס לבית המדרש, וכשלא התאפשר לו להיכנס, טיפס על הגג כדי להקשיב לדברי התורה, עד שהתכסה בשלג. אולם לא מספיק שמים לב שהיתה כאן אשה צדיקה במימדים מדהימים. אישה שהסתפקה ב"חצי טרעפיק" לפרנסתה ולפרנסת אנשי ביתה כדי שבעלה יוכל להיכנס לבית המדרש. חשוב לזכור כי לכל הלל יש גם "הִלְלָתָא" - אישה צדיקה ביותר הראויה לכבוד עצום, שבלעדיה לא היה מגיע לכל הישגיו הרמים.⁴⁰

החפץ חיים זצ"ל אמר: "מעט התורה שזכיתי לה, היא בזכות רעייתי שהסתפקה בפת חרבה, ובלבד שיהיה הבית, בית של תורה".⁴¹

לא כל אשה זוכה לתואר השבח של "אשת בעלה"

ישועה גדולה באה לישראל על ידי יעל אשת חבר הקיני שהרגה את סיסרא הצורר הגדול של עם ישראל. כתוב בתנא דבי אליהו רבא (פרק ט'): "מה נשתנית יעל אשת חבר הקיני מכל הנשים כולן שבאת תשועה גדולה לישראל על ידה? כך אמרו חכמים: יעל אשה כשרה היתה, ועושה רצון בעלה היתה. מכאן אמרו חכמים: אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה".

39. ברכי נפשי ג': תע"ג בש' ר' יעקב גלינסקי זצ"ל.

40. ספר לקחי חיים עמ' 72.

41. קיצור תולדות החפץ חיים עמ' ה'.

שאלו את הגאון הגדול הרב חיים קניבסקי שליט"א, מהיכן למדו חז"ל שבח מיוחד זה של יעל, שעשתה את רצון בעלה?

ענה רבי חיים: הנביא מזכיר את יעל שלוש פעמים עם התואר "אשת חבר הקיני" (פעמיים בשופטים פרק ד', ופעם אחת שם בפרק ה'), מדוע הנביא חזר על כך שוב ושוב, הרי כבר נאמר שהיא היתה אשת חבר הקיני? בנוסף לכך, הנביא אינו מזכיר עליה שום שבח אחר מלבד "אשת חבר הקיני". ברור מכך שזו היתה שבחה, שהיתה "אשתו" - ומילאה את תפקידה כאשת חבר הקיני בצורה מושלמת, ביישום רצון בעלה. מכאן רואים שלהיות "אשה" של אדם הוא תואר שבח גדול, ולא לכולן יתאר הנביא בתואר נעלה זה.

(ע"פ "עלינו לשבח" ה: תקל"ג)

⊕ לא אוותר על מלאכת הקודש הזו - היא מחיה אותי ⊕

מדי לילה בשעה שלוש היתה הרבנית אלישיב ע"ה קמה יחד עם בעלה ומכינה לו כוס קפה מהביל. היא היתה עושה זאת בפרימוס הישן-נושן שהיה בביתם שתהליך החימום של המים התבצע בו בצורה איטית ביותר. לא פעם שאלו אותה בני הבית מדוע היא אינה קונה 'טרמוס' שבו אפשר לאחסן את המים החמים ולשמרם בחמימותם עד שעת השימוש, ואז היא לא תצטרך לקום בשעה כל כך מוקדמת. "לא אוותר על מלאכת הקודש הזו" היא השיבה, "כל כולי חיה מהזכות הזאת של שימוש תלמיד חכם, זה מחייה אותי, מקדש אותי ומעניק לי שפע של עונג רוחני, כמותו לא אוכל להשיג משימוש בטרמוס". והיתה מוסיפה עוד נימוק נוסף, "הרי כאשר אבא רואה שאני מתאמצת לקום בשבילו ולהכין לו את כוס הקפה, זה בודאי מעודד אותו בלימודו, בראותו שגם אשתו מעריכה כל כך את לימודו ומרגישה זכות להיות שותפה ללימודו".

(ע"פ "ברכי נפשי" ג: ס"ז)

וכאמא כן בתה, גם הרבנית קניבסקי ע"ה היתה קמה כל לילה בשעה שתיים כדי להגיש לרבי חיים שליט"א כוס תה. היא גם היתה חסה מאד על זמנו היקר, ותמיד כשהיה בא הבייתה מבית המדרש האוכל כבר היה על השולחן, ואף היתה מקפידה שיהיה מוכן כמה דקות לפני כן כדי שיתקרה מעט ויהיה ראוי לאכילה מיד, ולא יצטרך להמתין.

(מנחת תודה עמ' תנ"ט)

◌ קבלת פני הבעל בשמחה ◌

בכל דור ודור נמצאו נשים צדקניות אשר השכילו להכיר בחשיבות תפקידן, להיות לעזר ולמשען לבעליהן, ובפרט בזמנים קשים.

בשכונתו של הרב שמחה שלמה לוין זצ"ל (בנו של רבי אריה זצ"ל), הגיע שכן חדש לגור. אשתו של הרב שמחה אמרה לבעלה: "מקנאה אני בשכנה החדשה שהגיעה לגור כאן זה עתה". הוא התפלא מאד. הוא ידע כי זוגתו הצנועה אינה נחשדת במידת הקנאה. הסבירה הרבנית ואמרה: "בכל ערב בטרם שוב בעלה הביתה, היא יוצאת לקראתו לקבל את פניו בשמחה ובכבוד מעורר השתאות!".

התברר כי השכן הזה, היה עשיר מופלג, גר בבית מפואר עם כמה עוזרים, רכבים כו', עד שנהפך עליו הגלגל וירד מנכסיו. כל רכושו נלקח ממנו, והתחיל לעבוד כפועל בנין פשוט המתגורר באחד מבתיה הדלים של השכונה. בראות אשתו את מצבו, גמרה בליבה שהיא לא תיתן לו ליפול ברוחו. בכל ערב הייתה מצפה לו, מתכוננת לבואו, מתלבשת בבגדים מכובדים, מתקשטת, ומקדמת אותו בשמחה. הידיעה כי בסיום יום עמל קשה, מצפה לו אשתו, ושמחה בבואו, היא זו שעודדה אותו, ונתנה לו כוח להחזיק מעמד ולקבל את מצבו באהבה. "חכמת נשים בנתה ביתה" בחכמה רבה חיזקה אותה אשה את ביתה, בלי שיחות חיזוק, בלי הטפת מוסר, רק על ידי קבלת פני בעלה בשמחה. לא בכדי יצא מהבית הזה מגדולי ישראל המופלגים של דורנו.⁴²

◌ התמסרות בכל לב ◌

בני זוג המתמסרים אחד לשני בכל מהותם, מקיימים את תוכנית בורא העולם בבריאה, וגורמים בכך נחת רוח גדולה אליו ית'. ביתם הוא בית קדוש, בית הראוי להשראת השכינה.

בבית הכנסת הישן בעיר טרנופול, נוהגים ביום הכיפורים לתלות פרוכת לבנה שעליה כתובה, רקומה ביהלומים ובמרגליות השווים הון עתק: "יום מימים הוחס - יום כפור המיוחס". מאחורי פרוכת זו יש סיפור מפעים.

בבית כנסת זה התפלל יהודי תלמיד חכם, נכבד ועשיר, ושמו רבי שלום דנקר. בימים הנוראים נהגו למכור את העליות ואת שאר הכיבודים במכרז פומבי. את הכל מכרו, פרט לפתיחת הארון בתפילת נעילה. פתיחה זו הייתה שמורה לר'

42. שמחה בבית עמ' תרפ"ח, הגדה לבית יעקב עמ' קכ"ב (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

שלום דנקר, שהתכבד בה תמיד, ואף שילם עליה מחיר יקר מאד, ואיש לא העז להשיג את גבולו.

אחרי כמה שנים, ירד רבי שלום מנכסיו, ולא היה לו כסף לשלם את המחיר שהוזיל כל שנה מארנקו על פתיחה זו. היו שם גבאים צדיקים, וכשראו בצרתו ובדלותו, העבירו הודעה חשאית למתפללי בית הכנסת שלפני תפילת נעילה הם יכריזו על מחיר זעום, כך שר' שלום יוכל גם הפעם לרכוש את הכיבוד. ובקשו בהודעתם שאיש לא יתחרה עם הגביר-לשעבר על הפתיחה, כדי לא להעלות את המחיר.

כך היה שנה אחרי שנה, ר' שלום המשיך לרכוש את הכיבוד. שנה אחת, קם אדם אחד, שנהפך מקרוב להיות עשיר גדול, והכריז שהוא קונה את הפתיחה במחיר גבוה יותר ממה שהוכרז. מבוכה השתררה בבית הכנסת, שכיון שמדובר בכספי הקדש, הגבאים חשו שאסור להם לא לקבל את ההצעה הגבוהה. אחרי התייעצות ביניהם, החליטו שאין ברירה אלא להמשיך את המכירה. המכרז המשיך, זה מציע כך, וזה מציע יותר, והמחיר עלה והאמיר. לכולם היה כבר ברור שהשנה תהיה לר' שלום עגמת נפש מרובה, שלא יהא באפשרותו לרכוש את הפתיחה.

כשסכומי התחרות התחילו לעלות למספרים גבוהים, קרה משהו בבית הכנסת. לפתע שקית גזרקה מעזרת הנשים לכיוון המקום בו עמדו הגבאים. השקית נחתה על השולחן, והגבאים פותחים אותה ומגלים ... שרשרת של יהלומים, פנינים ואבנים יקרות שערכה היה שווה הון עצום. הייתה זו אשתו של ר' שלום, שישבה בעזרת הנשים, והכירה כמה הפתיחה חשובה לבעלה, ותיכף החליטה להשיל מעצמה את מחרוזת היהלומים היקרה האחרונה שנשארה לה מימי העושר, ולהקדישה לגבוה. המתפללים נסערו למראה המסירות. גם האדם שהעלה את המחיר לא היה יכול לעמוד מול מחזה שכזה, והפסיק את התחרות.

במוצאי יום הקדוש החליטו הגבאים להשיב לאשה את תכשיטה, והציעו לה לשלם על הפתיחה סכום סמלי. אולם היא סירבה לקבלה בחזרה, ואמרה שתרמה את המחרוזת בלב שלם לבית הכנסת, כדי לסייע לבעלה לזכות בפתיחה. כיון שכך, הוחלט לתפור פרוכת מפוארת לשימוש ביום הכיפורים, ולשלב בה את הכיתוב "יום מימים הוחס - יום כפור המיוחס", כאשר הכיתוב

מקושט ביהלומים ובפנינים שגזרקו מעזרת הנשים.⁴³

בלי ספק, גם בשמים מתרגשים מפרוכת זו, וקשה להתחרות עם קדושתה הנשגבה.

◡ הנחמדים מזהב ומפז רב ◡

בביתו של רבי מנדל מוכר הספרים בירושלים, נשמעו דפיקות באישון לילה. רבי מנדל פותח את הדלת, ורואה את אשתו של רבי שלמה, תלמיד חכם גדול הגר בשכונה. "ימחול נא לי שהטרחתי אותך בשעה זו, אבל אולי אפשר למכור לי ספר "חזון איש"?"

פליאתו של רבי מנדל היתה גדולה. אך היום הגיע לחנות הכרך הראשון של הספר "חזון איש" שזה עתה ראה אור. מהי הדחיפות לקנותו דוקא באמצע הלילה? אחרי כמה ימים זימן לו הקב"ה לשמוע את פשרו של הסיפור.

ביתם של רבי שלמה וזוגתו התנהל בהסתפקות מופלגת, אך אשתו של רבי שלמה מאושרת הייתה שזכתה לבעל המשקיע את כל מאמציו באוהלה של תורה. באותו ערב שב רבי שלמה נרגש לביתו וסיפר, "ספרו של מרן החזון איש שליט"א יצא עכשיו לאור. כמה ציפינו ליום גדול זה. שמעתי שמחירו תשע לירות".

השתוקקותו של רבי שלמה לספר המיוחד, נגעה ללבו של אשתו. כמה שמחה ספר זה יוסיף לבעלה, וכמה עלייה בתורה הוא יוכל לקבל ממנו. היא עלתה על יצועה אך השינה ממנה והלאה: "תשע לירות" הרהרה, "הרי כל קצבתנו החודשית הינה ארבע עשרה לירות בלבד, בהן עלינו לכלכל את ששת ילדינו". המחשבות אינן מרפות. פתאום היא נזכרת ב'דמי חנוכה' שקבלה מאביה לעזור לה בכלכלת הבית. שכבר ייחדה אותן לכמה צרכים נחוצים לרווחת המשפחה. היא קמה בנחישות ונטלה מהארון מטפחת צרורה ובה תשע הלירות שקבלה מאביה, נטלה את המעות ואצה לביתו של ר' מנדל מוכר ספרים.

כשמצא רבי שלמה את הספר על שולחנו עיניו זלגו דמעות: "איזו מסירות! רבות בנות עשו חיל, ואת עלית על כולנה' ...!"

עד היום, אותו כרך "חזון איש" ניצב בארון הספרים של רבי שלמה, בלוי מרוב

⁴³. אנצקלופדיה של גלויות כרך ג' עמ' 317. הגדה לבית יעקב עמ' רט"ז (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

שימוש, מלא בהערות בכתב ידו. בכל שנה בליל שמחת תורה אחרי ההקפות, נוטל רבי שלמה כרך זה מחבקו ומנשקו, ומספר לבני משפחתו בהתרגשות על מסירותה המפעימה של רעייתו, שעל ידה נרכש הספר.⁴⁴ קדושתו הנעלה של ספר יקר זה אינה רק מדברי התורה הכתובים בו, אלא מקדושת מסירותה הנפלאה של אישה לעלייתו הרוחנית של בעלה.

◡ לכבדו כאדון וכמלך ◡

תלמיד חכם סיפר שכאשר שהה בלוס אנג'לס לפני למעלה משלושים שנה, נתקל באשה הממלאת את ייעודה באופן המעורר השתאות.

"פישל"ה" - זה היה שמו של בעלה, לא היה מורם מעם בלשון המעטה. אדם זה הסתובב במשך כל שעות היום בין בתי היהודים והציע את עצמו לעבודות כפיים. אשתו מכרה צרכי תפירה בחנות שהייתה בבעלותם, ושעתיים ביום הוא היה מגיע לעזור לה בחנות.

היה זה פרק מוסר מאלף לראות כיצד היא כבדה את בעלה בזמן שהיה בחנות, סיפר התלמיד חכם. בשעות אלו הקפידה לשאול אותו על כל פרט ופרט. כשלקוח היה מברר על מחירו של מוצר מסוים, היתה מפנה את השאלה לבעלה, למרות ששלטה במחירון יותר ממנו, שהרי היא שהתה בחנות כל היום. כל הלקוחות התרשמו מכבוד-המלכים שהעניקה לו, בהתייעצה עמו על כל נושא, ובפנותה אליו בתארים מכובדים.

אשה זו זכתה לראות עולמה בחייה. בניה גדלו וצמחו לתלמידי חכמים מפורסמים. ולאחר שפישל"ה נפטר, היא נשאה בשנית לאחד מגדולי התורה, והעבירה את שארית ימיה בעונג רוחני מופלא.

זהו מוסר השכל לכל אשה שאולי אינה מוצאת בבעלה את כל ציפיותיה, אבל אם תדע להעריכו ולכבדו כמה שראוי לו, אין ספק שתזכה להרבה נחת בחייה - אשריה ואשרי חלקה.

(ע"פ "עלינו לשבח" א: ס"ט)

יום אחד נשמעו דפיקות בדלת ביתו של הרב שלמה לורנץ זצ"ל, מחשובי עסקני הצבור בדור האחרון. בעל הבית קם לפתוח, וראה בפתח אישיות בכירה

44. הגדה לבית יעקב עמ' שע"ה (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

ביותר שבאה להיוועץ עמו בעניין דחוף.

הרב לורנץ התיישב עם אורחו ליד השולחן בסלון, ועקרת הבית הגיעה ובידה שתי כוסות תה. לפני שהגישה את השתייה, פנתה אל האורח ואמרה לו: בעת שהכנתי את התה, התלבטתי למי להגיש ראשון את כוס התה. האם לך כנושא במעמד כה בכיר, או לבעלי?

בסופו של דבר, החלטתי להקדים את בעלי, כי הרמב"ם כותב שהאשה צריכה להתייחס לבעלה כמלך. ואם כן, בעלי הוא מלך, ואתה עדיין לא הגעת לדרגה כזו, על כן אני מגישה את כוס התה הראשונה לבעלי.

האורח הבכיר התרגש ביותר מדבריה, "דברים כאלה לא שמעתי באף מקום אחר. סגנון מכובד כזה קיים רק בבתיהם של יראי השם!". קידוש ה' גדול נעשה באותה שעה

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תשס"ז)

◡ התבטלות גמורה לרצון הבעל ◡

מפעמים היה לראות את ההתבטלות המוחלטת אשר נהגה הרבנית פינקוס ע"ה כלפי בעלה הרב שמשון זצ"ל. היא לא עשתה צעד אחד מבלי לשאול בדעתו ולקבל את הסכמתו. את כל החלטותיה מעשיה הנהגותיה ורצונותיה כפפה ושיעבדה באופן מוחלט לדעתו הרחבה של בעלה זצ"ל לרצונו הטהור ולשאיפותיו. כל אשר הורה לה היה עבודה קודש קדשים, ואת מילוי רצונו ראתה לעצמה כזכות.

חשוב להדגיש כי אין המדובר באשה חלשת אופי אשר אינה יודעת להכריע בעצמה וזקוקה לתמיכה סמכותית מצד בעלה. כל מי שהכיר את הרבנית בתפקידי הגיהול הרבים בהם שימשה, יודע שהיא היתה אשה חזקה החלטית היודעת להכריע ולעמוד מאחרי החלטותיה בשעת הצורך. אולם כל הסמכותיות הזו, כל העוצמה הזו, נגנזה כאשר נגע הדבר לבעלה. כאשר עמד על הפרק נושא כלשהו הנוגע לבית או לילדים וכדומה, היא התבטלה לחלוטין וקיבלה בלא עוררין את דעתו של בעלה.

כל מעשה שנעשה, כל הכרעה אשר היה צריך לקבל, הובאו לפני האב, בין אם היה זה כאשר שב אל ביתו בשעת לילה מאוחרת, ובין אם בשיחת טלפון טרנס אטלנטית שנוהלה בשעות לא שעות, הוא היה המכריע והפוסק בכל עניין. גם

אם דעתה הייתה שונה במצבים מסוימים, לא נתנה לדבר ביטוי כלפי חוץ "זה מה שאבא אמר" הייתה מבהירה ומסיימת כל דיון.

כך, לדוגמה, כאשר שקדה פעם על תכנון טיול משפחתי עם ילדיה והשקיעה שעות רבות בבחירת המסלול ובהכנות הנדרשות. לא הוציאה אפילו מילה אחת מפיה כאשר ברגע האחרון החליט הרב זצ"ל כי עלולה להיות במקום בעיה של פריצות, וביטל את התכנית תוך שהוא מבטיח לילדים פיצוי בהזדמנות אחרת. היא לא התווכחה לא ניסתה להסביר כי הכל כבר מוכן ומתוכנן והילדים מצפים, כי אם ככה אבא אמר אין מקום לויכוח.

במקרה אחר כאשר החליט הרב לעבור מדירתו השכורה לדירה פחות טובה בכדי לאפשר לשכנו הצמוד אליו, שדירתו צרה מהכיל את בני משפחתו המתרחבת, לשכור גם אותה ולהרחיב בכך את דירתו. לא התלוננה הרבנית אף שצעד זה הייתה בו מסירות גדולה עבודה ועבור הילדים שבבית, "אם אבא החליט שראוי לעשות מעשה חסד זה, הרי שיש לעשות זאת בלב שלם" אמרה.⁴⁵

◌ "שלי ושלכם שלה הוא!" ◌

הרב עובדיה יוסף זצ"ל סיפר בהספדו על אשתו:

זכור אזכור לה את חסדה עמדי. כשבקשתי להדפיס את ספרי "שאלות ותשובות יביע אומר חלק א'" לא היה לכסף מוצא. כשהיא ראתה את צרתי, באה והגישה לי סכום נכבד של מאתיים לירות מאשר קמצה מעיסתה, כדי שאוכל להתחיל בהדפסת הספר. מכסף זה הדפסתי את יביע אומר חלק א' ומהכסף שקבלנו על חלק א' נדפס חלק ב' - וכך כל הסדרה. כל התורה משלה! "שלי ושלכם שלה הוא!"

הרב בקשי סיפר, שהוא זכה להביא לבית רבנו את הספר הראשון עם צאתו לאור. שמחת רבנו והרבנית היתה רבה. מגודל התרגשותה זרקה הרבנית על רבנו סוכריות 'טופי' כמו שזורקים על החתן, ואמרה "היום כמו יום מתן תורה".

לפני כמה שנים הרב עובדיה נחלה ומצבו היה קשה מאד. חוליו הלך והחמיר והרופאים אמרו נואש לחייו. כששמעה זאת הרבנית, אמרה לבנה הגאון הרב יצחק יוסף שליט"א על יד מיטת חוליו של בעלה, שהיא מוכנה להיות תמורתו,

45. נפש חייה עמ' רס"ח-ע"ר.

שהרי את הרב העולם צריך לשיעוריו, ספריו ופסקיו. בנה הגאון רב משה יוסף שליט"א אף העיד ששמע את אמו מתפללת על זה. וכך היה. הרב קם מחוליו, ושב ורפא לו למרות כל תחזיות הרופאים, וכחצי שנה לאחר מכן חלתה הרבנית את חוליה האחרון שממנו לא קמה.

את הספרים שהוציא רבינו אחרי פטירתה הוא הקדיש לעילוי נשמתה, ובתוך הדברים כתב: "אשת חיל עטרת בעלה ... אשר ברוב מסירותה ואהבתה לתורה הגעתי עד הלום ... רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה!"⁴⁶

ג. אושרו של איש הממלא את תפקידו

◡ "מימי לא הקפדתי בתוך ביתי" ◡

הגמרא (תענית דף כ' ע"ב) מספרת על גודל מעלתו של רב אדא בר אהבה, שהיה מפורסם בדורו שכאשר הוא נמצא בבית, אף הרעוע ביותר שעומד להתמוטט, הבית לא ייפול כל זמן שהוא בתוכו. בהמשך, הגמרא שואלת מה היו מעשיו של רב אדא בר אהבה שבגללם הוא זכה לכך? הגמרא מביאה שפעם שאלו אותו תלמידיו "במה הארכת ימים?" והוא אמר להם "מימי לא הקפדתי בתוך ביתי כו". אמר הגאון הרב אייזק שר זצ"ל, שיש כאן הנהגת שמים נפלאה של מידה כנגד מידה. שהרי על ידי קפידה בין בני הזוג, פנימיות הבית - השלום - ח"ו נופל. ועל כן, כיון שרב אדא בר אהבה היה נזהר ביותר לשמור על האווירה הטובה בתוך הבית, אשר היא מהותו האמיתית של הבית, גם חיצוניותו של הבית לא הייתה יכולה ליפול עליו.

אשרי המבין את החשיבות העליונה לשמור על האווירה הטובה בתוך הבית, אף כאשר אינו מקבל את היחס הראוי. בית כזה יהיה שמור מכל פגעים.

(ע"פ "ברכי נפשי" א: קס"ח)

◡ הזדמנות לעשיית חסד ◡

הרב נפתלי דוב אמסטרדם זצ"ל סיפר שלאחר נישואיו, רבו הגדול רבי ישראל מסלנט זצ"ל שאל אותו: "רב נפתלי, האם אתה עוסק במצות גמילות חסדים בתוך ביתך? הרי להתחתן אינו השגת שפחה לשרתך ... הוא הזדמנות יקרה

46. גדולי ישראל בביתם עמ' קס"ח-ק"ע

ביותר לגמילות חסדים!"⁴⁷.

חיינו צריכים להיות מושתתים על הסיפוק הנעלה של אהבת הנתינה. עלינו להתחתן לא כדי לקבל, אלא כדי לתת - ולתת - ולתת! מלבד שבכך אנחנו מקיימים את רצון בוראנו, החיים של מי שחש את שמחת הנתינה הם החיים המאושרים ביותר שניתן לחוות בעולם הזה. הבה נשמור על בן/בת זוגנו, נשתדל למלא את רצונותיו, נשמח אותו, נשמח באושרו, ונרוויח בכך את כל עולמנו - בזה ובבא.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תי"ח)

◌ התמסרות ונאמנות בזמן מחלה ◌

המסירות שעל בני הזוג לחוש אחד כלפי השני מתבטאת בעיקר בעת צרה, כאשר אחד מבני הזוג לוקה בדבר מה, וזקוק לתמיכתו ולסיועו של השני.

הגר"י זילברשטיין שליט"א מספר על עובדה שהגיעה אליו וריגשה אותו מאוד: משפחה חרדית נקלעה לבעיה נוראה. אָם המשפחה, לקתה ל"ע במחלת ה"קלפטומניה", מחלה שבה האדם נכנס לחנות לוקח דברים מהמדפים, ויוצא בלי לשלם. לא מדובר בגניבה מדעת, אלא בפעולה אי רצונית. הבושה שנגרמה לבני המשפחה הייתה עצומה ונוראה, בנוסף לבעיה המעשית שנגרמה לילדים שכמה מהם היו אז בגיל השידוכים.

הבעל המסור, ניגש למנהל הצרכנייה, ולבעליה של חנות הירקות, ולכל יתר החנויות באזור, וסיפר לכולם את הבעיה, וביקש מהם לא לגעור בה ולא לצעוק עליה, רק לרשום כל מה שהיא לוקחת, והוא הבטיח לשלם את הכל, עד הפרוטה האחרונה. הוא הוסיף, שגם כל מה שהם מסתפקים אם לקחה, הוא ישלם. הבעל סיפר אז לרב זילברשטיין: "הרי זו האשה שהשי"ת נתן לי, וכי משום שהיא נמצאת עכשיו במצוקה, מגיעות לה פחות אהבה והזדהות!?! הבעיה שלה היא הבעיה שלי!! זה ניסיון שנשלח לי מן השמים לראות אם אני מגיב בצורה הנכונה, בביטחון בה', ובהפעלת מידת החסד והרחמים עד קצה יכולתי".

מחלת האשה נמשכה לאורך שנים רבות, והבעל הוכיח את צדקתו, ולמרות שלא היה משופע בממון, עמד בהבטחתו, ושילם את כל מה שלקחה בחנויות.

47. שערי אהבה (ח"א עמ' רמ"ג).

ממשיך הרב זילברשטיין: עקבתי אחרי המשפחה ההיא, וראיתי שכל הילדים גדלו לתפארת, בצורה מיוחדת במינה. הם צמחו לבני תורה ויראי שמים, זרע ברך השם, אשר ישרותם ונאמנותם הן מן המפורסמות. למרות הבעייה החמורה שבמשפחתם, זכו הילדים להשתדך עם משפחות טובות ובריאות, והקימו כולם בתים נפלאים לשם ולתהילה. רואים בחוש איך שבשמים מכבדים את התייחסותו המרוממת והנכונה של הבעל לניסיונו הגדול.

(ע"פ "ברכי נפשי" א: ר"ו)

◡ מלך מכבד את המלכה ◡

שאלו פעם את המשגיח הרב הירש פאלי זצ"ל: "עד מתי נאמר שהחתן דומה למלך?" הוא ענה "כל עוד החתן מתייחס לאשתו כמלכה, גם הוא יישאר מלך; ברגע שהיא לא תהיה בעניו כמלכה, גם הוא יחדל מלהיות מלך...".

ההנהגה של כבוד ויקר לבן/בת זוג שוה כל מאמץ. היא תשפיע על כל האווירה בבית, והמכבד בעצמו יתעלה על ידי זה להיות לאישיות אצילה, כפי שאמרו חז"ל "איזהו מכובד, המכבד את הבריות" (אבות פ"ד).

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תשצ"ב)

◡ תשומת לב והתחשבות הן המפתח ◡

הרב מאיר חדש זצ"ל היה אומר: לאשה נפש רגישה, היא זקוקה לתמיכה, להרגשה של תשומת לב, להערכה ולחיבה. על הבעל לדאוג לכך. אם האשה תחוש כי זכתה ליחס ראוי, היא תחזיר זאת בכפליים, וגם תהיה מוכנה לעמוד בפני תנאים קשים מתוך מסירות נפש. הבעל הוא זה שחייב להוביל את מהלך היחסים בבית בדרך הנכונה. תשומת לב והתחשבות הן המפתח לפתרון רוב הבעיות ביחסים בין בני הזוג.⁴⁸



48. "המשגיח רבי מאיר" עמ' 350.

פרק ד

זכו - שכינה שרויה ביניהם

מאמרם של חז"ל "איש ואשה זכו שכינה ביניהן" מפורסם וידוע לכל, אמנם הבנת המאמר לא כל כך ידועה. בדרך כלל מתייחסים ל"שכינה" זו כמציאות של קדושה נשגבה לא מוחשית. אמנם האמת היא ששכינה זו היא מציאות מורגשת ביותר בתוך הבית, המשפיעה מאד על כל הנמצאים בו.

א. השכינה - שמחת קרבת ה'

חז"ל אומרים במסכת סוטה (דף י"ז ע"א) "איש ואשה זכו שכינה ביניהן", היינו שאיש ואשה שחיים ביחד באחדות ובשלום, זוכים שהשכינה תהיה שרויה בביתם. המושג של "שכינה" אינו רק מציאות רעיונית, אלא הוא מתאר דבר מוגדר ומורגש. על אף שהשי"ת נמצא בכל מקום ואין מקום פנוי ממנו, מבחינת בני האדם אין מציאותו מורגשת בכל המקומות בשווה. במקום שיש השראת השכינה ניתן להרגיש את השי"ת יותר ממקומות אחרים. במקום כזה ניתן להרגיש לא רק שהשי"ת קיים ונמצא, אלא את נועם טובו המופלג ואהבתו הגדולה לברואיו (ע' הערה⁴⁹).

49. ע' תהלים (צ', י"ז) "ויהי נועם ה' אלוקינו עלינו", פרש"י "נועם ה'" היינו השכינה, וע"ש במצודות ובתרגום שהכוונה לנעימות תחושת נוכחותו ית'. וע' רש"י עה"פ (במדבר כ"ג, כ"א) "ותרועת מלך בו" - לשון חבה ורעות ... וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהון ביניהון. עכ"ל. וע' זוה"ק (ג': קס"ה ע"ב) מובא בהמשך. וע' באורי הגר"א מכת"י על אגדות ברכות פ"ו אות ח' בביאור הענין של "דוחק רגלי השכינה". וע' גר"א אד"א (שמואל א, ב, ב) "לפי שהכהן היה עומד [באופן קבוע] בביהמ"ק ובו השראת השכינה, לכן נאמר על הכהן לשון נוכח, "ה' אלוקיך" [בפסוק "הגדתי היום לה' אלוקיך"].

הרגש הבולט שיורגש על ידי מי שחש את נוכחות ה', הוא כפי שאמר דוד המלך (תהלים ט"ז, ח') "שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט - **לכן שמח לבי ויגל כבודי** ...". - שמחה גדולה בכל חלקי הנפש. כמו מי שנמצא בנוכחות אדם טוב ביותר, שפניו מקרינים אהבה, נדיבות ושמחה להיטיב לאחרים, באופן טבעי יתעוררו בלב כל השהים בקרבתו רגשי שמחה מרוממים. שמחה זו של הכרה מוחשית בחסד ובטוב המופלא של בורא העולם, תורגש במקום בו בני הזוג חיים יחד בשלום אמיתי.

שכינה זו שרתה באוהליהם של האבות והאמהות הקדושים. כפי שמובא לעיל (פרק ב' [ה']), הרמב"ן כתב שדרגת השכינה אצלם היתה אותה דרגה מרוממת שאחר כך שרתה בתוך המשכן ובבית המקדש. ואכן בבית המקדש כל מי שנכנס בו היה מרגיש שמחה נעלה זו, כפי שמובא בזוהר הק' (ח"ג עמ' קס"ה ע"ב) "גו מקדשא כל הרהורין ישתכחון, בר הרהורא דחדוה דמלכא קדישא". תרגום: בתוך בית המקדש נשכחים מהלב כל שאר הרהורים, חוץ משמחת המלך הקדוש (השי"ת).

ב. שלום יש בו קדושת השכינה

אנחנו אומרים בתפלה "כי באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו ... שלום", הרי ששלום הוא מציאות קדושה, חלק מגילוי "מאור פניו" כביכול של השי"ת. איפה שיש שלום מתגלה הטוב הנפלא של ה', איפה שיש מחלוקת ח"ו הטוב של ה' מוסתר. מאור פנים זה הוא השכינה, כפי שכתוב בתרגום אונקלוס על הפסוק (במדבר ו', כ"ה) "יאר ה' פניו אליך" - "ינהר יי שִׁכְנִיתָה לותך". נמצא שהשלום בבית אינו רק עניין חברתי בין אדם לחברו, אלא הארת הבית במאור השכינה. מסופר על הגאון הגדול הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (בספר "התורה המשמחת" עמ' 45):

פעם עמד הרב שלמה זלמן להיכנס לביתו כשהוא מלווה בבן-לוויה. מלווה ראה שהרב שלמה זלמן מסדר את בגדיו לפני כניסתו לבית. הוא הבין שאדם נכבד ממתין לרב, ושאל אם נוכחותו תפריע. ר' שלמה זלמן הסביר שאף אחד לא מיועד לבקר בביתו, אולם אמרו חז"ל שאיש ואשה, זכו שכינה ביניהן (סוטה י"ז ע"א): "אני מתכוון להיכנס אל השכינה, ולכן הכנתי את

עצמי כראוי לקראתה"⁵⁰.

תשובה זו של הרב שלמה זלמן זצ"ל לא היתה דבר שנאמר בתור תשובה מחודדת, אלא ברור שזו היתה תיאור כן של רגשותיו. הוא חש בכניסתו לביתו שכל תוספת אוירה טובה בבית, אינה רק תוספת נעימות בלבד, אלא תוספת קדושה ושכינה בבית. הוא הרגיש את החשיבות הגדולה להיטיב ולשפר אווירה נעלה זו, ואת האחריות לשמור עליה ולא לערערה ח"ו אפילו בצורה כל שהיא.

ג. אוירה של טוב ה'

אוירה מיוחדת זו השורה בבית שיש בו שלום, היא מציאות מורגשת שתשפיע על כל הבאים בתוכו. כל הנכנס לבית ירגיש את האווירה של שלווה ושמחה של קדושה.

אוירה זו תשפיע באופן מיוחד על הילדים הגדלים בו. ילד הגדל ח"ו בבית שאין בו שלום, גדל עם נכות נפשית ורוחנית. אפשר לדמות את מצבו לתרחיש שהוא אמנם (בדרך כלל) חמור יותר, אבל יש ביניהם נקודת השוואה אמיתית. ילד שגדל, רחמנא לצלן, במחנה עבודה בסיביר, מקום שלא רואים בו שום יופי אסתטי ומדות טובות, רק קשיחות וקשיים, יגדל בלי רגשות שמחה ובלי מבט אופטימי על החיים. יהיה חסר לו ההיבט האמיתי שהעולם שלנו הוא באמת טוב. הסתכלות זו הייתה נותנת לו מבט חיובי על החיים, גם בלי שהוא יקשר זאת במודעות לבורא העולם.

כל בית הוא "בית של שכינה" כפי המידה שבה מרגישים בו את האמת שהעולם הוא "טוב מאד", עולם נפלא מלא חסדים של בורא העולם. ככל שיש בבית אווירה הצחה והמרוממת של שלום אמיתי, כך יתחילו הילדים הגדלים בו את חייהם עם בסיס בריא של אופטימיות, שמחת חיים, וכוח להתמודד ולעבור את קשיי החיים. עומק ההבדל הוא ההיכרות העמוקה והרגשית - אף שהיא אינה נודעת ומוגדרת באופן גלוי על ידם - שהעולם הוא טוב, ויש טוב מופלא

50. בספר שמחה בבית (תקפ"א) מובא כסיפור זה, ושרבי שלמה זלמן הוסיף "הרי פרועי ראש אסורים להיכנס לבית המקדש". סיפור דומה מובא בספר "בית ומנוחה" להרב משה אהרן שטרן זצ"ל (עמ' קל"ט), וז"ל: זכורני כי פעם עליתי עם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לביתו לאחר התפלה והיה בחוץ מזג אויר סוער ביותר והזקן והפאות שלו התפזרו אנה ואנא. לפני שנכנס לבית עמד וסידר את הזקן, בהוסיפו לי טעם הדבר: "האשה אינה צריכה לראות את הבעל מפוזר ומפורד". יצאתי בהתפעלות. זה היה כחמישים שנה אחר נישואיו, ועדיין דאג איך עליו להיראות לפני הרבנית ז"ל. כך נראה אדם גדול עכ"ל.

מאחורי הכל. זוהי האווירה המרוממת של מאור פניו ית', שעלינו להכניס לתוך ביתנו.

ד. מפתח לשלום - להרגיש את השכינה

השכינה הזאת השרויה בבית, מלבד היותה תולדת אוירת השלום שבבית, היא גם האמצעי החזק ביותר לפתח שלום זה ולשמור על קיומו. לחוש את נועם השכינה הזו, הוא בסיס לשלום בית בדרגה הגבוהה והמושלמת ביותר. יש אמצעים שונים היכולים לקשר בין בני זוג, אבל כולם חלשים לעומת השגת נעימות השכינה שהשלום ביניהם מביא בעקבותיו. ההבדל הוא מעין ההבדל שיש בין אדם השומר שבת, ומרגיש במשך היום רק את ההגבלות של איסורי המלאכות, לעומת אדם שמרגיש את האווירה הנעלה של קדושת השבת, את המבט המואר על העולם המעורר שבח והודיה להשי"ת, כפי שכתוב "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'..." איתו אדם המרגיש את נועם הקשר עם השי"ת שניתן להשיג באופן מיוחד בשבת, ישמור ויכבד את השבת באופן מושלם בכל לב, ויפיק את התועלת הגדולה שיש בה. הוא ישיג את מטרת השבת האמיתית.

כן הדבר בשלום בית; בני זוג המרגישים את נעימות הקדושה הנוצרת על ידי השלום שביניהם, לא יזדקקו לשום מניע נוסף להחזיקו ולשמור עליו.

בנוסף לכך, כל זמן שהשלום בין בני הזוג הוא רק שלום שטחי ברמה של החלקים השטחיים של הנפש, עדיין לא עלה בידם להשיג את הקשר של אחדות אמיתית. אולם, כאשר יזכו להרגיש - אף רק לרגעים בודדים - את נועם השכינה הזאת שמקורו מהנשמה, קשר זה שיש להם עם הנשמה, יאחד ביניהם בצורה מרוממת וחזקה. שכן כאמור לעיל (פ"א), בעומק נשמתם בני הזוג הם נשמה אחת מאוחדת, ושם נמצאת האחדות האמיתית.

ועל כן, אלו השואפים להשיג את המעלה הנפלאה של שלום בית אמיתי, עליהם להכיר את נועם השכינה הזאת - להבין מה היא, איך להשיגה, ואיך לפתח אותה ולשמור עליה. את זה נשתדל להבהיר בעה"י בפרקים הבאים.



פניני אור

פנינים המאירים ומשלימים ענייני פרק זה



א. כבוד השכינה

דיבור בכבוד הראוי לנציגות השכינה

הגאון הרב דוד יונגרייז אב"ד ירושלים זצ"ל היה איש מורם מעם, גאון עצום בכל מכמני התורה, ענוותן המצניע את עצמו ככל שיוכל. מנהג פלא היה לו לרבי דוד, כאשר היה משוחח עם רעייתו, היה פונה אליה בתארי כבוד מופלגים ובדרך ארץ כמי שמדבר אל אחד מאנשי השם הגדולים ביותר.

ביום מן הימים נאלץ רבי דוד לצאת מן הארץ עם זוגתו כדי לדרוש ברופאים בווינה. כאשר בא לקבל ברכת פרידה מאביו, פנה אליו האב ואמר: ברצוני לבקש ממך שתי בקשות. הראשונה: היות והנך נוסע לווינה בה גרים רבים מעשירי הארץ התומכים רבות בכולל שלנו בירושלים, אנא אל תצטנע בקרן זוית, אלא הפגן את ידיעותיך בתורה לפניהם. יהיה בכך משום הכרת טובה לפועלם הרב למען הכולל. הם יבחינו בשבח פירותיה של ארץ ישראל, ובכך יחוו כי כספם אינו הולך לריק.

בקשה שנייה היא: היות והנך נוסע לארץ זרה בה אין הבריות מכירות את הנהגתך, נראה שרצוי היה לוותר בתקופה זו על מנהגך לדבר עם רעייתך בתוארי כבוד מופלגים. התנהגות זו תהיה מוזרה ומשונה בעיניהם, ואולי אף שימוך ללעג ולקלס.

רבי דוד השיב לאביו בענוות חן: את בקשתך הראשונה הנני מוכן בל"נ להשתדל למלאות לשביעות רצונך בעה"י. אך את הבקשה השנייה אינני רואה שבידי ליישמה, שכן התנהגות זו היא מחמת כבוד השכינה הקדושה השרויה עם

רעיייתי. איך אוותר עליו? הרי הדבר אינו בסמכותי כלל!⁵¹



מעשה שהיה אצל מרן הג"ר אלעזר מנחם שך צוק"ל: הגיע לאוזניו על בני זוג שהתפתחה ביניהם מריבה. הוא קרא לבעל ואמר לו: "עליך לדעת, שחובתך לדבר לאשתך באותה הדרת כבוד כפי שאתה מדבר אלי".⁵²



הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל היה מצטט לתלמידיו את דברי הגמרא (סוטה י"ז) "איש ואשה זכו שכינה ביניהם" ואומר, "תזהרו, יש כאן עסק עם השכינה! על כן יש לכבד את האשה במעשה, בדבור ובמחשבה: במעשה - לקנות לה תכשיטים וחפצים שהיא אוהבת כפי היכולת. בדבור - לדבר איתה בצורה של כבוד, לומר לה דברים נעימים ולהיזהר שלא להקניטה. ובמחשבה - לחשוב עליה טובות ולדון אותה לכף זכות".⁵³

ב. לא מגרשים את השכינה

קבלה נחושה להתחזק בשלום בית, כוחה רב לעזור לאדם להתגבר על ניסיונות, ופירותיה מרובים. כאשר עובדים בצורה עקבית על הנושא, ועוקבים אחרי מידת ההצלחה, חשים את חשיבות האתגר שבדבר ומרגישים סיפוק בכל הישג בעניין. שכן הטביע הבורא ית' בטבע האדם, כאשר שם לעצמו אתגר הוא חש קורת רוח מכל הצלחה והתקרבות ליעד, על אף הקשיים הגדולים העומדים לו בדרך. גם בשלום בית, כאשר מקדישים לכך כוחות ומשאבים נפשיים, חשים את חשיבותו הגדולה של האתגר, דבר שבקלות נשכח מהאדם.

פעם קיבל על עצמו יהודי יקר להתחזק בכל כוחותיו בשלום בית, והוא אכן עמד בניסיונות קשים בצורה המעוררת השתאות. שאלו אותו מהו סוד הצלחתו בזה. הוא ענה: "דמיתי לעצמי אם היו נמצאים בביתי גדולי ישראל, כמו רבי עקיבא איגר, הבעל שם טוב, הגאון מווילנא וכדומה, והייתי יודע שברגע שהאוירה

51. ספר "הבית היהודי" מאת הרב עזריאל טאובר זצ"ל.

52. שיחות הרב פינקוס זצ"ל עמוד ט"ז

53. ע"פ ספר "האיר המזרח".

חלילה מתקלקלת הם מיד יעזבו את הבית, הרי לא היה קשה לי כלל להבליג. על כן, עכשיו שחז"ל מגלים לנו, שהשכינה שבבית תלויה באווירה זו, והשכינה עם מלוא רוממות קדושתה תעזוב מיד ברגע שיש ח"ו תיגרא, האם השכינה הקדושה פחות חשובה לי מהם?!"

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תקכ"ז)



פרק ה'

שלום בית ואהבת ה'

יש חשיבות גדולה להבין את אופייה של ה"שכינה" הקיימת בין בני הזוג, שכן על ידי זה תתברר הדרך להשיגה ולשמור עליה. השער להבנה זו הוא הבנת הקשר הקיים בין שלום בית ואהבת השי"ת, וכדלקמן.

א. המפתח לאהבת ה'

בספר ראשית חכמה (שער האהבה ספ"ד) מובא בשם רבי יצחק דמן עכו שהנישואין הם אמצעי חשוב ביותר, ואף הכרחי, להשגת אהבת ה' מושלמת⁵⁴. ונראה שהסבר הדבר הוא מכמה סיבות, וכדלהלן.

א. אהבת ה' החסרה למלאכים:

נראה שמסתבר הדבר שהמלאכים, שאין להם אפשרות לחוות את האהבה שיש בין בני הזוג, חסר להם באהבת ה', שכן למגילת קודש הקדשים של שיר השירים אין משמעות בשבילם. רק מי שחווה אהבה זו, מסוגל להרגיש את משמעותה בין אדם למקום.

54. הקשר הזה לכאורה ברור ממה שאמרו חז"ל (יבמות ס"ב ע"ב) "השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה", וכיון שחסרה השלמות של עבודת ה' מתוך שמחה שהיא ענף ממצות אהבת ה', ודאי שחסרה שלימות באהבת ה'. [וע' גר"א אדרת אליהו בראשית (א', כ"ז) ששמחה זו היא תולדת שלמות הנשמה המושגת על ידי הנישואין]. וע"ע זוה"ק ח"ג ל"ז ע"ב - ל"ח ע"א בביאור הדבר שאין לכהן להיכנס לקודש הקדשים אם הוא אינו נשוי, וז"ל: אזהר לכהני, דכתיב "בזאת יבא אהרן אל הקדש", דישתכח דכר ונוקבא, ועל דא לא ייעול כהנא לקודשא עד דיתנסיב ... ועל דא אשתכח ערבוביא בהווא יומא לגבייהו [אצל נדב ואביהו]. ע"ש.

ביאור הדבר הוא, שכיון שיש לנו גוף, ניתן לנו להשתמש ברגשות האהבה שלו להגביר את רגשי אהבת ה' באופן שהנשמה אינה יכולה להשיג לבד. לדוגמה, כשדוד המלך מתאר דברי תורה שהם "מתוקים מדבש ונופת צופים", אין זה רק דמיון פיוטי, אלא מי שמסוגל להרגיש את מתיקות הגשמית של הדבש, יכול לעורר גם מעין סוג מתיקות זו על ידי דברי תורה⁵⁵. דבר זה כלול בבקשת ה"מטעמים כאשר אהב" של יצחק אבינו, וכן סעודות מצוה, קידוש וברכת המזון וכדומה על היין, שככל שרגשות אלו יותר מורגשים, ניתן להשתמש בהם להוספת הרגשת נעימות הקדושה, ההודיה לה' והשמחה של מצוה. דבר זה הוא, כאמור, עומק הכוונה של מגילת קודש הקדשים, שיר השירים⁵⁶.

הרב מרדכי גיפטר זצ"ל בפתיחתו למגילת שיר השירים (הוצאת מסורה אות ד') מביא ענין זה ומוסיף להבהירו. שלא זו בלבד שניתן להגביר את רגשות הנשמה על ידי רגשי הגוף, אלא שיש סוג אהבה של התאחדות נפשית, "נפשו קשורה בנפשו" ("תמתי"), שמי שלא חווה אותה בין אדם לחברו יתקשה להשיגה בין אדם למקום. וז"ל:

אהבת ה' במלואה, אומרת בטול גמור של האוהב אל הנאהב עד כדי דבקות ואיחוד. ולמען הגיע לידי כך, צריך אדם להרגיש בגדר [פ' בסוג] אהבה כזאת דרך החוש. בבריאת האדם כתיב "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו..." - והוא הדבקות הגמורה של האוהב בנאהב. ועיין שם ברמב"ן⁵⁷ ובספורנו⁵⁸.

55. ע' סמ"ק (מצוה ג'): "בכל לבבך" - כמו שדרשו רבותינו בשני יצירך. פירוש שישנה אדם יצרו הרע המבקש תאוותו, לעזוב הכל למען תאות עשית מצות הבורא. ויש לו לשמוח בעשיית מצות קונו כאילו אכל ושתה ומלא כריסו מכל טובות והנאות שבעולם.

56. ע' ספר צדקת הצדיק לר' צדוק הכהן (אות מ"ד), וז"ל: מי שיש לו תשוקה גדולה לתאות הגוף אל יתעצב בזה לחשוב כמה פגום הוא שיש לו תשוקה כל כך, כי אדרבא הוא כלי מוכן לתוקף אהבת ותשוקת דרישת האמת. עכ"ל. וכתב הרב מרדכי גיפטר זצ"ל בפתיחתו למגילת שיר השירים (הוצאת מסורה) אות ה', וז"ל: זהו ביאור דבריהם ז"ל שבשעת פגישת יעקב אבינו ע"ה עם יוסף הצדיק היה קורא קריאת שמע. שבהגיעו לידי הרגשת אהבת אב לבנו האהוב, שהוא ממנו וחלקו (עיין מהר"ל "נתיבות עולם" בנתיב אהבת ה') העביר והעלה האהבה למקורה העליון באהבת ה', אשר זהו תכלית ענין קריאת שמע.

57. כוונתו לרמב"ן בראשית (ב', כ"ד) המובא לעיל ריש פרק א', וז"ל: "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו" - בהמה והחיה אין להם דבקות בנקבותיהן, אבל יבא הזכר על איזה נקבה שימצא, וילכו להם. ומפני זה אמר הכתוב, בעבור שנקבת האדם היתה עצם מעצמיו ובשר מבשרו, ודבק בה, והיתה בחיקו כבשרו, ויחפוץ בה להיותה תמיד עמו וכאשר היה זה באדם, הושם טבעו בתולדותיו, להיות הזכרים מהם דבקים בנשותיהם, עוזבים את אביהם ואת אמם, ורואים את נשותיהן כאלו הן עמם לבשר אחד. וכן "כי אחינו בשרנו הוא" (בראשית ל"ז, כ"ז), "אל כל שאר בשרו" (ויקרא יח ו) הקרובים במשפחה יקראו "שאר בשר" והנה יעזבו שאר אביו ואמו וקורבתם, ויראה שאשתו קרובה לו מהם. עכ"ל.

58. וז"ל ספורנו בראשית (ב', כ"ד): "והיו לבשר אחד" - מכיון בכל הפעולות להשיג השלמות המכוון

ובהתקיים בו באדם זו הדבקות, יוכשר להתעלות לאותה הדבקות
השלמה של ביטול האוהב בנאהב שבאהבת ה'.

ויתכן לפי זה להבין, שמה שאמר ה' "לא טוב היות האדם לבדו"
הוא כי אי אפשר שיגיע לתכלית השלמות של דבקות בה' כל עוד
שהוא לבדו, ולא ירגיש בחושי ענין האהבה של הדבקות הגמורה.
ולכן למדונו רז"ל שכל אדם שאין לו אשה שרוי בלא טובה דכתיב
"לא טוב היות האדם לבדו" (יבמות ס"ב ע"ב), שהטובה שהיא
טובה בעצם היא דבקות בה' יתברך, אשר בזה זוכה לקבל טובתו
של השי"ת שהוא הטוב האמיתי. וכל שאין לו אשה אי אפשר
להגיע לידי כך.

לפי זה נראה, כאמור לעיל, שקרוב לומר שיש לנו, הברואים השפלים קרוצי
חומר הקיימים בעולם הזה, אפשרות להשיג אהבת ה' יותר מכל מלאכי מעלה
וברואי העולמות העליונים. שכן רק בנו קיימים הרגשות האלו של אהבה
מופלגת, ובידינו להשתמש בהם לאהבת ה'. עניין זה לכאורה כלול במה שנאמר
בתורה "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך" - שדורשים חז"ל "בשני יצריך",
שעל ידי שיש לנו שני יצרים יש לנו אפשרות להגיע לאהבת ה' יותר מברואי כל
העולמות שאינם מכירים רגשות אלו.

מלבד השימוש ברגשי הגוף כנ"ל לעורר ולהגביר את רגשי הנשמה ולהוסיף
עליהם, יש עוד פן לדבר. יתכן שרגשי הנשמה חסומים על ידי הגוף, ואין גישה
אליהם, כיון שהגוף אינו באותו כיוון של הנשמה. מי שבאופן מעשי רחוק מרגשי
אהבה, אינו יוכל לקיים מצות אהבת ה'. אנשים רבים מלאים דאגות על העתיד,
ורגשי כעס ועצבנות על כל סוגיהם. כל דאגה על העתיד היא בעומקה רגש
הנובע משנאה, שמקורה בשנאת מצבים מסוימים שעלולים לקרות בעתיד.
וכן כל הרגשות של חוסר רגיעה ושל עצבנות הם שנאה כבושה למצבים שלא
מסוגלים, או לא מוכנים, לקבל. כדי להרגיש אהבת ה' צריך לצאת מ"עולם
השנאה" ל"עולם האהבה". אמצעי חשוב שיכול לעזור לאדם לחולל בלבו את
השינוי הזה, הוא להרגיש את הרגשות הנעלים שהקב"ה שם בין בני הזוג⁵⁹.

ביצירת האדם, כאלו שניהם נמצא אחד בלבד.
59. אולי דבר זה כלול בדברי הגמ' יבמות ס"ב ע"ב: כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שלום. עכ"ל.
שלק' הכוונה לשלום פנימי בין חלקי נפשו של האדם.

ג. גילוי טוב ה':

הרגשות המיוחדים הקיימים בין בני הזוג הם גילויים של טובו הנפלא של בורא העולם. בברכה האחרונה של שבע הברכות מברכים, "אשר ברא: ששון, ושמחה, חתן, וכלה, גילה, רינה, דיצה, וחדוה, אהבה, ואחוה, ושלוש, ורעות". השי"ת ברא רגשות רבים של שמחה, כאשר כולם הם צוהר, מעין "חלון" בתוך מסך ההסתר של עולם הזה, דרכו ניתן לראות את טובו ית' המופלג ואת אהבתו הגדולה אלינו, המוסתרים בדרך כלל בחשכת העולם.

כדי להבהיר את הדרך לגדול ולהתעלות באהבת ה' על ידי רגשות אלו, נביא דוגמה מ"צוהר" אחר - מיופיים המיוחד של הפרחים שבורא העולם שם בעולמנו, כפי שמתואר בספר "שערי אהבה" (ח"א פ"ב):

מסופר על החזון איש זצ"ל⁶⁰ שהיה אומר שקשה לו להסתכל זמן ממושך על פרחים מבלי להרגיש חלישות הלב מרוב התרגשות מיופיים. נראה, שההסבר לזה הוא, שהוא לא הרגיש רק את הנעימות השטחית של יופי הפרחים, אלא את המשמעות העצומה הרגשית של יופי זה. העובדה שיש פרחים בעולם - דברים שמצד הכרחיותם לעולם, מיותרים לגמרי - מראה על אהבתו המופלאה של בורא העולם אלינו, ועל נדיבותו וטובו העצומים, שרצונו להיטיב לנו ולהנעים את חיינו אף בדברים שניתן להסתדר באופן מצוין בלעדיהם.

העובדה שהקב"ה המציא יופי זה ושם אותו בעולמנו, הוא כמו מי שנותן מתנה של זר פרחים לידיד. הנותן זר פרחים לחברו, עושה זאת רק כאשר חשובה לו כל כך תוספת ההנאה שהפרחים יוסיפו למקבל, עד ששווה לו להשקיע מחשבה, אמצעים וטרחה לשם מטרה זו. אם נותן המתנה לא רק קנה זר פרחים אחד, אלא גידל במיוחד זנים מיוחדים של פרחים לפי טעמו והנאתו של הידיד כדי להנותו בצורה המרבית, זהו סימן לאהבה מופלגת ביותר.

רגשות מעין אלו של הכרה באהבה הגדולה של בורא העולם אלינו וטובו המופלא, הם שגרמו לחזון איש זצ"ל התעוררות רגשית חזקה כל כך בשעת ההסתכלות בפרחים. החזון איש לא רק הרגיש את הנעימות השטחית של הפרחים, אלא הם היו בשבילו צוהר שדרכו ראה וחש את החסד והאהבה

60. מעשה איש ח"ב קנ"ט.

העצומים של בורא העולם.

והנה, אם אפשר להגיע קרוב להתעלפות מראיית יופיים של פרחים, כמה יש להתפעל מהיופי המופלא של הרגשות "ששון ושמחה, חתן וכלה כו" שהקב"ה שם בין בני הזוג, על כל גווניהם השונים. השי"ת היה יכול לברוא עולם בלי רגשות אלו, אבל מרוב טובו ואהבתו אלינו, הטביע בטבע העולם את יופיים המופלג כדי להנעים את חיינו ולשמחנו.

גם פרחים וגם רגשות אלו, הם "חלונות" בתוך ההסתר של העולם הזה שעל ידם ניתן להכיר באופן מוחש את טובו וחסדו הנפלאים. הם דוגמה לדברים הרבים המיותרים שהקב"ה שם בעולמנו "כדי ליהנות בהם בני אדם", שכל מטרתם להוסיף לנו שמחה. ויש לשים לב, שכל הדברים הרבים המהנים הקיימים בעולמנו לא היו משיגים את מטרתם אם הקב"ה לא היה שם בתוכנו רגשי שמחה. הקב"ה שם בעולם דברים רבים שגורמים לנו הנאה, ועם זה דאג לטעת בנו רגשי שמחה שחפצים אלו יעוררו. וכאמור, הקב"ה לא רק שם בתוכנו רגש אחד של שמחה, אלא גווני רבים שונים, כל אחד עם נעימותו ושמחתו הייחודית "אשר ברא: ששון - ושמחה - חתן - וכלה - גילה - רינה - דיצה - וחדוה - אהבה - ואחוה - ושלום - ורעות".⁶¹

6. צוהר לאהבת השי"ת אלינו:

בהרבה מקומות בתנ"ך מוזכרת האהבה הגדולה של הקב"ה לעם ישראל. דוגמה לכך היא דברי ירמיהו הנביא האומר בשם השי"ת "אהבת עולם אהבתיך, על כן משכתיך חסד⁶²" [ירמיה ל"א, ב']. הנביא אומר שהאהבה הגדולה של הקב"ה לעם ישראל אינה - חלילה - אהבה זמנית שלפעמים קיימת ולפעמים לא, אלא היא אהבה נצחית המתקיימת לעולם. וממשיך הנביא ואומר, שמתוך אהבה מופלגת זו, השי"ת דואג תמיד לטובתנו ומשפיע עלינו בלי הפסק חסדים גדולים. גם בתפילתנו אנו מזכירים כמה פעמים את האהבה הגדולה של

61. ע' מהר"ל גור אריה (בראשית מ"ו, כ"ט), שיעקב בפגישתו עם יוסף הרגיש בטוב הנפלא של השי"ת, ועל כן קרא קריאת שמע. ז"ל: שכאשר בא יעקב וראה את יוסף בנו מלך, בא בלבן אהבתו ויראתו של הקב"ה איך מדותיו הם טובות ושלמות, ומשלם שכר טוב ליראיו. וזהו מדת החסידים אשר יקרה להם טוב, מתדבקים אל הקב"ה על הטובות והאמת שעשה עמהם. וזהו קריאת שמע שבו נזכר ייחוד מלכות שמים (דברים ו, ד) ואהבתו (שם שם ה). וראוי היה לקרות קריאת שמע כאשר בא אליו יוסף אחר הצער הגדול אשר היה לו בעבורו, ועתה ראה אותו מלך, היה אוהב את הקב"ה אשר עושה לו זה, וקבל מלכותו ואהבתו ויראתו. עכ"ל.

62. רד"ק: על כן משכתי לך חסדי.

השי"ת אלינו: "אהבה רבה אהבתנו", "אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת", "אוהב עמו ישראל".

אהבה מיוחדת זו בין השי"ת ועם ישראל קיימת תמיד בכל עוצמתה, אולם היא אינה מורגשת בדרך כלל בגלוי בעולם הזה. אמנם, יש דרך גם בתוך ההסתר הגדול של העולם, להרגיש קצת מאהבתו הנפלאה של בורא העולם אלינו. והיא על ידי ששמים לב כאשר מישהו אוהב אותנו, שכל רגש ורגש מרגשות האהבה של הידיד, השי"ת הוא זה שהכניס אותם ללבנו. על כן, הם באמת "חלון" שאפשר לחוש דרכו קצת מהאהבה של השי"ת אלינו.⁶³

מעין זה כתב מרן בעל הקהלות יעקב (הסטייפלער) זצ"ל בספר חיי עולם (חלק ב' פרק ד') ז"ל:

נפשו של האדם בעודו בעולם הזה קשורה בגוף, אין לה מושג בעניינים רוחניים זולת מה שמצוייר לה מענייני עולם הזה ... וכן בענייני אהבת השי"ת, משהיה לו אהבה עזה לאיזה אדם מפני שזה אוהב לו [וכדרכתיב "כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם"], ממנו יקח לדוגמא לאהבת השי"ת, וכמו שכתוב "אהבתי אתכם אמר ה'". וכביכול אצלו ית' [האהבה] הוא לאין שיעור כי הוא ית' אין סוף. ... ואם אהב למי שהוא מפאת החן, הלא אין זה החן אלא ניצוץ אחד מאורו ית' וכדרכתיב "יאר ה' פניו אליך ויחונך", ואצלו ית' הוא כביכול לאין סוף.

מבט נעלה זה הוא השגת קדושה מרוממת מעין זו של מגילת שיר השירים, הממחישה את האהבה הנפלאה של השי"ת אלינו, בתוך היחס שלנו לבן הזוג. התוספות רי"ד (שיהש"ר א', ב') כתב שלכן במגילת שיר השירים דימה את האהבה בין השי"ת וכנסת ישראל לאהבה זו, כיון שאין אהבה גשמית גדולה ממנה.⁶⁴ ונראית כוונתו שלא רק עוצמת האהבה הזו היא גדולה ביותר, אלא

63. היינו שכאשר יש אהבה מיוחדת בין שני בני אדם, רגשות אלו הם חלק מהגלוי כבוד שמים. שאף שהשי"ת נמצא בכל מקום, בדרך כלל אהבתו הגדולה לברואים מוסתרת ואינה ניכרת באופן גלוי. אמנם כאשר יש אדם שאוהב מאד את השני, דרך אדם זה מתגלה האהבה הגדולה שיש למעלה לברואים, שהרי כל רגשותיו בין של אהבה בין של שנאה מגיעים מלמעלה, רק הרגשות של אהבה הם חלק מהגלוי, והרגשות של שנאה חלק מההסתר [כמו שמי שמידותיו אינן תואמות את מדותיו ית' הוא חלק מההסתר כבוד שמים, ומי שזכה להידבק במידותיו ית' הוא חלק מהגלוי].

64. קרוב לדברי התוספת רי"ד כתב גם רבינו בחיי בפירושו על שמות (כ"ה, י"ח) בקשר לכרובים. ע"ש.

גם איכות האהבה. אהבה מושלמת בין בני זוג היא סוג אהבה הכוללת את כל סוגי האהבה הקיימות; אהבת המועיל - הערב - הטוב - וההתאחדות הנפשית ["אחותי - רעייתי - יונת - תמתי", ע' ס' שערי אהבה ח"א פ"ג]. כלומר, מי שמרגיש אהבת השי"ת אלינו כאהבת בן לאביו - "אבינו מלכנו", "אבינו האב הרחמן" - עדיין לא הגיע להכרה מושלמת באהבה שיש להשי"ת כלפינו ולשלמות קיום מצוות אהבת ה', עד שמרגיש את אהבת השי"ת אלינו כאהבתם המופלגת של בני זוג שיש ביניהם שלום מושלם.

§ "ואהבת לרעך כמוך":

יש הקבלה בין רגשי "בין אדם לחברו" לרגשי "בין אדם למקום". מתוך דברי המהר"ל בספר "נתיבות עולם" (ריש נתיב "אהבת ריע") מבואר שהמקום בעומק הנשמה ששם מרגישים "ואהבת לרעך כמוך", הוא המקום שכל כלל ישראל הם מציאות רוחנית אחת - נשמה אחת. על אף שבגופם כל יהודי נפרד מחברו, בעומק פנימיותם כל עם ישראל הם מציאות רוחנית אחת. אדם שעושה מגע עם "מקום האחדות" הזה שבעומק נשמתו, ירגיש הזדהות עם אנשים אחרים, לשמוח בשמחתם ולהצטער בצערם כמו בשלהם עצמם. במקום האחדות הזה בתוך הנשמה, מורגשת גם אחדות והזדהות מושלמת עם הקב"ה, שכן שם "קוב"ה וישראל חד".

על כן, מי שזוכה להרגיש "ואהבת לרעך כמוך" מתוך התאחדות והזדהות עם השני, יהיה קרוב מאד לרגשות של אהבת ה' בדרגה מרוממת זו ("תמתי"). נמצא שהמקום העמוק והקדוש ביותר בתוך הנשמה - ה"קודש הקדשים" של האדם - שבו מורגש "ואהבת לרעך כמוך", הוא אותו "קודש הקדשים" של בין אדם למקום, שבו מרגישים "ואהבת את ה' אלוך בכל לבבך ובכל נפשך כו"⁶⁵.

ואכן המצב של אחדות ושלוש אמיתי בין איש לאשה, הוא הדרך הקרובה ביותר לכל אחד להגיע לרמה של אהבה מושלמת מהסוג של התאחדות ("תמתי"), כמצוות "ואהבת לרעך כמוך" (ועל ידי שמרגיש אותה כלפי אדם אחד, בידו

65. ע' מהר"ל נתיבות עולם שער אהבת ריע פ"א, שעל כן מצות "ואהבת לרעך כמוך" כוללת את כל התורה. וכדברי רש"י שבת ל"א ע"א שזה כולל גם בין אדם למקום, שגם הקב"ה כלול בפסוק כמו שכתוב "רעך ורע אביר על תעזוב". וע' זוהר חלק ג דף פ"ב ע"א: רבי שמעון אמר, כתיב (דברים ד ד) "ואתם הדבקים בה' וגו'", זכאין אינון ישראל דמתדבקן ביה בקודשא בריך הוא, ובגין דאינון מתדבקן ביה בקודשא בריך הוא, כלא אתדבקו כחדא דא בדא.

להרחיבה לאנשים נוספים). זוהי כניסה ל"קודש הקדשים", לקדושת המקום העמוק והקדוש ביותר בנשמה, אשר שם האדם הוא גם קרוב להשגת המעלה המרוממת של הזדהות והתאחדות כביכול עם השי"ת.⁶⁶

לפי הכיוונים האמורים, מוסברים מאד דברי רבי יצחק דמן עכו המובאים לעיל, שעל ידי שהקב"ה שם בנו את האהבה המיוחדת הזו הקיימת בין בני הזוג, בעוצם חסדו ובעומק חכמתו כיוון אותנו - ואף פתח בפנינו את השער לרווחה - להגיע לאהבת ה' בצורה מושלמת.

ב. השכינה שביניהם

הכרה מוחשית זו בטובו ית' ובאהבתו הנובעת מהשלום שבין בני הזוג, היא ה"שכינה ביניהם". כאמור לעיל (ריש פ"ג), השכינה היא ההכרה המוחשית בנוכחות ה', בטובו ובאהבתו הגדולה אלינו. הרגשת "טובת הלב" כביכול של בורא העולם והאהבה הנפלאה שמאחורי ה"מתנה טובה"⁶⁷ של בן/בת הזוג, היא מהות ה"שכינה ביניהן" המובאת בדברי חז"ל.⁶⁸

מי שמוכן להשקיע קצת מחשבה לשם מטרה זו, בידו לתפוס רגעים מרוממים של רגשות נעלים אלו, להתעלות על ידם ולהפוך אותם להיבט קבוע על החיים. כדי להדגים את הדרך לעשות זאת באופן מעשי, נחזור שוב לדוגמה של הפרחים המוזכרת לעיל (מהספר "שערי אהבה" ח"א פ"ב):

נתאר אדם המזדמן לתוך גן פרחים מרהיב ביופיו, והוא מתפעל מהמראה הנפלא של הגן. אדם זה יש בפניו שתי אפשרויות: הוא יוכל לשים לב ליופיים של הפרחים, ליהנות מהם, ואף לומר תודה לה' עליהם, ובזה לסיים חווייתו.

66. יתכן שהענין של עריות של קרובי משפחה, שנקרא בתורה "גילוי ערוה" (פ"י "גילוי בושה"), הכוונה שהמעשה הגופני הוא מעשה המעורר רגשות שטחיים של תאוה שהם סתירה לשאיפות הנשמה לקדושה. ועל כן המעשה כשלעצמו הוא מעשה שהיה צריך לעורר בושה מצד הנשמה. אמנם כאשר האדם מתחתן עם אחר שאינו קרובו, בזה יש מטרה נעלה שעל ידי רגשות אלו הוא יוצר קשר נפשי עם השני מסוג "כמוך", שהם יכולים להרגיש את עומק הנשמה המקשרת ביניהם. הישג זה של "ואהבת לרעך כמוך" - שמקורו מעומק פנימיות קדושת הנשמה - מקדש את המעשה ומסלק את הסלידה והבושה של הנשמה. אבל כאשר המעשה נעשה עם משפחה קרובה, שהרגש של "כמוך" כבר קיים מצד הקרבה המשפחתית, אז נשאר רק מעשה חיצוני, שעליו לעורר רגשי בושה של הנשמה, והרי זה "ערוה".

67. כלשון הגמרא מסכת סנהדרין דף ק' ע"ב: "אשה טובה מתנה טובה, בחיק ירא אלהים נתת".
68. יש לשים לב שיש אפשרות על ידי השימוש הנכון ברגשות בין בני הזוג לפתח את כל ארבעה אופני אהבת ה' "אחותי - רעיתי - יונתי - תמתני", שכאמור לעיל שלמות שלום הבית היא כאשר האהבה ביניהם היא בכל ארבעה מישרים אלו, וכולם צוהר שאפשר להשיג על ידו אהבת ה' מושלמת.

או בידו להמשיך ולשאול את עצמו למה בורא העולם טרח לברוא דברים כאלו, הרי היה אפשר להסתדר באופן מצוין בלעדיהם? מתוך שאלה זו הוא יגיע למסקנה שיש בורא עולם שאוהב אותנו ורוצה כל כך בטובתנו עד שדאג לשים בעולם את כל היופי הזה כדי להנות אותנו ולשמחנו.

חשיפה זו דומה לאדם המקבל במתנה זר פרחים מחברו. תגובתו הראשונה היא התפעלות מיופים של הפרחים. אחר כך הוא מרים את עיניו ומסתכל בפני חברו ורואה את חיוכו ואת הארת פניו המשקפים אהבה, נדיבות והזדהות עם שמחתו. הבעת פנים זו מגבירה את קורת הרוח שמקבל מהמתנה, קרבה מעבר לערכה של המתנה עצמה. שמחתו אינה רק מיופיים של הפרחים, אלא מהידידות והאהבה של חברו כלפיו המתגלים על ידם.

מכל היופי הנפלא הקיים בבריאה, רואים שיש בורא עולם הרוצה מאד להיטיב לנו, להנעים את חיינו ולשמחנו. כל היופי הזה מכריז על אהבתו המופלגת אלינו - שהרי רק מי שאוהב אותנו מאד, יעלה על דעתו להמציא דברים כאלו כדי להוסיף לנו קצת תוספות נעימות והרגשה טובה בחיים.

מבט זה על העולם אינו מצריך מדרגה רוחנית גבוהה, כל התחושות הנזכרות הן בהישג ידו של כל אחד. הסיבה היחידה שרק מועטים משיגים אותן, היא חוסר המודעות לחשיבות הרוחנית האדירה של "יהלומי רגש" אלו. אין אפשרות לתאר את גודל הערך הנצחי האין סופי של כל מחשבה ורגש של הודיה לה', ושל הכרה מוחשית בטובו ית' וחסדיו.

כמו בגן הפרחים המתואר, כך גם ברגשות השמחה והאהבה שה' שם בבריאה, ובפרט בין בני הזוג. כל זוג זוכה לעתים לחוש רגשות נעלים של קשר ואחדות, רגעים אלו ניתן לנצל להתעלות רוחנית, כסולם ש"ראשו מגיע השמימה" לעולמה הנפלא של קרבת ה'. אפשר לחוש אותם ולהישאר עם נעימות לבד, או להגיע על ידם להרגיש את החסד והטוב המופלאים של השי"ת ואת אהבתו העצומה אלינו.

אפשר לאכול חפיסת שוקולד ולהנות לשניות ספורות בזמן האכילה. או ניתן להרגיש את ה"חיוך של נדיבות ואהבה", כביכול, של בורא העולם שיצר את המציאות המיוחדת הזו כדי להנות אותנו. אז, גם אחרי שהשוקולד יגמר, עוד ימשיך נועם ההכרה שיש לנו "ידיד טוב" כביכול, אבא שאוהב אותנו מאד ואוהב

לראות אותנו שמחים ומאושרים. אם מנצלים רגעים אלו של קשר וגילוי, הם הופכים לזמנים מרוממים של קשר עם השכינה. ככל שתחושות אלו זמינים ונעימים יותר לאדם, הוא יחזור אליהם באופן טבעי לעיתים קרובות יותר, והם יהפכו להיות חלק מהיבטו התמידי על העולם.

עבור מטרה זו של הכרות בטובו ית', שם הקב"ה בתוכנו את כל גוון הרגשות המיוחדים הקיימים בין בני הזוג. רגשות האהבה שהקב"ה שם בתוכנו, ייעודם שנשתמש בהם כדי לעורר את האהבה המרוממת של אהבת ה'⁶⁹. כאמור, התורה דורשת מאתנו הישג זה במצות "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך" - בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע" (ברכות נ"ד ע"א), דהיינו להשתמש באהבה החיצונית כדי להגיע לנועם אהבת ה' שמרגישה הנשמה⁷⁰. כאשר בני הזוג משתמשים עם הרגשות שהקב"ה שם בהם להשגת ייעוד נעלה זה, הקשר ביניהם יהיה קשר של אהבה ושלוש שמקורם מעומק הנשמה, מקום שהוא מרומם מעל כל הבעיות הנפוצות של שלום בית.



⁶⁹ בוודאי ממטרת רגשות אלו היא להשתמש בהם להגיע לאהבת ה', שהרי מצות אהבת ה' היא מצוה תמידיה, וכל אהבה שאינה קשורה לאהבת ה' וחלק ממנה, מתחרה בה וגורמת ביטול מצות העשה (כמוש"כ החינוך מצוה תי"ח בסוף דבריו "ועובר על זה וקובע מחשבותיו בעיניים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמים רק להתענג בהם לבד... ביטל עשה זה [של אהבת ה']"). ואם כן מצות אהבת ה' מחייבת שכל אהבה תהיה סניף ממנה. [ע"ע דברי הרב מרדכי גיפטער זצ"ל בפתיחתו למגילת שיר השירים (הוצאת מסורה) אות ו': "אשה ביסודה נבראת למען יגיע האדם על ידה לדבקות בה'"].

⁷⁰ ע' ספר "מפירושי הגר"א עה"ת" בראשית (א', ל"א). וע"ע גר"א אד"א (ישעיה א', ל"א) שהעלאה זו של הנאה גשמית היא מטרת מצוות עונג שבת ויו"ט.

יש להוסיף, שאין לחשוש, כפי ששמעתי טוענים, שרגשות אהבת ה' יפריעו לרגשות הטבעיים של אהבה, שכן אדרבא הם מחזקים אותם ביותר. כפי שכתב הכוזרי, שכאשר האדם מברך ברכת הנהנין בכוונה וברגש מתווספת לו הנאה גדולה, שכן בכך מצטרפת הנאות הנשמה להנאה השטחית של הגוף.

פניני אור

פנינים המאירים ומשלימים ענייני פרק זה



א. "ואהבת לרעך כמוך" - לבן/בת זוג

הזוגמאות הבאות מדברי גדולי ישראל נאמרו במקורם לפי ההיבט של פיתוח היחס של הבעל כלפי האשה. ברם, מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא מצוה שמצווה בה האשה לא פחות מהאיש, ועל כן, כיון שהיחס בין בני הזוג הוא מפתח לקיום מצוה יקרה זו, ברור שכל הנאמר להלן שייך באותה מידה לאשה. גם אשה יכולה לקיים את הדברים הבאים מתוך העברת הדברים לכיוון המקביל של היחס הרצוי של האשה כלפי בעלה.

הכנת כוס תה

הגאון הצדיק הרב משה קלירס זצ"ל, רבה של טבריה, היה נוהג כל בוקר, טרם צאתו לתפילת וותיקין, להדליק פרימוס לחימום מים ולהכין כוס תה לאשתו הרבנית. אחר כך היה נכנס לחדרה ומגיש לה את הכוס המהביל. אורח שהיה בבית, הניח שהרבנית חולה ושאל לשלומה. ענה לו הרב: "בחסדי השם אשתי בריאה וחזקה, אבל הרי ידוע שהאריז"ל הק' אמר שכאשר אדם קם בבוקר, עליו לקבל על עצמו לפני התפילה את מצות 'ואהבת לרעך כמוך'. איזו דרך יותר טוב יש לקיים מצות 'ואהבת לרעך כמוך', מלהגיש כוס תה מרענן לאשתי?!"

(ע"פ "עלינו לשבח" ד: ק"ג)

"אוהבה כגופו"

בגמרא (יבמות ס"ב ע"ב, מס' דרך ארץ רבא פ"ב) מובא: האוהב את אשתו כגופו [נו"א: כנפשו] והמכבדה יותר מגופו ... עליהם הכתוב אומר (איוב ה') "וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא, וידעת כי רב זרעך וצאצאיך כעשב הארץ".

שאלו את הגאון הגדול הרב חיים קניבסקי שליט"א, מה כוונת המילים "האוהב את אשתו כגופו" הרי כל יהודי חייבים לאהוב כמותך?

ענה ר' חיים שליט"א, באשה צריכים לאהוב אף את הדברים שבאמת ראוי לשונאן, כפי שכתוב במסכת נדה (דף ט"ז ע"ב): "אמר רבי שמעון בר יוחאי ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונאן ואני איני אוהבן, הנכנס לביתו פתאום ואצ"ל לבית חברו (ועוד דברים של ענייני דרך ארץ)". [נראה כוונת הגר"ח"ק, ש"ואהבת לרעך כמוך" היא מצוה לאהוב את האדם, אבל אין חיוב לאהוב את כל מעשיו, ובאשה יש להשתדל שגם המעשים לא יעוררו נתק כלל].

(ע"פ "ברכי נפשי" ב: תקפ"ב)

[נראה בעה"י להציע יישוב נוסף לקושיא הנ"ל. מצות "ואהבת לרעך כמוך" (בהבנת "כמוך" ממש לכל עם ישראל) היא פסגת ההר של עלייתו הרוחנית של האדם שעלינו לעבוד כל החיים להשיגה, ורק יחידי סגולה זוכים לקיימה באופן מושלם. אולם ניתן בקלות יחסית להתחיל לקיים את המצוה עם האשה, ואז נפתחת הדרך להרחיב רגש זה ליותר ויותר אנשים. על כן אומרים חז"ל שמי שמבצע תוכנית זו, ומתחיל בעבודת קיום מצוה חשובה זו כלפי אשתו, זוכה לברכות רבות כמפורט בפסוק.⁷¹]



המשגיח הגה"צ הרב דב יפה זצ"ל היה אומר:

פשטות הבנת המצוה לאהוב את אשתו כגופו, היא לרצות בטובת אשתו כמו שרוצה בטובת עצמו, ולרצות שתהיה מאושרת ושמחה. לאשה חשוב ביותר לראות שלבעלה אכפת ממנה. מרן ה"קהילות יעקב" זצ"ל כתב ששאיפתה המרכזית של האשה היא שיהיה לה בעל שאוהב אותה ורוצה בטובתה. על כן, כל מה שעושים בשביל האשה יש לעשות באופן שיהיה ניכר שעושה מתוך שמחה ורצון, ולא שנעשה רק לשם שמים מפני דרכי שלום. כשעוזרים בעבודת הבית, היא צריכה להרגיש שבעלה עושה זאת באהבה, מפני שרוצה באמת בטובתה ולשמחה.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תכ"ג)

71. במצוות הלב, דרכה של התורה לצוות על היעד הסופי שצריכים לעבוד כל החיים להשיג, ועל כן אין קושיא למה כתוב בחז"ל בשבחו של מי שמקיימה אף באופן חלקי. שכן כל הישג בקיומה הוא הצלחה גדולה.

אהבת ההזדהות

אחד מתלמידי המשגיח הגר"ש וולבה זצ"ל שאל אותו לפני חתונתו מה עליו לקבל על עצמו תחת החופה. ענה לו הרב וולבה: "קבל עליך להיות נושא בעול עם אשתך בכל זמן ובכל מצב".

[דבר זה יש בו עומק נפלא. הזדהות היא אהבה עמוקה, אהבה מרוממת של הנשמה, המרימה את הקשר בין בני הזוג לרמה של אחדות של קדושה והשכינה שביניהם.]

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תשפ"ז)



הרב מאיר חדש זצ"ל אמר לזוג צעיר שנשאו לא מכבר: כל זמן שכל אחד רוצה להטיב לשני, תהיו באמת מאושרים. ברגע שתתחילו לדרוש מהשני, כבר אושר נפלא זה יהיה מכם והלאה.⁷²



הרב יעקב קמינצקי זצ"ל היה אומר שעל בני הזוג לשאול את עצמם תמיד מה חסר לשני, וכיצד יכולים להעניק לו את מחסורו מבלי שיאלץ לבקש זאת ממנו. לעולם אין להניח כי אם הבן/בת זוג אינו מבקש ממנו דבר-מה, פירוש הדבר שאינו מעוניין בכך. רבים לא יאמרו מה הם הדברים הבסיסיים הנחוצים להם, מתוך בושה או רצון שלא להטריד. בני זוג טובים ישתדלו לחשוב מה הם צרכי השני ולספקם.⁷³



72. המשגיח רבי מאיר עמ' 350
73. ע"פ גדולי ישראל בביתם עמ' רנ"ו

פרק ו'

"קודש הקדשים" של השלום

שלום בית מושלם, עם השכינה המלווה אותו, בכוחם לרומם ולקדש את בני הזוג ואת ביתם בדרגת קדושה שהיא מהגבוהות ביותר הקיימות בעולמנו.

א. שלום בית במרכז קדושת השבת

את החשיבות הנשגבה של שלום בית, ניתן ללמוד מהקשר שלו לקדושת שבת. בזוהר הק' מובא שקדושת השבת וקדושת שלום בית, הם שתי קדושות קשורות זו בזו.

זה לשון הזוהר הק' [ת"ז ת' כ"א ות' ט"ז (מתורגם ללה"ק)]:

אם יש לו קטטה [רח"ל עם אשתו] בחול ... שיהא לו שלום עמה בשבת, ... אם יש להם שלום בכל ששת ימי החול, יעשו תוספת בשבת בפיוס זה לזה באהבה רבה. ... היא ... צריכה להדליק לו בליל שבת [עם הדלקת נרות שבת] בהתעוררות שלהבת אש, אהבה לגבי בעלה. וסוד הרבר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה"⁷⁴.

74. לשונו של הת"ז דף נ"ז ע"א: אם אית ליה קטטא בחולא עם בר נש או עם אתתיה, דיהא ליה שלמא עמה בשבתא. ובדא לית רשו לקרבא לסם המות 'חללה' [פי' "מתוק מדבש": בת זוגו של הס"ם], ולבעלה [פי' מת"מ: הס"מ] דאיהו "אל אחר" חלול שבת. ובגין דא אמרו קדמאי, אם ישראל הוו מקיימין שבת אחת כהלכתה [נ"א שתי שבתות כהלכתן] [פי' מת"מ: בשלום ואהבה ואחזה וריעות], מיד הוו נגאלין [פי' מת"מ: שעל ידי השלום מסתלקות הקליפות מישראל שהם הגורמים הגלות וכל הצרות רח"ל, ואז ישראל נושע בה' תשועת עולמים (הגר"א ובל"ר)]. ... דאם הוה רגיל

עוד כתוב בזוהר הק' [חלק ג' דף קע"ו ע"ב (מתורגם ללה"ק)] שמהותה של קדושת השבת היא שלום, וז"ל:

בא וראה אין העולם עומד אלא על שלום. כשברא הקב"ה את העולם, לא היה יכול להתקיים, עד שבא והשרה עליהם השלום. ומה הוא? שבת, שהוא שלום של העליונים והתחתונים. ואז נתקיים העולם.⁷⁵

וכן מובא בזוהר הק' [חלק א' דף מ"ח ע"א (מתורגם ללה"ק)]:

בא וראה כאשר מתקדש היום כליל שבת, שורה "סוכת שלום" ונפרשת בעולם. מה היא "סוכת שלום"? זו שבת.⁷⁶

נמצא שמהות הקדושה המרוממת של שבת - שקדושתה מעל קדושת כל הזמנים⁷⁷, ושהיא "תכלית מעשה שמים וארץ" - היא השלום.

בספר "שבת מלכתא" (ח"ג פ"ז) להרב שמשון דוד פינקוס זצ"ל, מתואר איך כל ענייני השבת מקבילים לקדושת בית המקדש, וכדלהלן: **"ל"ט המלאכות** נלמדות מבנין המשכן, **נרות שבת** - מקבילים למנורה, **לחם משנה** - כנגד לחם הפנים, **סעודות שבת** - אכילת קדשים, **זמירות שבת** - שירת הלויים, **בגדי שבת** - בגדי כהונה, **רחיצה לכבוד שבת** - רחיצת ידיים ורגלים של הכהנים, **האווירה הנעימה של שבת קודש בבית** - הריח הנעים של הקטורת, **התורה שלומדים בשבת** - ארון הברית עם הלוחות וספר התורה. במרכז המערכת הנעלה הזו של קדושה, יש את הכרובים שבתוך קודש הקדשים שהשכינה יוצאת מביניהם, אשר הם מקבילים לרגשות המיוחדים הקיימים בין בני הזוג בשבת.

לשמש ביומא דחולא בקטטה עם אתתיה ובפרוודא, לא יזדווג לאתתיה בשבתא אלא בשלמא ... וצריך לשנויי שבת מיומא דחולא בכלא, ואם אית לון שלמא בכל שית יומין דחולא, יעבדון תוספת בשבתא בפיוסא דא לדא ברחימו סגי, כגוונא דלעילא, דאתמר לגבי שכנתא "פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי", בתוספת מלין דפיוסא, כגוונא דא צריך בר נש לפייסא לאתתיה בשבת בתוספת מלין דפיוסא. ת"ז ל"א ע"א: איהי אטפת (נ"א דעכה) שרגא דיליה, דאתמר ביה נר ה' נשמת אדם, צריכה לאוקדא ליה בליל שבת, באתערז דשלהובין דאשא דרחימו לגבי בעלה, ורזה דמלה "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" [פי' מת"מ: היינו התאוה שמצד הקליפות, לא תוכל לבטל את האהבה דקדושה].
75. לשונו של הזוה"ק: תא חזי לית עלמא קאים אלא על שלום. כד ברא קב"ה עלמא לא יכיל לאתקיימא עד דאתא ושרא עלייהו שלום, ומאי הוא שבת, דאיהו שלמא דעלאי ותתאי, וכדין אתקיים עלמא.

76. לשונו של הזוה"ק: תא חזי כד אתקדש יומא במעלי שבתא, סוכת שלום שריא ואתפריסת בעלמא, מאן סוכת שלום, דא שבתא.

77. כמו שאומרים בתפילת ליל שבת "אתה קדשת את יום השביעי לשמך, תכלית מעשה שמים וארץ, וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים". וכן מבואר בגמ' מגילה כ"ב ע"ב.

נמצא, ש"קודש הקדשים" של קדושת שבת ושל החיים שלנו, הוא היחס שלנו לבן או לבת הזוג, שהוא צוהר המגלה את טובו ית' ואת אהבתו הגדולה לברואיו.

בתוך קודש הקדשים היה הארון עם לוחות הברית וספר התורה⁷⁸, ושני כרובים מחוברים אליו מלמעלה, שכבוד ה' היה שוכן ביניהם. כרובים אלו היו בצורת זכר ונקבה, וסמלו את האהבה המופלגת בין השי"ת ועם ישראל מעין המתואר במגילת שיר השירים. כך מבואר בגמרא יומא (דף נ"ד ע"א): "בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלילין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים ... ואומרים להם 'ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה!'" . נמצא, שמה שכתוב (מס' ידים ג', ה') "כל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים", השימוש במילים "קודש קדשים" מדוקדק ביותר, שבאמת הכרובים שבקודש הקדשים היו מסמלים את הקדושה הנפלאה של המגילה הזו.

לפי זה מבוארים מאד דברי הזוהר הק' המובאים לעיל [בציטוט הראשון], שבדומה למנהג הנפוץ של קריאת מגילת שיר השירים בערב שבת בכניסת השבת, מהדרכים להזמין ולעורר את קדושת השבת ולקבל את פניה, היא לעורר את רגשי שלום הבית האישי [ע"ע חשיבות ענין זה בהערה⁷⁹]. כאשר הקשר בין בני הזוג הוא ברמה של ה"שכינה שביניהם", שמשתמשים ברגשות שביניהם כצוהר שמתגלים דרכו הטוב, החסד והאהבה הגדולה של השי"ת, ומתעוררים על ידם לרגשות של הודיה לה' ואהבת ה' כפי שמתואר לעיל [פרק ד'], אז רגשות אלו הם כקריאת מגילת שיר השירים ממש, וככניסה לפני ולפנים לתוך קודש הקדשים האישי שבנפש ושל קדושת שבת קודש.

78. לכאורה ברור שלפי דרגת שלום הבית כן תהיה אפשרות הכניסה למקום המקביל ל"קודש הקדשים" בעומק הנשמה. בתוך "קודש הקדשים" זה יש השגות מרוממות בתורה (המסומלת על ידי התורה שבארון הברית, מלבד התורה המסומלת ע"י אורה של המנורה שבקודש). ואולי זו כוונת הגמרא יבמות ס"ב ע"ב: "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא תורה". עכ"ל. היינו שחסר לו דרגה מרוממת זו של תורת קודש הקדשים, שהיא התורה הנלמדת מתוך דבקות עם נותן התורה ית'.

79. ע' ספר לקוטי תורה לאריז"ל פרשת תשא: "את שבתותי תשמרו כי אות היא ביני וביניכם" ראשי תיבות "אשתך אהוב", כי בשבת חייב אדם לאהוב את אשתו. עכ"ל. וע"ע ספר כף החיים להר" חיים פלאגי' סוף סימן כ"ז ז"ל: כתב הרב מורה באצבע (החיד"א זצ"ל) אות ק"מ ז"ל "בהעלות המנחה בערב שבת קודש, הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו, ובין המשרתים, והרבה טורח הס"א לחרוץ ריב, והאישה הירא יכוף את יצרו, ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבא יבקש שלום". ע"כ דבריו. ואנכי עבדו מוסיף על דבריו, דאני הגבר ראה עיני, דכל בית שהיה מחלוקת בערב שבת לעת ערב או לביל שבת, היה בדוק ומנוסה כי רעה נגד פניהם, ולא יצאו נקיים באותו שבוע באיזה מקרה רע. דוק ותשכח. ומרגלא בפומי לומר לבני ביתי בכל דבר מאמרם ז"ל ד"צריך למימריניהו בניחותא" ... ויחרד האישי חרדה גדולה ויבכה במר נפשו, כשקורא בספר שבחי רבינו האריז"ל זיע"א, דמחמת קטטה שהיה בערב שבת, גרמא דנפיל ... [ע"ש דף י"ב: דבגלל זה נחתם גזר דינו של האריז"ל להיות נפטר] ... ואין ספק דמי שישים זה בדעתו, יהיה תמיד סבלן ומעביר על מדותיו, ושלום יוסיפו לו. עכ"ל הכה"ח.

קבלת פני השכינה של שבת

כשהסבא מקעלם רבי שמחה זיסל זיו זצ"ל היה שב לביתו בליל שבת היה נכנס לחדר ועוצר ליד הדלת. במשך זמן מה היה עומד שם ומתבונן בנרות שבת הדלוקים ... בשולחן הערוך ... במטעמים שהכינה הרבנית לכבוד השבת ... כדי לחוש במלוא העוצמה את אורה של השכינה של שבת קודש, ועם זה גם להעריך את עבודת אשתו שהושקעה בהכנות לשבת.

ב. שלום של קדושה

קשר זה בין קדושת השבת וקדושת השלום בין בני הזוג, יתקיים רק כאשר הקשר ביניהם אינו שטחי, אלא קשר של קדושה.

ביאור המושג של "קדושה" (מבחינתנו, בחינת בני האדם הנמצאים בעולם הזה) הוא כל מה שמביא אדם להיות קשור יותר לנשמתו, ולא רק לחלקים השטחיים של הנפש. נפש האדם מורכבת מחלקים שונים: "נפש" - החשה הנאה למלא את תאוות הגוף, "רוח" - החשה בצורך להרגיש חשיבות עצמית, ו"נשמה" - החשה כמיהה ושמחה למלא את רצון בוראה⁸⁰. האדם יכול לבחור לאלו חלקים מפנימיותו להיות קשור: אם להיות קשור לנפש או לרוח בצורה חזקה, ולהיות במצב של ניתוק יחסי מהנשמה, או הפוך, להיות קשור בקשר חזק לנשמה, ופחות לנפש ולרוח. כלומר, האדם יכול להרגיש כמו מלאך קדוש, או חלילה, כבהמה, לפי המקום שהוא קשור אליו בפנימיותו.

ככל שבני הזוג קשורים לנשמותיהם, ולכל מערכת רגשותיה הנעלות, הם יחוו התאחדות מושלמת והזדהות אחד עם השני בבחינת "ואהבת לרעך כמוך", שהרי בנשמתם הם באמת מציאות אחת. כמו כן, כפי תכונותיה הטבעיות של הנשמה - השואפת לראות ולהרגיש כבוד שמים בכל מקום שניתן - הם ירגישו את טובו ית' ואהבתו שהם מקורם של כל הרגשות המיוחדים הקיימים ביניהם.

הדרך ליצור קשר עם הנשמה היא על ידי השימוש בכל אמצעי הקדושה הקיימים. כל מצוה שמקיימים מוסיפה קדושה וקשר עם הנשמה, כפי

80. ע' פירוש הגר"א ברק השחר קהלת.

שמברכים "אשר קדשנו במצותיו". בפרט כאשר המצוה נעשית בהתלהטות הלב ובשאיפה לקיים רצונו ית', תורגש השפעת קשר נעלה זה לזמן ממושך אף אחרי גמר קיום המצוה. גם העניין של צניעות בלבוש, בדבור, במעשה ובמחשבה, משפיע ביותר על קדושת האדם, ועל כן כנ"ל ישפיע מאד על היחס בין בני הזוג.

הגמרא בברכות ס"ב ע"א מביאה שאדם צנוע הוא מי שהוא צנוע אף בחדרי חדרים, כאשר אף אחד אינו רואה אותו מלבד הקב"ה. היינו שהמושג של צניעות, הוא הבושה והזהירות שיש לאדם מלעורר, אף בתוך עצמו, רגשות שליליים של תאוה או של גאווה. תכונה זו היא נטייה טבעית של אדם החש "אהבת הקדושה", שאוהב להיות קשור לרגשי הנשמה ולא לרגשות השליליים של הגוף. מגמה זו, להיות קשור לקדושת הנשמה, כלולה במצות אהבת השי"ת ומצות "קדושים תהיו".

מידה יקרה זו של אהבת הצניעות, תעזור מאד לחזק את השלום בין בני הזוג. כל הקשיים הרגשיים הקורים רח"ל בין בני הזוג הם בחלקים הנמוכים של הנפש, אולם בנשמה יש אחדות מושלמת, שם הם באמת מציאות אחת. כפי המידה שהם קשורים לגוף, יהיה יותר נקודות של סכסוך וקשיי יחס, כמו שכתוב "לתאוה יבקש נפרד" (ע' שע"ת לר"י: א', ל"א). אולם כאשר הם חיים בעולם של קדושה וצניעות, אז היחס ביניהם יהיה בין נשמה לנשמה, שכל אחד ירגיש את הקדושה והנעלות של השני וייתייחס לשני כמו נשמה קדושה ולא רק גוף. זהו הכבוד ההדדי האמיתי שעליו כיוון רבא כשאמר "אוקירו לנשייכו כי היכי תתעשרו".

תכונה זו של צניעות מוטבעת בטבעה של האישה מעצם בריאתה, כפי שכתוב במדרש רבא בראשית (י"ח, ב'):

התבונן [הקב"ה] **מאין לבראתה** [מאיפה לקחת מאדם הראשון עצם כדי ליצר את חוה] **אמר, לא אברא אותה ... אלא ממקום שהוא צנוע באדם** [מקום שהוא תמיד מכוסה על ידי הגוף] **... ועל כל אבר ואבר שהיה בורא בה היה אומר לה "תהא אשה צנועה! אשה צנועה!"**

הקב"ה חנן את האשה במעלה היקרה של צניעות, אולם גם האיש מצווה ברכישת מידה זו, כפי שמפורט בשולחן ערוך אורח חיים סי' ב'. צניעות מחזקת

ומעוררת את הפנימיות המרוממת של האדם. הצניעות הינה דרך חיים, להיות קשור תמיד עם נועם אהבת הקדושה הקיימת בעומק פנימיותנו. קדושה זו פותחת את השער למאור השלום והשכינה לשכון בבית, עם כל ההשלכות המבורכות של השראה זו.



פניני אור

פנינים המאירים ומשלימים ענייני פרק זה



החשיבות העליונה של שלום בית

להמתין לאשה בהדלקת נרות חנוכה

באחד מימי החנוכה ישב הצדיק רבי נחום מהורדנער זצ"ל ליד החנוכייה ולא הדליקה. בכל הבתים הסמוכים כבר נצנץ אור הנרות, ואילו רבי נחומ'קה ממתין, שעה, שעתים, שלוש. בני ביתו ומקורביו לא ידעו על מה ולמה. רק כאשר נכנסה רעייתו הביתה, קם והדליק את הנרות.

כולם תמהו, שכן לפי הרמב"ם לא יוצאים בהדלקת נרות חנוכה לאחר חצי שעה משקיעת החמה, ועל כן מדוע המתין עד כל כך מאוחר, הלא אין חיוב כלל שהאשה תהא נוכחת בהדלקה?

הוא הסביר: כתוב בגמרא ש"נר חנוכה ונר שבת, נר שבת עדיף, משום שלום בית", שאם אין לאדם מספיק כסף לשניהם רק לנר חנוכה או לנר שבת, נר שבת עדיף. שכן על ידי אורם של נרות השבת המאירים את הבית יש יותר שלום בבית, ותוספת שלום זו דוחה את מצות נרות חנוכה. אמר רבי נחומ'קה: אם חז"ל הורו שתוספת שלום בית דוחה נר חנוכה, בוודאי יש לסמוך בשבילה על הדעות המתירות להדליק מאוחר יותר, ולהמתין לבואה של האשה.⁸¹

(ע"פ טובך יביעו א: ע"ד, ברכי נפשי ב: ת"נ)

"אוכלת עמו לילי שבת"

פעם הזדמן הגאון הרב מאיר שפירא זצ"ל לבקר בעיירה ראדין, ואף נשאר בה ביום שבת קודש. החפץ חיים זצ"ל, הזמינו לסעוד על שולחנו בסעודת שבת.

81. סיפור זה נשמע מהרב יעקב רודרמן זצ"ל ששמע אותו מפי החפץ חיים זצ"ל.

לאחר הפצרות נאות לקבל את ההזמנה, אולם הקדים תנאי, והוא שמטעמי צניעות רעייתו של החפץ חיים לא תשב בשעת הסעודה אצל השולחן.

ענה החפץ חיים: "לאחר שרעייתי עמלה וטרחה עבורי במשך כל ימות השבוע, איך אוכל למנוע ממנה בשבת את העונג של הישיבה ליד השולחן עם שאר המסובים?". מתוך הכרת טובה לאשתו, החפץ חיים וויתר על האורח החשוב.⁸²

○ יודע שאין התינוק בכור ○

הגיעה להגרי"ש אלישיב זצ"ל שאלה חמורה. רופא סיפר שהוא מוזמן לפדיון הבן, ורק הוא יודע שכן זה אינו בכור באמת. ברם אם הוא יפרסם את הדבר, השלום בבית יעורער, והאבא עלול אף לדרוש גט. ענה הגרי"ש: הרופא יכול ללכת לאירוע ואם נצרך הדבר, אף מותר לו לברך בעצמו את הברכה על פדיון הבן. שכן אם כדי להטיל שלום בין איש לאשתו הורה השי"ת למחות את שמו על המים, על אחת כמה וכמה שמותר לברך ברכה לבטלה בשביל שלום בית.

(ע"פ "עלינו לשבח" ו: תקל"ז)

○ להפסיק באמצע כתיבת השם ○

מובא בשולחן ערוך (יו"ד סי' רע"ו ס"ג) שאסור לסופר להפסיק באמצע כתיבת השם, ואפילו מלך ישראל שואל בשלמו לא ישיבנו. מעשה שהיה בתלמיד חכם אחד, שבאמצע כתיבתו את השם דפקה רעייתו על דלת הבית והיא עמדה בקור מחוץ לבית כאשר החזיקה בידיה סל כבד ובו מצרכי הבית שרכשה זה עתה בחנות. בעלה, הפסיק את הכתיבה ופתח לה את הדלת. אחר כך הוא נימק עת הנהגתו בטענה חזקה, שאם עבור שלום בית מותר למחוק את השם, בוודאי שהדבר הוגן להפסיק בפתיחת הדלת באמצע כתיבתו בעבור השלום.

(ע"פ טובך יביעו א: ע"ד)

○ לקדש על כוס קטן ○

כידוע ישנם שתי מידות של כוס יין לקידוש, יש שיעור גדול של החזון איש ויש שיעור קטן מזה. הגרא"א דסלר זצ"ל נהג כל השנים בחייה של אשתו לקדש בגביע שהיה בו שיעור קטן, ואולם בשבת שלאחר פטירת רעייתו ביקש שיביאו לו גביע בשיעור גדול של החזון איש. לתמיהת מקרוביו, הסביר: "כל זמן שאשתי הייתה חייה עימנו, קידשתי על הגביע שהביאה מבית אביה אף שהיה בו שיעור קטן, כדי לשמור על כבודה. אולם עתה שהלכה לעולמה, ודאי

⁸². יש להעיר שעניין זה יש לו גם פן הלכתי, כפי שמובא במשנה כתובות ס"ד ע"ב: "ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת".

לא תקפיד עליי". הרב דסלר בוודאי רצה בהידור זה כל השנים, אולם וויתר עליו למען כבוד אשתו וכדי לגרום לה נחת רוח.

○ לקצר בעריכת הסדר ○

בערוב ימיו, הגאון מטשעבין הרב דב בעריש ווידנפלד זצ"ל היה מקצר בעריכת ליל הסדר. הוא הסביר, "הרבנית הרי עבדה קשה מאד בערב פסח, ואין זה מן הראוי להאריך בסיפור ההגדה על חשבונה".

גם הרב יעקב קמנצקי זצ"ל היה ממהר את קריאת ההגדה, אולם מטעם אחר. הוא אמר שכיון שמשתדלים לאכול את האפיקומן לפני חצות, אין הדבר הוגן למהר את הסעודה, שזה יכול לפגוע ברבנית שטרחה כה רבות בהכנתה. הרב אברהם יעקב פאם זצ"ל היה גם מעיר על כך, ופירט את העוול שבדבר: כמה כוח וכמה זמן משקיעות הנשים בהכנת מאכלי החג, לעשותם טעימים במיוחד. ומה עושים בליל הסדר? בולעים את הכל ברגע, בלי לשים לב לטיב המאכלים ולהשקעתה. כל מה שהיא טרחה ועמלה משך שעות רבות, בולעים במהירות גדולה כדי לקיים מצות אכילת אפיקומן קודם חצות. דבר זה בודאי גורם עגמת נפש לבעלת הבית, אף אם היא אינה אומרת כלום. ועל כן, פשוט שמוטל על כל המסובים להראות את גודל הערכתם אליה, ולאכול כל המאכלים במתינות, בדרך כבוד ותענוג, באופן שתרגיש בשביעות רצונם, ושכל מה שפעלה בשבילם היה כדאי.

עוד הוסיף הרב פאם זצ"ל: שכדי לאכול את האפיקומן לפני חצות, בהרבה בתים, נוהגים לבקש מהנשים להגיש את האוכל מהר. והנשים יוצאות מבוהלות ודחופות למלאות את בקשות בעל הבית והמסובין, והן רצות וממהרות יצוא ושוב כדי לגמור הכל קודם חצות. וכל זה אחר שבועות שלמים של עבודה קשה, ובעת הסדר, הן בדרך כלל עייפות ומיוגעות מאד. ועכשיו מוסיפים עליהן שעבוד זה ... "עוד מעט חצות! .. מהר!". ומי אוכלת אחרונה? בעלת הבית, אשר אין לה פנאי לאכול כראוי מפני הטרחה בהכנת והגשת המאכלים.⁸³

○ התרת נדרים כדי לא לצער ○

חג השבועות הראשון אחרי נישואיו של הרב יעקב קמנצקי זצ"ל בזיווג שני, חל ביום ששי, והרבנית הכינה עוגת גבינה לקדושה רבא. במשפחתו של רבי יעקב היה נהוג שלא לאכול גבינה ביום ששי, אף שמקור המנהג לא היה ידוע.

83. הגדה לבית יעקב עמ' פ"ב, קצ"ז, ר"א (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

ואף שהרבנית ידעה ממנהג זה, היא טעתה וחשבה שחג השבועות שאני. מיד כשהיא עזבה את החדר פנה רבי יעקב לשלושה מתלמידיו שהסבו אל השולחן וביקש מהם להתיר נדרו, כדי שיוכל לאכול את העוגה שהכינה. הוא הסביר להם כי יש פתח להתיר את הנדר, משום שמעולם לא היה מקבל על עצמו את המנהג אלו ידע שעלול הדבר להכאיב למישהו, ובודאי הרבנית תצטער אם בעלה לא יטעום מהעוגה שהכינה במיוחד לכבוד החג.⁸⁴

◡ תחמיר על עצמך, לא על האשה! ◡

הרבנית של הרב אי"ל שטיינמן זצ"ל פעם קנתה בננות והשאירה אותן כדי שהרב יעשרן, ופנתה לנוח. רבינו קטע ראש בנה "יותר מאחד ממאה", ועישר. פנה לנכדו לאכול את שארית הבננה. אמר לו: "בננה שלא אוכלים, משחירה, סבתא תקום ותראה שהבננה השחירה, ידאב ליבה. איני רוצה שתצטער, ולזרוק, זה 'בל תשחית'". הנכד סרב, 'לא מתחשק לי'. ברך רבינו, ואכל בעצמו. מה שהנכד לא ידע, שעד אז לא אכל רבנו בננות. כידוע, שיח הבננות צומח מחדש בכל שנה, אבל שורשיו נשארים בארץ. בשולחן ערוך (אורח חיים ר"ג, ג') נפסק שברכתו "בורא פרי האדמה", אך לדעת התוספות ברכתו "בורא פרי העץ", ואף בדעת השולחן ערוך יש שכתבו שברכתו "האדמה" מדין ספק (הגר"ז, ומאמר מרדכי). ואז יתכן שיש לחשוש לערלה. הכרעת ה'משנה ברורה' והחזון איש שברכתו "האדמה" בוודאות, מכל מקום רבנו. כדרכו, חשש לעצמו אף לדעות יחידות ונמנע מאכילת בננה. אולם כשהיה צל של ספק שאולי הרבנית תצטער, לא צער גדול חלילה, אלא יתכרכמו פניה, לא כדאי כל החומרא, ועבר על גדרו, ואכל!

✧ ✧ ✧

הגיע אברך לרב אי"ל שטיינמן זצ"ל, וביקש הסכמה לקונטרס הקורא להחזיר עטרה ליושנה, ולהקפיד על גילוי משקים. השולחן ערוך (יורה דעה קט"ז, א') מתיר, והגר"א אוסר. הוא קיבל הסכמה ממרנן הגר"ש אלישיב זצ"ל, ויבדל לחיים טובים וארוכים הגר"ח קניבסקי שליט"א. הגרא"ל, על אף שהוא בעצמו היה מקפיד על גילוי, הודיעו שלא יצטרף להסכמתם. כשנשאל מדוע. אמר: "בוא נראה מה יקרה למי שמקפיד על גילוי: התינוק בוכה, והאם מכינה לו דייסה. מחממת את החלב, בוחשת את האבקה, ושומעת קול חבטה ויללה.

84. הספר "רבי יעקב" פ' י"ח.

הילדה נפלה, אולי נפצעה. רצה לראות, הרגיעה וחזרה. הדייסה נשארה לרגע מגולה, יש לשפכה ולהכין מחדש". אמר המחבר: "אבל זו חומרה ראויה!" ענהו רבינו: "חומרות תחמיר על עצמך. אבל אתה הרי תלך ללמוד, ואת החומרה תשאיר לאישה. לא אתן על כך הסכמה!"...



תלמיד חכם פעם שאל את הרב אי"ל שטיינמן שאולי ראוי להגיש לילדים בשבת עוף בלי עצמות, שלא יכשלו באיסור 'בורר'? שאל רבינו: "איפה יש עוף בלי עצמות?" ענה: "יכינו מערב שבת, יוציאו את העצמות". הביט בו: "מי יוציא את העצמות, אתה תוציא?" אמר: "האמא תוציא". הפטיר רבינו: "וכי אין לה די עבודה בערב שבת, שאתה רוצה להוסיף לה עבודה?" אמר: "היא העלתה את השאלה, היא מעוניינת לעשות את הדבר הטוב ביותר!". ענה: "יש לה מספיק עבודה ביום שישי, אין להכביד עליה בחומרות!"⁸⁵

עצת ה' - היא תקום

לפני כמה עשורים, כשהיו עוד זוג צעיר, התהווה ויכוח בין המשגיח הרב דב יפה זצוק"ל ורעייתו. הם החליטו להגיע בשל כך לדין תורה בפני דודה של הרבנית, הגאון רב אהרון כהן זצ"ל, ששימש לה כאב חורג, והיה גם רבו של המשגיח בבחירתו בישיבת חברון. וכה הרצו את טענותיהם: כל לילה כשהתינוקות בוכים יש ויכוח מי יקום בלילה לטפל בהם. המשגיח החזיק בעמדה, שעליו לקום ולטפל בהם, וטענתו בפיו, "אני כל היום לא בבית, ואֵת עם הילדים כל היום, אז בלילה כשאֵת אוגרת כוח ליום הבא, ראוי שאני אטפל בהם ואֵת תוכלי לנוח. ככה זה מהוה שותפות מלאה!". לעומת זאת הרבנית טענה, שהוא כל היום יושב ולומד בישיבה ועוסק עם הבחורים, והיא רוצה שיהיה לו כוח למחרת להמשיך בעבודת הקודש, ואינה מסכימה שיקום. ככה כל לילה הם לא היו מגיעים לעמק השווה, ושניהם היו קמים.

רבי אהרון כהן זצ"ל שמע את הטענות, חשב מעט ופסק את פסיקתו. מהיום, אתם עושים תורנות, לילה אחד את קמה, לילה אחד הרב דב יקום - פשרה. וכך אכן קבלו הזוג על עצמם. בלילה הראשון היה תורה של הרבנית, היא קמה והמשגיח המשיך לישון, כפי ההסכם. בלילה לאחר מכן הגיע תורו של המשגיח,

85. הגדש"פ אהלי תורה (לקראת שבת מלכתא בהר תשע"ט).

הוא התעורר אחרי השינה, מסתכל בשעון ורואה שכבר בוקר; אוי ואבוי, הוא לא עמד בהסכם! הוא שאל את הרבנית למה היא לא העירה אותו כשהתינוקות בכו. הרבנית אמרה שהיא לא קמה, אף אחד לא קם. פשוט התינוקות לא בכו באותו לילה.

בזה לא נגמר הסיפור. מאז, במשך שנים עד שגדלו הילדים, בתור שלה - הילדים בכו והיא הייתה קמה, בלילה שלו - מעולם לא בכו הילדים! מעולם הוא לא נדרש לטפל בהם בלילה!

[לאחרונה התפרסם המשך לסיפור. פעם בפורים, תלמיד הזכיר את הדברים לפני המשגיח בתקווה לאישורם. ענה לו המשגיח, "זה לא שהם לא בכו, אנחנו פשוט לא קמנו". ככה בענוותנותו ניסה לגמד את הסיפור. הרבנית לעומת זאת, קמה ממקומה, הזדעקה ואמרה, "זה היה! בדיוק ככה זה היה! במשך שנים, בלילות שלו היתה דממה בבית, ובלילות שלי עולם כמנהגו נוהג. תבינו איך בשמיים מחשיבים את התורה של בעלי".]

אל תתפלל תפילת שחרית! ☺

בית ברוך ילדים, האשה עמדה לקרוס. היא התחננה לעזרה, שיושיט יד, יעזור בהאכלה ברחצה ובהשכבה. אבל הבעל מתמיד גדול, סדר יומו מחושב עד כלות, אין לו דקה פנאי. "אדרבה", אמר, "אשאל את ראש הישיבה, הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, נראה שיצדיק אותי". וצדק. רבינו שמע בכובד ראש, כדרכו. שתק מעט, וענה: "אתה צודק. אין לך פנאי. גם היא צודקת, היא חייבת עזרה. לכן, אל תתפלל תפילת שחרית, כך תתפנה לך שעה, ותעזור בה לאשתך!". השואל נרתע: "ראש הישיבה צוחק עלי!" רבינו השיב: "אני לא צוחק כלל וכלל. לעזור לאשה חשוב לא פחות מתפילת שחרית!! זה לא ביטול תורה, זה קיום התורה! ..."



אברך בא למרן החזון איש זצ"ל ושאל עצה, אשתו כורעת תחת נטל גידול הילדים וקשה עליה בשלב זה ללדת ולגדל ילדים נוספים. השיב לו החזון איש: "חזור מהכולל מוקדם, עזור לה להאכיל ולהשכיב הילדים, ואחר כך חזור ללמודך".⁸⁶

86. בית ומנוחה עמ' ק"ב



סיפר הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל: מעשה באברך, שבאחד מימי ששי, כשעה לפני השבת, ישב ולמד בהתלהבות ובחשק בבית מדרשו של החזון איש. החזון איש נכנס אליו ואמר לו "יעצט איז ניט צייט צו דעם, יעצט דארף מען אהיים גין אין שטוב און זאגען 'עשרתם ערבתם, הדליקו את הנר!'" [עכשיו אין הזמן לכך, עכשיו צריכים ללכת הביתה ולומר "עשרתם, ערבתם הדליקו את הנר!"]⁸⁷

◡ לאכול צלי קדר בליל הסדר! ◡

מעשה באשה חשובה שבטעות הכינה צלי קדר לסעודת ליל הסדר. כשהגיעה הבשר לבעלה, הוא הופתע והכריז "מה זאת?! בשר צלי בליל הסדר?!"

כששמע הגאון הרב אברהם יעקב פאם זצ"ל את הסיפור, העיר שלדעתו בעל זה לא נהג כהוגן. שכן כל העניין לא לאכול צלי הוא מנהג דרבנן, ויש דיון בין הפוסקים אם צלי קדר נחשב לצלי, ואף שלכתחילה נוהגים לא לאכלו, אולם לאחר שכבר הוכן, לבייש משום כך את אשתו, הוא עבירה חמורה שבחמורות. המצוות בין אדם לחברו טעונים התייחסות מלאה לא פחות ממצוות בין אדם למקום!⁸⁸

◡ גם זה רצון קוני! ◡

פעם ביקש החוזה מלובלין זצ"ל מבני ביתו להקדים סעודת הלילה כדי שיוכל לתקן עניין חשוב. אולם, למעשה לא הקדימו את הסעודה, ואף איחרו עד שהתבטלה כל התוכנית המתוכננת. אמר החוזה: "הייתי יכול לכעוס על בני ביתי, אבל מה הייתה כוונתי בהקדמה זו? לאפשר לי לעשות רצון קוני. הרי גם זה רצון קוני - שלא אכעס!"⁸⁹

◡ להיות שותף להקב"ה במעשה בראשית ◡

הרב אליהו לופיאן זצ"ל היה מעיר שמובא במדרש שמטרוניתא אחת שאלה את ר' יוסי בן חלפתא: "מאז ששת ימי בראשית עד עכשיו מה הקב"ה עושה?". אמר לה "מזווג זוגים". ויש לשאול, כמה שידוכים יש בכל שנה? והרי אצל הקב"ה הדבר לוקח רק רגע כמימרא לסדר את כולם, ואם כן איך שייך לומר

87. מעשה איש. במעלות המידות עמ' ע"א.

88. הגדה לבית יעקב עמ' קצ"ז (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

89. הגדה לבית יעקב עמ' ס"ד (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

שיושב כל הזמן ומזווג זיווגים? אלא נראה, שגם זיווג שנעשה לפני חמישים שנה צריך כל הזמן חיזוק ועידוד, ולולי שהקב"ה עוזר, לא היה מחזיק מעמד. נמצא שכל הזמן יושב הקב"ה ומחזק השידוכים והזיווגים.

על פי זה אמר ר' אליהו זצ"ל, שכל פעולה שאדם עושה כדי לחזק את הקשר, להמשיך את זיווגו ולא לגרום פירוד כל שהוא, למרות שהדבר קשה לו, במעשה זה נעשה שותף להקב"ה. כמו שאמרו בשבת (קי"ט ע"א) "כל המתפלל בערב שבת ואומר 'ויכולו' מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", כך המקבל עליו להיכנע לבן/בת זוגו כדי למנוע פירוד כל דהו ביניהם אף כאשר הדרישות אינן מוצדקות. הרי הוא נעשה בכך שותף עם הבורא ית' שיושב ומזווג זיווגים, וגורם בכך נחת רוח גדולה למעלה.⁹⁰



90. "בית ומנוחה" עמ' קעב.

פרק ז'

חומרת הפגיעה בשלום

יש השלכה מעשית חשובה היוצאת מהאמור בפרקים הקודמים. חשיבותו של שלום בית אינה רק נוחיות של בני הזוג - שככל שאכפת להם הדבר כך ישקיעו להשיגו - אלא יש לו חשיבות גדולה של קדושת השכינה, וזלזול בשלום זה יש בו חומרה של זלזול בשכינה ח"ו.

א. לשמור עליו כמו על ספר תורה

מהאמור לעיל מתבהר שרגשות שלום בית אינם רק עניין של בין אדם לחברו, אלא יש בהם רוממות קדושת השכינה. נמצא, שזלזול בשלום הבית יש בו חומרת זלזול בקדושה, מעין זלזול ח"ו בחפצי קדושה, כמו מי שמזלזל חלילה בספר תורה וכדומה.

ויש להעיר, שקרוב לומר שזלזול בקדושת שלום הבית הוא חמור יותר מהזלזול ח"ו בקדושת ספר תורה. והוא על פי דברי המהר"ל (ספר נתיבות עולם נתיב השלום פ"א), שז"ל:

מה שאמר [במדרש ובספרי] **גדול השלום, שהשם שנכתב בקדושה** [שמות יק"ק שבמגילת סוטה] **ימחה כדי לעשות שלום** [השמות שבמגילת סוטה נמחקים במים הניתנים לסוטה לשתות, כדי להוכיח שהיא טהורה, ובכך לעשות שלום בינה ובין בעלה]. **דבר זה, כי השי"ת גם כן שמו שלום,**

ולפיכך אמרה תורה שימחה השם על המים לעשות השלום, כי מחיקת השם הוא בשביל שמו של השי"ת שהוא שלום. ודבר זה מבואר, כי זה נקרא שהוא מוחק השם כדי לקיים השם שהוא שלום.

ממצות מחיקת השם בסוטה רואים, שעדיף למחוק את שם ה' הנכתב - שקדושתו נובעת ממה שהוא מסמל את קדושתו ית', כדי להחזיר לעולם את הקדושה של השלום שהיא השכינה עצמה. נמצא שהזלזול של מחיקת ספר תורה, הוא פגיעה פחות חמורה בקדושה, מלגרום סילוק השלום והשכינה מהבית.⁹¹

ניתן לדמות את הדבר למלך שמודיע שהוא מוכן לבא בכבודו ובעצמו להתארח בבית מסוים, אך תושבי הבית משיבים שאינם מעוניינים בנוכחותו. מובן לכל, שדבר זה הוא זלזול חמור ביותר בכבוד המלך. על כן, כמו שלא יעלה על הדעת לזלזל חס ושלום בספר תורה מתוך כעס ומתוך מצב רוח רעוע וכדומה, כמו כן לא יתכן שמסיבות כאלו או אחרות אדם ירשה לעצמו לפגוע ולזלזל ח"ו בקדושת השכינה של שלום בית.

אם ח"ו נופל ספר תורה, מובן הדבר שמוטל על כל אחד הנמצא במקום לא לחזור לסדר היום בלי חשבון הנפש על זלזול הקדושה שקרה בנוכחותו, [ובפרט למי שחלילה שותף באשמה]. כמו כן, כאשר קורה האסון רח"ל של "נפילת קדושת השכינה של שלום הבית", דבר זה מחייב חשבון הנפש, ולא לחזור לשגרה עד שמצליחים לקבוע תקנה שתועיל שדבר מעין זה לא יקרה עוד ח"ו. יש להתייחס לעובדה לפחות כמו לנפילת ספר תורה רח"ל. היינו שנדרש:

תשובה - על הפגיעה בכבוד שמים שנעשתה, ועל הכאב הנגרם בין אדם לחברו.

תפלה - להשי"ת לסייעתא דשמיא להחזרת השלום והשכינה למקום.

91. ע"ע רא"ש על המשנה הראשונה של מסכת פאה (מודפס בש"ס ווילנא בעמוד הראשון של משניות פאה) וז"ל: [מגמ' קדושין מ' ע"א] "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", וכי יש צדיק טוב ויש צדיק שאינו טוב, אלא טוב לשמים וטוב לבריות זה צדיק טוב, ועל זה נאמר "כי פרי מעלליהם יאכלו" שאוכל מפירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעוה"ב], כי הקב"ה חפץ יותר במצוות שיעשה בהם גם רצון הבריות מבמצוות שבין אדם לקונו. ע"ל. כדבריו נראה גם מהקביעה של חז"ל ש"גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה".

מומלץ גם להפריש **צדקה** - כפדיון של הצום הראוי לאדם לקבל על עצמו כאשר רואה קדושה מעין קדושת ספר תורה שח"ו הושלך או נופל לבזיון.

תגובה כבדת משקל כזו לאירוע, היא עצה נפלאה לשיפור שלום הבית ולשמירה עליו. כאשר בני הזוג יקבלו על עצמם מראש התייחסות כזו לכל תקרית שלילית ח"ו בשלום בית, ביתם יהיה בעה"י מעון מבטח לשכינה, מוגן ומשומר ממקרים כאלו.

ב. אין ליקויים קטנים בקודש הקדשים

יש להוסיף בזה, שכיון, שכאמור, שלום בית הוא בדרגת הקדושה של "קודש הקדשים", על כן יש אחריות על בני הזוג לא לזלזל ח"ו - אף זלזול כל דהו - בקדושה מרוממת זו, ועליהם להשתדל שתהיה מושלמת ככל הניתן. על שניהם להיות צוהר זך וברור שדרכו יורגש על ידי השני טובו ית' באופן המושלם ביותר. בקדושה כל כך גבוהה ברמה של קודש הקדשים, אין ליקויים הנחשבים קטנים ולא חשובים.

יש לשים לב שלהיות "בעל טוב" או "אשה טובה", הוא תפקיד האדם בעולם הזה לא פחות מכל המשימות והמצוות שמוטלות עליו לקיים בחייו. יש לדמות תפקיד זה כמי שהתבקש על ידי בורא העולם למסור מתנה לאדם אחר [כאשר כאן בנמשל המתנה היא האדם עצמו שהוא "מתנה טובה" (כלשון הגמרא סנהדרין ק' ע"ב) מהשי"ת לזוג]. מי שמעביר את המתנה ליעדה בנאמנות ושומר על המתנה להעבירה באופן מהודר, יעשה בכך נחת רוח גדולה לנותן המתנה, ויגיע אל שכרו. לעומת זאת, מי שמזלזל בתפקיד ומעביר המתנה כאשר היא מקולקלת ובלויה, מה יענה לשולחו בעת פקודה.

⌘ הקב"ה בעצמו מראה דוגמה:

חשיבותו הגדולה של ענין זה, ניכרת מהעובדה שהתורה מלמדת אותנו את ערכו הרם של הנושא מהתנהגותו של בורא העולם בעצמו. בתורה מתואר שהקב"ה שינה בדבורו כדי לא לעורר ערעור כל שהוא בשלום בין איש לאשה, אפילו בשביל דבר שהשלכותיו היו לכאורה זעירות ביותר.

כפי שמסופר בפרשת וירא (בראשית י"ח), כאשר הובטח לאברהם ושרה

שיהיה להם בן, שרה צחקה בלבה והתפלאה איך יתכן דבר כזה, כיון ש"אדוני זקן". אמנם הקב"ה כשהזכיר דבריה לאברהם "שינה מפני השלום", ואמר שהיא אמרה "ואני זקנתי". שינוי זה של רבש"ע שחותמו אמת, בשביל דבר שלכאורה ברמת הקשר המושלם שבין אברהם ושרה לא היה גורם לשום נתק גלוי וניכר כלל, מראה, שאף פגם כלשהו הקטן ביותר, כאשר הוא בקודש הקדשים, משמעותו חמורה עד כדי כך שראוי והוגן להקב"ה בעצמו לשנות בדיבורו בשביל זה.

אין עבירות "קטנות" בקודש הקדשים, כל כהן גדול שהיה נכנס לשם בלי הזהירות הנצרכת, לא היה מוציא את שנתו (רח"ל היה נפטר תוך השנה)⁹². כאשר מדובר על קדושה שחשיבותה היא אין סופית, גם חלק כל דהו של קדושה זו, הוא דבר שאין לנו אפשרות לאמוד את ערכו.

גם הופעה חיצונית חשובה:

עוד דוגמא של דברים הנראים קטנים ונחשבים שטחיים בעיני העולם, וכתוצאה מהמבואר לעיל מקבלים ערך רב וחשיבות של קדושה, מופיעה בגמרא שבת כ"ה ע"ב. וזה לשון הגמרא:

[הנביא מתאר שאחרי החורבן יהיו חסרים "שלום" ו"טובה"] "ותזנח משלום נפשי, נשיתי טובה [רחקה נפשי משלום, שכחתי טובה]" (איכה ג', י"ז). מאי "ותזנח משלום נפשי"? אמר רבי אבהו זו הדלקת נר בשבת. "נשיתי טובה"? ... רבי אבא אמר זו ... אשה מקושטת לתלמידי חכמים.

וכתב שם המהר"ל בחידושי אגדות, שבפרט בתלמידי חכמים יש חשיבות מיוחדת שהאשה תקפיד על הידור חיצוני בשביל בעלה. ומסביר המהר"ל שלתלמיד חכם, לפי מדרגתו, דבר זה מוגדר כ"טובה" (כדברי הפסוק המובא בגמרא "נשיתי טובה"), מה שאין כן לעם הארץ. והדברים נראים סתומים. אמנם לפי הנאמר לעיל דבריו מבוארים ביותר בס"ד. שהרי תלמידי חכמים משתמשים בזה כצוהר להרגיש את הטוב המופלא של השי"ת⁹³, וכל תוספת

92. גמ' יומא דף ט ע"א.

93. אולי זה גם כוונת הגמ' יבמות ס"ב ע"ב "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא טובה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו". היינו שבלי אשה חסר לאדם את ההכרה שאפשר להשיג אף בעולם הזה בטוב המופלג של השי"ת.

בזה הוא בשבילם עוד הישג בהכרה מוחשית בידיעת הבורא ית'. על כן חשיבות הדבר אינה רק עניין של בין אדם לחברו התלוי בהקפדת הבעל, אלא יש לכל לזלזל בנושא גם משמעות של פגיעה בכבוד שמים.⁹⁴

חשיבותו של עניין זה מופיע בכמה מקומות בדברי חז"ל:

❖ רש"י שמות (ל"ח, ח') - בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן, והיה מואס משה בהן מפני שעשויים ליצר הרע. אמר לו הקב"ה "קבל, כי אלו חביבין עלי מן הכל ...".

❖ גמרא יומא ע"ה ע"א - "או דכו במדוכה" מלמד שירד להם לישראל עם המן תכשיטי נשים, דבר הנידון במדוכה. פרש"י: תכשיטי נשים - בְּשָׂמִים שהן דוכות במדוכה ומתקשטות בהן, להיות ריחן ערב לבעליהן.

❖ גמרא ב"ק פ"ב ע"ב - עזרא הסופר תיקן שיהיו רוכלין [סוחרים נודדים] מחזרים בעירות משום תכשיטי נשים, כדי שלא יתגנו על בעליהן.

❖ גמרא תענית דף כ"ג ע"ב - [מובא שם סיפור של אבא חלקיה נכדו של חוני המעגל שחכמי ישראל באו אליו לבקש שיתפלל על גשם. שאלו אותו] מאי טעמא כי מטא מר למתא נפקא דביתהו דמר כי מיקשטא [למה כאשר התקרבת לעיר אשתך יצאה מקושטת], אמר להו כדי שלא אתן עיני באשה אחרת. (נראה הכוונה בזה כדברי ספר החינוך מצוה תקפ"ב בטעם מצות שנה ראשונה, שכאשר הקשר בין בני הזוג כיאות, לא תתכן כלל מחשבה על אחרים ח"ו. המצוה לפתח קשר כזה היא כוונת התורה בדרישותיה המיוחדות לשנה הראשונה אחרי החתונה.)

❖ גמרא כתובות דף נ"ט ע"ב [תענית ל"א ע"א] - אין אשה אלא ליופי ... לתכשיטי אשה.⁹⁵

⁹⁴ הקשר המבואר כאן בין הידור חיצוני ושכינה, מופיע בדברי חז"ל לענין החשיבות לקשט את החופה בשעת הנישואין כדי "להזמין את השכינה" שתגיע לכבוד המעמד, כמבואר בזה"ק ח"ב קס"ט ע"א. והיינו מעין הנאמר לעיל שהיופי החיצוני מטרתו לעורר את האפשרות לחוש את היופי של הטוב והחסד של בורא העולם הניכר ומתגלה במעמד זה.

⁹⁵ אף שדעה זו נדחתה להלכה לעניין הנידון של הגמרא בכתובות שם, שאין אפשרות לאשה לזלזל במלאכתה מחמת טענה זו, אולם מצד הרעיון עצמו נראה שאין חולק על הברייתא המובאת שם.

✧ בגמרא שבת ק"מ ע"א מובאות הוראותיו של רב חסדא לבנותיו, שהזהיר אותן להיות צנועות לפני בעליהן, ולא לעשות שום דבר העלול לגרום דחייה כל דהי לבעליהן בצורת האכילה שלהן וכדומה [ופשוט כמו כן להיפך, אין לבעל לעשות דברים שעלולים להפריע לאשה].

הסיפור על הגאון הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל המובא לעיל (פרק ד'), המתאר את הקפדתו על הופעה חיצונית מסודרת בפגישת בת זוגו, כדי לחזק ולשפר את השכינה שביניהם, הוא דוגמה חיה של מי שהרגיש את חשיבותם הגדולה של דברים "קטנים" אלו העלולים לפגוע בשכינת קודש הקדשים. אנשים גדולים מכירים בחשיבותם הגדולה של דברים שאחרים מתייחסים אליהם כ"קטנים".

⊕ כל אחד יכול:

רגשות אלו קיימים בעומק נשמתו של כל יהודי, ואין סיבה שכל יהודי לא יוכל לתפוס "רגעים של שכינה", רגעים של הכרה בטוב ה', לחוש את חסדו ית' ואהבתו הניכרים מכך שהוא המציא את המציאות הנפלאה של בן/בת זוגו. אז, כאשר יודה על כך לבורא העולם ויחוש את נועם הטוב והאהבה הזו, באופן טבעי יפכו רגעים נעימים אלו להיות תדירים יותר, עד שהם ירוממו את כל ההיבט שלו על זוגו ועל חיי הנישואין.

אף התייחסותו של הרב שלמה זלמן זצ"ל היא בהישג ידו של כל אחד המוכן להקדיש קצת מחשבה למשימה. לא צריך להיות בעל מדרגה גבוהה כדי לתפוס את האמת המורגשת, שתוספת אוירה טובה בין בני הזוג בבית היא לא רק תוספת נעימות בלבד, אלא תוספת של קדושה המושכת בעקבותיה את כל אופני הקדושה הקיימים. כל אחד מסוגל להרגיש שבית עם אוירה טובה כזו הוא בית של קדושה, ומתוך הכרה זו לעשות השתדלות לשמור על אוירה מיוחדת זו, ולפתח אותה אף באמצעות דברים הנראים "קטנים" ביותר.

קיימות דוגמאות רבות של דברים "קטנים" שמי שמודע לחשיבותו הנעלה של שלום בית יכיר שאינם קטנים כלל. כגון:

✧ להתרגל להביא מתנות קטנות אחד לשני כאותות הכרת טובה. כפי שמובא בגמ' יבמות ס"ג ע"א: רבי חייא ... כאשר היה מוציא דבר

(רש"י: דבר הראוי לה) עטף אותו בסודר והביא לה.

- ❖ להקדיש זמן להיות ביחד (כגון לאכול ארוחה ביחד, ללמוד ביחד וכדו').
 - ❖ סבר פנים יפות (כל' הרמב"ם הלכות אישות פרק ט"ו: ויהיה דיבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז).
 - ❖ חסד אחד לשני (הרב א. א. דסלר זצ"ל היה מקפיד לסדר בעצמו את השולחן אחרי סעודות שבת, כביטוי של הכרת טובה על מאמצי הרבנית בהכנת הסעודה).
 - ❖ להרבות בדיבורי הכרת טובה, מחמאות, ברכות ואיחולים. ע' זוה"ק בראשית מ"ט ע"ב שדורש את הפסוקים "ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי כו' על כן יעזוב איש את אביו כו'", שהם דברי פיוס שאמר אדם הראשון לחוה כדי לעורר את אהבתה. דהיינו: הבעת שבחה, ורצונו להיות קרוב אליה, ושהם במהותם מציאות אחת [יש לשים לב, שפסוקים אלו נאמרו בגן עדן קודם חטאו של אדה"ר, שאף אז היתה חשיבות כל כך לדיבורים אלו, עד שהם מופיעים כהנחיה נצחית בתורה]. וע"ע זוה"ק ח"ג מ"ו ע"ב: כמו שבן אדם נענש על דיבורים רעים, כך הוא נענש על דיבורים טובים שהיה יכול לדבר ולא דיבר. ע"כ. דיבורים אלו ככל שהם יוצאים מן הלב "כמים הפנים לפנים" יכנסו ללב השני, ויחזקו וירוממו את הקשר שביניהם.
- הרב ש. ד. פינקוס זצ"ל הוסיף להעיר על הסיפור הנ"ל של הרב שלמה זלמן זצ"ל: שעם הנהגה כזו ותחושות כאלו, אין לתמוה שאחרי חמישים וארבע שנות נישואין, הייתה אפשרות לרבי שלמה זלמן זצ"ל להביע בהספידו בליות אשתו, שביניהם אין מקום לבקשת מחילה כנהוג, שכן אף פעם לא קרה דבר שהצריך זאת. זהו השלום של מי שזכה להרגיש באופן מוחש את "השכינה השרויה ביניהם".



פניני אור

פנינים המאירים ומשלימים ענייני פרק זה



דברים "קטנים" שהם גדולים

יש הנהגות הנראות קטנות וחסרי חשיבות, שהן מפתחות לעולם הנכסף של שלום והשראת השכינה בבית. הנהגות אלו קיימות בכמה תחומים:

- א. מעשים קטנים המשמחים את השני.
- ב. הנהגות המעניקות תשומת לב וכבוד לבן/בת זוג.
- ג. להרגיש ולהביע הכרת טובה לבן/בת זוג.
- ד. התחשבות לחסוך צער וטרחה מהשני.

להרגיש שמחה בשמחת בן/בת הזוג וסיפוק לגרום לו נחת רוח, הוא הצלחה רוחנית גדולה מאד, היא השגת האחדות המרוממת של קדושה ["תמתי"]. הנהגות הנובעות מרגשות אלו תמצאנה באופן טבעי אצל אנשים שחשים את קדושת האחדות והשלום. כל אחד יוכל לפתח רגשות אלו על ידי שמאמץ את ההנהגות המובאות לקמן, מתוך מגמה להשגת תחושות נעלות אלו.

כאמור לעיל, מטבע הדברים, כיון שרוב ספרי הסיפורים המודפסים נכתבו על גדולי ישראל, מרבית הסיפורים הבאים (שמקורם מספרים אלו) נכתבו מצד ההיבט של הבעל. אולם כפי שהוזכר לעיל, כל הרעיונות והנהגות - עם שינויים מתאימים - שייכים לכל אחד ואחת ששואפים להשיג שלמות נפלאה זו.

א. לשמח אחד את השני

כ. סבר פנים יפות

חשיבות החיוך והפנים המאירות

הרב משה אהרן שטרן זצ"ל אמר: החיוך והפנים המאירות שמראים בני הזוג אחד לשני, הם יותר חשובים מכל הדברים הגשמיים שדואגים שיהיו בבית. כך מבואר באבות דרבי נתן (סוף פרק י"ג) "והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות", כיצד? מלמד שאם נתן אדם לחברו כל מתנות טובות שבעולם ופניו כבושים בקרקע, מעלה עליו הכתוב כאילו לא נתן כלום. אבל המקבל את חברו בסבר פנים יפות אפילו לא נתן לו כלום, מעלה עליו הכתוב כאילו נתן לו כל מתנות טובות שבעולם". ביאור הדבר הוא, שעל ידי סבר פנים יפות האדם נותן לחברו את לבו, ואין נתינה יותר מזה. והרי אם חז"ל מורים שצריכים להתנהג כך ל"כל אדם", על אחת כמה וכמה שראוי להתייחס כן עם בני ביתו. ואף כאשר אין הרגש קיים באופן טבעי והדבר דורש מאמץ, אנשי ביתך לא צריכים להיות קרבו למצב הרוח שלך. עבוד על עצמך ותראה להם סבר פנים יפות, ותרוויח מכך ברוח ובגשם.⁹⁶

חיוניות תמיכת הבעל לאשה

עוד הוסיף הרב משה אהרן שטרן זצ"ל: האשה מטפלת כל היום בבית ובילדים. הרבה תלאות עוברות עליה, וכמעט שהיא נופלת תחת המעמסה. כל ילד עם הבעיה שלו. איך היא מחזיקה מעמד? ברגע שבעלה בא הביתה והיא יכולה לספר לו כל מה שעבר עליה, והבעל מקשיב לדבריה ומזדהה עם קשייה, זה נותן לה כוח וחיות להמשיך בעבודה הקשה. היחס החם, האהבה ותשומת הלב ייתן לה סיפוק וכוח להמשיך להתמודד עם קשיי החיים הנערמים עליה יום יום.⁹⁷



הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל סיפר כיצד מרן החזון איש זצוק"ל תאר באופן מוחשי את חובת הבעל להעריך את עבודתה וקשייה של האשה, ולהתייחס אליה בהתאם.

96. בית ומנוחה עמ' קל"ט.

97. בית ומנוחה עמ' קמ"ו.

אמר החזו"א: אברך קם בבוקר ויוצא מביתו לכולל או לעבודה. כל היום הוא כמעט לא חושב על מה שקורה בבית. בינתיים, האשה קמה בבוקר ומחכה לה קרב. היא מעירה את הילדים, והם קופצים סביבותיה, ודרישותיהם סוחבים אותה כל אחד בכיוון שונה. היא נותנת להם לאכול, זה אוכל, והשני אינו רוצה לאכול מה שהיא מציעה. אחר כך היא מלבישה אותם ושולחת אותם ל'חיידר'. לאחר שכבר עזבו כולם את הבית, עליה לאסוף ולסדר את כל מה שהפכו ופיזרו בבית. לאחר מכן היא צריכה לצאת לקניות בשוק, ומיד לעמוד לבשל כדי להביא טרף לביתה. והנה הילדים כבר מגיעים מה'חיידר' ונכנסים הביתה עייפים ורעבים, הם רבים ביניהם והיא צריכה לסדר את העניינים ולטפל בכל פנייתם. אחר כך, בשעות אחר הצהריים, היא צריכה להעסיק אותם לדאוג לתעסוקתם ולמשחקיהם. שעות על גבי שעות הם מעסיקים אותה, עד שבליה עליה להשכיב אותם. כשכולם מושכבים במטות, הנה הבעל מגיע ... אם הוא נכנס עם 'חיוך' על הפנים, ושואל בשלומה בלבביות ובאהבה - נמחק אצלה כל העמל והטרחה של היום. אך אם הוא נכנס מתוח ועצבני לביתו, נהיה לה עומס נוסף על כוחות נפשה המוגבלים ועצביה המתוחים ... והשלום מתרחק מקרב יושבי הבית.



הרה"ג הרב יהודה עדס שליט"א סיפר שלאחר חתונתו התייעץ עם רבו הגרש"ז אויערבאך זצ"ל כמה שעות עליו להיות בבית עם אשתו. השיב לו הגרש"ז: יותר חשוב מ'כמה', הוא 'איך' תחזור הביתה...⁹⁸



הנהגה נפלאה הייתה לרב צבי קופשיץ זצ"ל חותנו של הרב ניסים קרליץ שליט"א. בביתו היו עובדים קשה בסידורי הבית, ובסוף היום האשה הייתה עייפה מאד. כשרבי צבי נכנס הביתה, תמיד היה נכנס מלא שמחה ומרץ, מספר איזה ספור יפה, משמח ומבדח את בני הבית, ומשנה ברגע את כל מצב הרוח של הבית.⁹⁹

98. גדולי ישראל בבינת עמ' רמ"ג.

99. קונטרס הולכי נתיבות. בספר "זה האיש" מסופר שרב שמואל דב ואלקין זצ"ל סיפר על רבו החפץ חיים זצ"ל שכל הנמצאים במחיצתו הרגישו בצורה חזקה רגש של נועם לבביות וחמימות לבורא ולכל ברואיו, עד שזה נספג בתוכם לכל החיים, והפך אותם גם כן להיות לבביים וחביבים. הרב דב יפה זצ"ל סיפר שכידוע דיבורו של החזו"א איש זצ"ל היה תמיד עם בת חיון על שפתיו. הוא שאל פעם למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אם גם בימי בין המצרים היה כך. והשיבו "כמדומה שגם בתשעה באב לא היה דבורו שונה משאר ימות השנה ...".



אברך באופקים איבד אחת משיניו הקדמיות. זמן רב עבר ולא היה לו כסף לתקן את העניין. כאשר הרב שמשון פינקוס זצ"ל שם לב למצבו, מיד לווה סכום כסף גדול ומסרו לאברך. "אינני יודע מתי אוכל להשיב את ההלוואה הזו" אמר האברך. אמר לו רב שמשון: "זו לא הלוואה, זו מתנה. אדם שחסרה לו שן מתבייש לחייך, ומי שאינו מחייך בתוך ביתו מסכן את כל שלום הבית שלו!"

נשים במאי זכייך - בתמיכה לבעל

הרב דוד כהן שליט"א אמר: בגמרא (סוטה י"ב). מתוארת המעלה הגדולה של "נשים הצדקניות" שבשכרן נגאלו ממצרים. הנשים היו באות לבעליהן אחר שעבדו בפרך, ומביאות להם מזון ומים חמים לרחצה. אותן נשים צדקניות חיזקו ועודדו את בעליהן שלא להיכנס לייאוש מעבודת הפרך, להמשיך להתחזק בדרך החיים הראויה, ולהעמיד דורות חדשים לכלל ישראל. האמונה והביטחון שלהן גרמו לבעליהן לא ליפול ברוחם. וכך, אותן נשים צדיקות העמידו את המשך הדורות בישראל. בזכותן נגאלו ישראל ממצרים.

יש בכך מסר חשוב: האשה הצדקנית ביכולתה לחזק את רוחו של בעלה, להשפיע מרוחה, להחזיקו ולהעמידו בתקופות קשות שלא יגיע חלילה ליפול ברוחו.

בגמרא בברכות נאמר שהנשים זוכות לעולם הבא בכך ששולחות את בניהן ללמוד וממתינות לבעליהן עד ששבים מלימודם. נראה שכלולה בכוונת הגמרא, שהן ממתינות לבעליהן בסבלנות ובלא קוצר רוח, ואז כשבאים הבעלים הביתה הן מקבלות את פניהם בשמחה ובהארת פנים. זה נותן להם את הכוח לעמוד בקשיים ולהתאמץ בתורה ובעבודת ה'. כשיודע הבעל שאשתו שמחה בו ובאתגרי הרוחניים, ונוטלת על שכמה את עול הבית בסבלנות ובשמחה, בכך היא מחזקת אותו והינה שותפה מלאה בכל הישגיו.¹⁰⁰



בהזדמנויות רבות אמרה הרבנית פינקוס ע"ה כי המתנה הגדולה ביותר אשר אשה יכולה להעניק לבעלה, היא היותה בשמחה ובשלווה תמיד: "שמחתה ומצב רוחה של האשה חשובים לבעל עוד יותר מבית מסודר או אוכל טעים.

100. מוסף שבת - יתד נאמן.

חיוך ומצב רוח חשובים מכל!" את העיקרון הזה יישמה יום יום בחייה.¹⁰¹

היא עשתה הכל בכדי לשמח את בעלה בדברים יומיומיים ופשוטים. היא היתה ממתינה לשובו גם אם היה זה בשעות המאוחרות של הלילה. לא פעם אירע שהלכה לישון בשעה מוקדמת מאחר ולא עמדו לה כוחותיה, אך התעוררה לקראת השעה בה צפוי היה שישוב, בכדי שתוכל לקדם את פניו בבואו.

גם כאשר הרב היה חוזר מאחד ממסעותיו הרבים מעבר לים, מאורע אשר כבר לא ירגש איש בשל תכיפותו המרובה, דאגה הרבנית שיהיה מי שימתין לו בשדה התעופה בבואו. היא הייתה שולחת מישהו מהילדים עם מונית, וזאת בכדי שירגיש כי המתינו לו וחיכו לבואו. הרב שמשון עצמו טען לא פעם כי אין צורך לטרוח כל כך, אולם היא לא ויתרה "שאבא ירגיש כמה חיכינו לו!" הייתה מסבירה לילדיה.¹⁰²

~ לומר "שלום" בצורה מלבבת ~

פעם הגיע זוג לפני הרב רפאל לוין זצ"ל, כשנה לאחר נישואיהם, ובקשו להתגרש. התברר שאין ביניהם ריב ומחלוקת, אלא שכל אחד חי לעצמו ושקוע בענייניו, ופשוט אין קשר ביניהם. הדבר גרם להשראת רוח נכאים בבית, עד שהגיעו למצב שלא ראו טעם להישאר יחדיו.

רבי רפאל מתוך הבנתו בכוחות נפשם העדינים, הציע להם רעיון. הוא אמר להם להוסיף שם לאשה, וכדי שהשם אכן יחול, על הבעל להקפיד להשתמש בשם זה. הוא פנה לבעל ואמר "מעכשיו כל פעם שאתה נכנס לבית, תגיד לאשתך 'שלום' עם השם המלא שלה: 'שלום רחל לאה!', 'בוקר טוב רחל לאה!', 'צהרים טובים רחל לאה!'".

בני הזוג שמעו לעצתו. לאחר תקופה הם חזרו אליו וספרו שהאווירה בבית השתנתה לגמרי. עצם אמירת השלום בצורה לבבית כזו, הצית את הקשר הלבבי, עד שכבר אין סיבה להיפרד.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תצ"ח)

101. נפש חיה עמ' רס"ב

102. נפש חיה עמ' רע"א

ג. מחמאות ושבחים

◡ מחמאות ◡

הרב משה אהרן שטרן זצ"ל אמר: מחמאות הן ביטוי של אהבה, וכבר כתב בעל הקהלות יעקב זצוק"ל שמשאלתה העיקרית של האשה היא שיהא בעלה אוהבה. אם היא חושבת שבעלה אינו אוהב אותה, הדבר הוא כמעט פיקוח נפש עבורה. היא שרויה בכאב גדול ובעצבות כאלמנה ממש.

סיבת הדבר שאדם נמנע מלשבח, היא אנוכיות וצרות עין. עלינו לפתח בלבנו טובת עין והזדהות עם שמחתם וצרתם של אחרים, ולהרגיש שמחה וסיפוק גדול כאשר אנו מצליחים לעודדם ולשמחם. כיוון זה יש להתחיל עם בני ביתנו.¹⁰³

✧ ✧ ✧

אמר הרב יצחק זילברשטיין שליט"א: כשם שמכונה צריכה שמן ובלעדיו היא מתחילה ל'קרטע', כך בכל בית צריכים בני הזוג לשמן תמיד את תפקוד הבית ... "שמן" זה הוא מחמאות הדדיות, ויצירת דפوسی התנהגות שיש בהם כדי לעודד האחד את השני.

חלק גדול מהבעיות בבית היה אפשר לחסוך על ידי מחמאות. האשה: בישלה אוכל טעים; מתמסרת לילדים; לא חסכה מאמצים כדי לכבס ולגהץ את בגדיו; אף עמדה בתור כדי לשלם איזשהו חוב שלו. לא חסרות דוגמאות מחיי היום יום שמכל אחת מהן אפשר להוכיח לאשה עד כמה אנחנו מכירים לה טובה ומוקירים אותה על מה שעשתה עבורנו.

אווירה של מחמאות, יוצרת בית מרומם, בית מואר, בית שכולו משכן לשכינה. לכל אחד נעים לחיות בסביבה כזו. בהתרוממות כזו ניתן לנצל את כל הכוחות לעבודת הבורא, בשמחה.

(ע"פ "עלינו לשבח" ו: ק"פ, שמחה בבית תק"ג)

✧ ✧ ✧

מידי שבת, כשהרב משה שמואל שפירא זצ"ל, ראש ישיבת באר יעקב, היה טועם את הכף הראשונה של הטשולנט, היה פונה לאשתו ואומר: "אכלתי

¹⁰³. בית ומנוחה עמ' קנ"ה.

טשולנט באמריקה ... אכלתי טשולנט בצרפת ... אכלתי טשולנט בבלגיה ...
אכלתי טשולנט באנגליה ... אבל טשולנט כזה אף פעם לא אכלתי!" והרבנית
הייתה מחייכת.

פעם התברר שהטשולנט נשרף כולו. כל בני הבית היו דרוכים לשמוע מה יאמר
עכשיו ראש הישיבה לרעייתו. הוא טעם מהטשולנט, ואמר לה בלשון הגמרא
(בבא קמא ח.) "עדיף לי הזיבורית' שלך ... המאכלים הגרועים ביותר שלך,
עדיפים לי מהמאכלים הכי מעולים של אחרים..."¹⁰⁴



פעם ביום חול, לאחר שרעייתו של מרן הגאון הרב עובדיה יוסף זצ"ל הגישה
לו את האוכל, החל לשיר זמירות שבת ... הרבנית הופתעה, ושאלה אותו: "חכם
עובדיה (כך נהגה לקרא לו), מדוע אתה שר, הלא לא שבת ולא מועד היום?"
עשה עצמו הגר"ע כמי שהתפכח, ואמר: "איי, המאכל היה כל כך טעים עד
שהייתי בטוח שהיום שבת קודש" ...

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תקנ"ד)



הרב דב יפה זצ"ל העיר שמלבד שבחים ומחמאות גם ברכות הן אמצעי חשוב
שניתן להשתמש בו לקרב את הלבבות בין בני הזוג. והוסיף: תועלתה מרובה
מאד לפתוח שערי השפע והברכה לבית, שכן בשמים מאד מעריכים ברכות
כאלו ומתייחסים אליהן בעין טובה מיוחדת.¹⁰⁵

◡ לכבד את בישוליה ◡

ר"ח שמואלביץ זצ"ל היה באופן קבוע מבקש מהרבנית צלחת נוספת של
מרק, תוך כדי הבעת מחמאות על טיבו המיוחד. הוא הסביר פעם לאורח:
"המרק שהרבנית מכינה הוא ה'שיעור כללי' שלה! כשאני טורח בהכנת
שיעור, ולאחר השיעור בא מישהו ומבקש הבהרה נוספת, כמה קורת רוח
נגרמת לי. כך, הרבנית טורחת ועמלה על הכנת הארוחה, החל מקניית
הירקות, קילופם, בישולם, עד להגשת הארוחה. וכי דבר של מה בכך הוא?
הלא זהו השיעור שלה! וכשאני מבקש ממנה 'לחזור על השיעור' ודאי נגרמת

¹⁰⁴. מפי השמועה

¹⁰⁵. בית ה' נלך עמ' נ"ד

לה נחת רוח!¹⁰⁶



תמיד במוצאי יום הכיפורים לא רצה הגאון רב ח.פ. שיינברג זצ"ל לטעום מאומה בישיבה, אלא המשיך בצום עד שהגיע הביתה. הוא הסביר: "אני רוצה לגרום הנאה לרעייתי שאני 'שובר את הצום' דוקא עם המאכלים שלה".

(ע"פ "ברכי נפשי" ה:ע)



סיפר הרב שך זצ"ל לבחור, כי בעת שהותו בסלבודקא, הוזמן פעם לבית הסבא מסלבודקא זצ"ל לסעודת ליל שבת. בסוף הסעודה הגישו לפתן. הוא ניסה לאכול, אבל לא היה מסוגל. כשהרבנית נכנסה למטבח, הסבא שאל אותו למה אינו אוכל, מתשובתו הבין הסבא שהוא אינו מסוגל. אמר לו הסבא: "דע לך כי היא עושה את האוכל הזה כבר ארבעים שנה, וגם אני מתקשה לאכול, אבל איני אומר לה דבר כדי לא לצער אותה ח"ו. עכשיו כשהרבנית במטבח, אוכל גם את שלך, לפני שהיא תשוב".

⊕ "ואת עלית על כולנה" ⊕

בביתו של הגה"צ הרב יוסף צבי דינר זצ"ל, היה מנהג קבוע שהיה מרשים כל פעם מחדש לא רק את האורחים המזדמנים, אלא גם את בני הבית עצמם. כאשר היו מזמרים בליל שבת "אשת חיל" ומגיעים לפסוק "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה", כשהגיעו למילה "את" - הצביעו כל בני הבית על הרבנית עקרת הבית. לידע ולהודיע את הערכת כולם באשה ה"עולה על כולנה". הנהגה קטנה המעלה את האווירה הרוחנית בבית לשיאי-על.

(ע"פ "עלינו לשבח" ד: תל"א)

⊕ ב. כבוד ותשומת לב ⊕

⊕ תשומת לב תמידית ⊕

אחד הדברים החשובים שהנחיל הרב חיים פנחס שיינברג זצ"ל לאלפי תלמידיו הייתה הידיעה שאין 'דברים קטנים' בעבודת ה'. הרב שיינברג והרבנית זכו

106. הגדה לבית יעקב עמ' קצ"ח (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

לחיות יחד כשמונים שנה¹⁰⁷ באהבה ובחבה מתוך כבוד זה לזה באופן מפליא. כל משתתפי השמחות של ישיבת 'תורה אור' ידעו שהוא לא יוצא מאף שמחה בידיים ריקות, אלא צריכים להכין לו שקית מעדנים מליאה בכל טוב, להביא לרבנית ...

בתקופה בה התקיים מניין לתפילת ערבית בליל שבת בביתו, הרב היה שולח את אחד הילדים לשאול את הרבנית האם אפשר כבר להתחיל, האם היא מוכנה, והאם הסידור כבר אצלה.

כששב לביתו במוצאי שבת, המתין לו בבית צבור גדול, ומיד כשנכנס צבאו עליו. אך כאשר נכנס פנימה, הוא היה פונה לרבנית ומכריז בקול "דבר ראשון - שבוע טוב לרבנית החשובה!".

בשנים האחרונות לחייה כאשר היא היתה מאושפזת, כל יום היה הולך לבקרה. לא פעם היה יושב לידה ושר לה שירים.¹⁰⁸



כאשר הגרא"מ שך זצ"ל היה מגיע לביתו של הרב שמואל ואזנר זצ"ל כדי למכור את חמצו, ביקש ממנו הרב ואזנר שיכנס לרבנית לתת לה ברכה. גם כאשר הגיע הגה"צ הרב יוסף צבי דינר זצ"ל אב"ד לונדון, ביקש ממנו שיברך אותה.

(ע"פ "עלינו לשבח" ד: ת"ל)



הרבנית של אחד המשגיחים החשובים שליט"א נוהגת בליל שבת לבוא להתפלל בעזרת הנשים של הישיבה שבה מכהן בעלה כמשגיח. מידי שבוע רואים את המשגיח עולה לפני התפילה לעזרת הנשים, מכין לרבנית כסא, סטנדר, סידור וספר שאהוב עליה, למרות שאין לה שום קושי לסדר לעצמה דברים אלו. החשיבות הגדולה של תשומת לב פעוטה!



הרב דב יפה זצ"ל סיפר: פעם הלכתי להביא דבר עבור רעייתי. אדם אחד שראה זאת הציע לעשות זאת במקומי. אמרתי לו, עדיף שאני בעצמי אביא לה אותו, שכן כאשר תראה שבעלה הביא לה מה שצריכה, היא תראה שיש לה בעל

¹⁰⁷ בשנתה האחרונה של הרבנית בקשו לבוא לראינה מטעם ספר השיאים "גינס" כזוג הנשוי במשך הזמן הרב ביותר בעולם.

¹⁰⁸ לקראת שבת מלכתא וספר "דמות".

האוהב אותה - ותשמח.¹⁰⁹



הרב שלמה וולבה זצ"ל היה אומר: האשה לובשת בגד חדש ומצפה למילה טובה. מתעטפת במטפחת חדשה ומקווה שתמצא חן בעיני בעלה. ואם הוא אינו רואה כלל, ולא איכפת לו אם המטפחת כחולה או ירוקה, מתאימה או בלתי מתאימה - היא מתאכזבת. האשה מבשלת ארוחת צהרים, וטורחת שתהיה לפי טעמו, והנה הוא חוזר הביתה, ובולע את האוכל, ובקושי שם לב מה בא לפיו, וכמובן אינו מבחין בו מספיק כדי לומר לה מילת שבח וקילוסין על טוב טעמה. זוהי שוב אכזבה בשבילה. היא עשתה תיקון כלשהו בבית, היא תלתה תמונה על הקיר, הניחה עציץ על השולחן, והכל בשבילו, והוא אינו שם לב לזה כלל.

לאט לאט היא נוכחת לדעת שבעלה אינו מעוניין כלל בדברים שהם עבודה תוכן חייה ממש. כך, מדברים קטנים כאלה, נוצר במשך הזמן ריחוק ופירוד, וכל אחד חי את חייו לעצמו - ה' ישמרנו!

(ע"פ "ברכי נפשי" ג: תע"ד)



הבית של הרב מרדכי גיפטר זצ"ל היה ממוקם במעלה הגבעה, וכדי להגיע לביתו היה נצרך לטפס מדרגות רבות. מדי יום, הוא היה יושב בצהרים ולומד. כאשר הגיעה העת שרעייתו היתה אמורה לחזור, הוא היה סוגר את הגמרא, יורד ממעלה הגבעה דרך המדרגות הרבות כדי לקבל את פניה, ואז טיפסו ביחד בחזרה הביתה. "היא שותפה ללימוד התורה שלי, ורק בזכותה יש לי האפשרות לשבת וללמוד במנוחה. מתבקש הדבר שאכיר לה טובה ואקבל את פניה!".



הרב עובדיה יוסף זצ"ל בצעירותו, היה נוהג לאכול יחד עם רעייתו את ארוחת הצהרים. במהלכה הוא היה מספר לה את אשר עבר עליו באותו היום, גם בתקופה בה כיהן כדיין בבית דין. בתוך כל סדר יומו העמוס, היתה לו גם קביעות לשוחח עמה מדי לילה במשך רבע שעה.¹¹⁰



¹⁰⁹. בית ה' נלך עמ' נ'.

¹¹⁰. גדולי ישראל בביתם עמ' קל"ג.

רבי משה שמואל שפירא זצ"ל מדי שבת בשבתו, מיד אחרי שבצע את הפת היה קם לעבר מקומה של הרבנית בקצה השולחן, ומגיש לה את פרוסת החלה. גם בשנותיו האחרונות, כאשר היה חולה וחלש, לא ויתר על מנהג זה, על אף שהרבנית מצדה מחתה על כך.

מדי יום ששי, כאשר ההכנות לשבת התקרבו לסיומן, הוא היה מכין כוס תה לרבנית, ומקפיד לעשות זאת דוקא בעצמו. והסביר: "הן טרחת כל כך בהכנות לשבת קודש, ובזכותך הייתי פנוי ללמוד בלא כל עול. כלום לא מגיעה לך כוס תה חם ומתוק?!"

כשהרבנית הייתה נוסעת מהבית הוא היה עומד במרפסת ומחכה לראותה עולה אל הרכב. וכשהיא עלתה על הרכב הוא היה מנופף לה בידו לשלום, ורק אז היה נכנס הביתה וממשיך בתלמודו.

בכל פעם שעזב את ביתו, היה מודיע לרבנית לאן הוא הולך ומתי הוא אמור לחזור. גם כאשר אברכים היו עלולים בגללו להתעכב כמה דקות מלשוב אל ביתם, לא הסכים שיאחרו בלי לקבל אישור על כך מנשותיהם.

כשהגיע ספר חדש מבית הדפוס, בהתרגשות גדולה היה מוציא את הספר הראשון מהארגז, מברך "שהחיינו" בכוונה גדולה, ולפני שפתח את הספר היה שואל "איפה הרבנית?" בני הבית היו עומדים נרגשים ומתוחים, כולם רוצים לעיין בספר. אולם רבי משה שמואל אוחז את הספר, מתאפק ואינו פותחו, הרבנית עוד לא הגיעה! רק כאשר היא התקרבה, פתחו יחד את הספר החדש. "הרבנית היא הראשונה שצריכה לראות את הספר, בלעדיה הרי לא הייתי יכול לכתוב את הספרים!" היה אומר.¹¹¹

○ "תברכי אותי!" ○

מספר הרב יצחק זילברשטיין שליט"א: זכיתי להיות בבית אדם גדול טרם צאתו למסור שיעור בשיבה. לפני שעזב את הבית נכנס למטבח ואמר לרעייתי הרבנית בענוות חן מופלאה, "אמא! תברכי אותי בהצלחה!"... וכך מתוך איחולי הצלחה, כשהרבנית מלווה את בעלה לחדר המדרגות, יצא הגדול לאמירת שיעורו.

(ע"פ טובך יביעו ב: קכ"ה)

111. גדולי ישראל בביתם עמ' קי"ב.

◌ להתייחס לאשה בדיבורים על ידה ◌

רעייתו בזיווג שני של הגאון מטשעבין זצ"ל לא שלטה היטב בשפת האידיש, ודיברה בעיקר לשון הקודש. רב נתן גשטטנר זצ"ל מספר שהבחין כי מאז נישואין אלו, כל פעם שליווה את רבו לביתו, מיד כשנכנסו הביתה, הגאון היה מחליף את שפת דיבורו מאידיש - השפה בה שוחחו בדרך כלל - ללשון הקודש, אף שהיה פחות נוח לו. הוא הסביר שכן ראוי לנהוג לכבוד אשתו, שתבין על מה מדברים. גם מאלו שהוזמנו לסעודות שבת היה מבקש לדבר דברי תורה ברמה ובשפה שגם הרבנית מסוגלת להבין.¹¹²

◌ לא להפסיד "שלום" אחד ◌

לעת זקנותו של הרב שמחה זיסל ברוידא זצ"ל ההליכה היתה קשה עליו, ותלמידיו היו מלווים אותו ועוזרים לו. פעם הגיע הרחק מביתו, ולפתע החל לשוב על עקבותיו ואמר ששכח משהו חשוב. התלמידים שהתלוו אליו בקשו ללכת עבורו, אך הוא סירב. כך, לאט לאט, חזרו הוא והתלמידים לביתו. שם הוא התנצל בפני הרבנית על ששכח לברכה לשלום לפני צאתו, וחזר לדרכו.¹¹³

◌ לשתף את האשה בכל ◌

הרב שלום שבדרון זצ"ל סיפר, שפעם מישהו רצה להיוועץ בגאון הרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל. עלה לביתו, והרבנית אמרה שעומד הוא לשוב כל רגע וכדאי להמתין. כעבור שעה קלה שב רבי יחזקאל לביתו, פניו אורו לקראת אורחו וקבלו בשלום. הוא ביקש את סליחתו, קרא לרבנית, ובפרטי פרטים סיפר לה לאן הוא הלך, את מי הוא פגש, מה אמר ומה אמרו לו ... משסיים לשאת ולתת עמה, פנה אל אורחו ואמר: "אבקש את סליחתו, אבל כאשר הבעל יוצא מהבית והאשה כלואה במטבח, עליו לשתף אותה במאורעותיו, לחלוק עמה את עולמו. והאמת, שהייתי יכול לספר לה כל זאת לאחר הביקור שלך, רק רציתי שכאשר כבודו יחזור לביתו, יקרא גם הוא לאשתו ויספר לה את הכל ..."¹¹⁴



הרב אליהו שלזינגר שליט"א סיפר שפעם נכנס לחדרו של הרב אלעזר מנחם

112. ברכי נפשי ד:רצ"ב.

113. מוסף שבת קודש במדבר תש"ס עמ' 28.

114. קול חוצב עמ' 82. וז"ל החזו"א באגרת ("קובץ אגרות קודש" א'): "להודיע ביציאה לאן הולך ובשנונו מה עשה, וכיוצא בזה בדברים קטנים, ובדברי חיזוק לשמח לב".

מן שך זצ"ל כשהיה שקוע בלימודו, ולא שם לב לנוכחותו כלל. אחרי כמה זמן הוא ראה שפניו של רב שך האירו בשמחה גדולה, וקם בהתלהבות והכריז בקול לתוך חלל הבית "ברוך ה' הבנתי את הרמב"ם!!". הרבנית שלא שמעה בבידור מה הוא אמר מיהרה להיכנס אל החדר, ושאל מה הוא רוצה. רבנו השיב: "רציית רק לשתף אותך בשמחה שברוך ה' הרמב"ם מיושב!"¹¹⁵

○ נתינת מתנות ○

כדי לזכות שהבית שלנו יהיה מעון לשכינה, יש לנקוט בפעולות להוכיח לעקרת הבית שהיא נערצת עלינו, מוקירים אותה, יודעים את מעלותיה ומעריכים את כל מה שהיא עושה למעננו. דבר זה אפשר לעשותו לאו דוקא בדברים גדולים. לפעמים גם מתנה קטנה, שעלותה איננה מגעת אלא לכדי שקלים בודדים, מוכיחה לאשה שבעלה מעריך אותה.

הרב עזריאל אויערבך שליט"א מספר שלפני שנים רבות הופיעה בירושלים "המצאה חדשה ומחודשת". עד אז היה נהוג לקלף את הגזר בסכין פשוטה. ההמצאה החדשה הייתה מקלף מיוחד שבו ניתן לקלף את הגזר הרבה יותר בקלות. מהנשים הראשונות שבירושלים שקבלו את "המקלף המשוכלל" הייתה אשתו של מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל. כנראה שהוא התוודע לכלי החדש בעקבות שאלה הלכתית שהגיעה אליו, ומיד החליט להשיגו כדי להביע בכך את הערכתו לאשתו.

כמה עלה מקלף שכזה? - לא הרבה כסף, אבל היה בכך משום הבעת תודה והוקרה מצד הגרש"ז לרעייתו. מעובדה זו רואים שהערכתו לא הייתה מהשפה ולחוץ, אלא הוא היה מחכה להזדמנות להביע רגשות אלו, וברגע שהתאפשר הדבר מיד ביצע.

(ע"פ "ברכי נפשי" א: תצ"ט)



בהיות הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בצרפת לרגל ביקור בקהילות החרדיות, הוא הזכיר לבני לווייתו לקנות מתנה לנשותיהם, כדי שבשומם הביתה לא יגיעו בידים ריקות ...

(ע"פ "עלינו לשבח" ב: תקנ"ב)

115. גדולי ישראל בביתם עמ' ק"ה.



הקניה הראשונה שקנה הרב יחזקאל לוונשטיין זצ"ל מהמשכורת הראשונה שקיבל משיבת פונוביז, היתה חפיסת שוקולד לאשתו, כדי להביע הכרתו על התמודדותה עם הקשיים הגדולים שעברו בתקופה ההיא. "קניתי לך את זה כדי להמתיק לך את החיים מכאן ולהבא בעה"י" אמר.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תתמ"ח)



הרב משה אהרן שטרן זצ"ל משגיח בישיבת קמניץ מספר: פעם עברתי ביום שישי בשכונת גאולה ופגשתי במשגיח הרה"צ הרב מאיר חדש זצ"ל, והוא שאל אותי אם קניתי כבר פרחים לאשתי. נדהמתי מהשאלה ואמרתיו לו "ב"ה אני חי בטוב עם אשתי, ואין צורך בפיוסים". אמר לי: "מתנות הן לא רק לפייס, אלא לעורר בלב הערכה לאשה!"¹¹⁶



הרב עובדיה יוסף זצ"ל סיפר: "בשנות נישואינו הראשונות חיינו בצמצום גדול. לא אחת רציתי להביא לאשתי איזה ממתק או מעדן, ולא הייתה בידי פרוטה לפרטה. אך בכל פעם שהתעורר בי רצון לכך, בדרך חזור מהכולל המציאו לי מן השמים בדרך לא דרך את אותן פרוטות שהיו נחוצות לי למטרה זו."¹¹⁷

∞ לציין את יום ההולדת ∞

בבית ראש הישיבה הגאון הרב מרדכי גיפטר זצ"ל: בימים שבין כסה לעשור, היה ראש הישיבה שרוי בשיא ה'עבודה' כיאות לימי הדין. הוא היה מקפיד שלא ידברו דברים חסרי טעם ופטפוטי סרק. בערבנו של היום הנורא, יום הכיפורים, כך היה מנהגו: אחר תפילת המנחה, קרוב לסעודה המפסקת, היה מבקש מבחור מתלמידיו לקחתו אל חנות הפרחים, ועם זר יפה בידו הגיע הביתה לכבוד יום ההולדת של רעייתו. כך בכל יום כיפור פאר את השולחן זר פרחים שקנה לאשתו.

משחלה הרב והחל ללכת עם הליכון, שלח שליח לרכוש את הפרחים, והוא עצמו החזיקם בידו על גבי הליכון, וניגש לרבנית להעניק לה את הדורון.

¹¹⁶. בית ומנוחה עמ' קנ"ב.

¹¹⁷. גדולי ישראל בביתם עמ' ק"ל.

לשנה הבאה נחלש עוד, וכבר ישב על כסא גלגלים, אך על המתנה לא ויתר. את הזר הניח על ברכיו, ועם כיסאו התגלגל וכיבד את נוות ביתו.

עד שהמחלה שללה גם את המעט הזה, והיה אסור במיטת חוליו. אז יצאה הרבנית וקנתה בפעם הזאת פרחי משי, עשויים מבד למען יעמדו למזכרת ימים רבים. את הזר הציגה לפני ראש הישיבה, בהודיעה לו כי המשיכה את מנהגו האצילי, וקנתה לעצמה מתנה מבעלה.

הנה לכם דוגמא נפלאה של שלום בית, מופת של הנהגה כיצד מחזקים ומחזיקים את בדקי הבית לאורך ימים. עדות חיה לכך - הזר והאגרטל המעטרים את בית האלמנה עד עצם היום הזה. בכל עת שמעלים אבק נשטפים הפרחים ומתחדשים על ידי הרבנית תחי', זה כבר 15 שנים...

☺ לא לחסוך בטרחה ☺

בביתו של אחד מגדולי מאורי ישראל, נהגו להעמיד את הסוכה במקום מסוים בחצר. כשלעת זקנותו התחתן פעם שנייה, אחרי שהקים את הסוכה במקום הרגיל, הביעה אשתו שנראה לה שעדיף להעמיד את הסוכה בצד אחר. מיד סתר את הסוכה והעמידה בצד ההוא.

לאחר שהוקמה הסוכה, היא הסתכלה בה ואמרה שבאמת המקום שהיתה קודם היה מהודר יותר. מיד, בשוויון נפש, בלי אומר ודברים ובלי שום סימן של אכזבה או תלונה, סתר את הסוכה והעמידה במקום הראשון. מצות סוכה ומצות שלום בית, שתיהן מצוות יקרות עד מאד, שכדאי להשקיע בהן ולא לחסוך בטרחה כדי להדרן ולקשטן.

(ע"פ "טובך יביעו" א: קי"א, וספר "בית ומנוחה" עמ' ק"צ)

6. להתחשב ברצון בן/בת הזוג

☺ שמח יותר לגרום נחת רוח לשני מאשר למלא רצונות עצמו ☺

באמצע סעודת חתונה, יהודי דיבר עם הרב יעקב קמינצקי זצ"ל ושם לב שהוא כבר מוכן לעזוב את האולם. באמצע דיבורם הבחינו שהרבנית מנסה לצוד את עינו של רבי יעקב, והתקרבו אליה.

רבי יעקב שאל: "מה חפצה של הרבנית?"

"ברצוני לדעת מתי הרב מעוניין לעזוב"

"בכל עת שהרבנית מעוניינת בכך".

"ברצוני לעזוב כאשר הרב מעוניין לעזוב".

"הגמרא אומרת כי במילי דשמיא קובעת דעתו של הבעל, אולם במילי דעלמא יש לפעול בהתאם לדעתה של האשה. נראה לי כי הפעם מדובר במילי דעלמא".

"אולם לדידי, לשמוע בקול הרב זה מילי דשמיא".

"ובכן, ה'מילי דשמיא' שלי אומר כי עלינו לעשות כרצונך".

"אם כך, הייתי רוצה להישאר עוד שלושים דקות".

אז מחא רבי יעקב כפים, כפי שעשה לעתים קרובות כאשר הגיע נושא מסוים לסיומו, ואמר "מצוין, מצוין, עוד מחצית שעה"¹¹⁸.

ג. להכיר טובה

האם אתם אומרים 'תודה'?

הגרא"מ שך זצ"ל היה אומר שרוב הגירושין הם תוצאות מכך שהאשה מרגישה שהבעל אינו מעריך מספיק את מאמציה. בחורים המקימים את ביתם, אינם יודעים בתחילת הדרך להעריך את העול הרובץ על כתפי האשה, ויש להחכימם בכך. הם אינם מבינים במה כרוכה אחזקת הבית, ועל כן אינם יודעים להעריך את האשה כראוי.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תתל"א)

מוסיף על כך הגר"י זילברשטיין שליט"א: כאשר באים אלי אנשים ומתלוננים על אוזירה כעורה השוררת בביתם, וממלאים פיהם בטענות ותלונות על בן/בת הזוג שאינו מתנהג כראוי, לעתים אני שואל אותם שאלה אחת: האם הינכם אומרים תודה לבן/בת הזוג על כל מה שעושה למענכם?

(ע"פ "עלינו לשבח" ד:קמ"ב)

הקב"ה ברא את עולמו בצורה זו שהאשה תעמול על הכנת האוכל וסידור כל צרכי הבית, כדי ליצור קשר בינה ובין בעלה. קשר זה, הנצרך ליצירת השותפות

118. גדולי ישראל בביתם עמ' פ"ח.

ביניהם, מתבטא באמירת ה'תודה' מצד הבעל לאשתו על מה שהיא עושה. כך יסד מלכו של עולם, ההערכה של הבעל נותנת לה את הכוחות הדרושים. אשה שבעלה מעריך אותה ומייקרה, תוכל להתמודד עם כל הקשיים, וייקל לה להתמסר למענו אף למעלה מכוחותיה הטבעיים. ואילו אשה שאינה מקבלת את ההערכה הזו, לא תוכל לעמוד אפילו במשימה הקלה ביותר. אחר כך, יגיע הבעל ויטען שאשתו אינה מתנהגת כראוי, ולא מבצעת את מה שמוטל עליה. מי שקם מן השולחן בלי לשבח את המאכלים ולומר תודה, לוקח מהאשה את כל ציפיותיה מעבודתה הרבה. אדם כזה הוא כפוי טובה, ועליו לתקן את דרכיו בין ברגש ובין במעשה בלי דחייה, ואז יאירו לו השלום וההצלחה.

באופן טבעי נטיית האדם הוא להתמקד על כל מה שלא נעשה, ובכך שוכח את כל מה שכן נעשה. מי ששם לב כשחוזר הביתה רק לכך שהאוכל אינו מוכן והחולצה עדיין אינה מגוהצת, יגיע מהר לעולם האפל של כפיות טובה. אסור שבעל לא ירגיש את הרשימה הארוכה של דברים שהיא כן עשתה, ועליו לשים לב שהדברים שלא עשתה הם מיעוט שבמיעוט. בלי להקדיש לכך מחשבה תודעה זו לא תגיע מעצמה.

אם רק היינו שמים לב כמה אנחנו חייבים הכרת טובה לאשה, היינו חשים כלפיה מעין תפילת נשמת: "אילו פיננו מלא שירה כים וכו", אין אנחנו מספיקים להודות..."

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תתכ"ו, תתל"א, תתמ"ט, תתל"ד)



הרב שלמה וולבה זצ"ל כותב ב"עלי שור": אהבה שאין עמה הכרת הטוב, אין לה קיום! גם אם האהבה תשרה בתחילה בין בני הזוג, אם אין אחד מכיר בטובתו של השני, באופן טבעי במשך הזמן תתפוגג האהבה, ואף עלולה להתהפך לשנאה חס ושלום.



בשנת תשמ"ז הרב מיכל פיינשטיין זצ"ל היה מאושפז בבית החולים במשך שבועיים אחרי התקף לב. הרבנית הקפידה לשהות לצדו מדי יום וסירבה להפצרותיו לתת לעצמה מנוחה. אחרי שהבריא, מיהר לקנות לה שרשרת יוקרתית מזהב, לאות הכרת הטוב על מסירותה לסעדו בעת חליו.¹¹⁹

119. שר התורה עמ' ר"ט.

ד. עירנות לחסוך צער וטרחה מהשני

להיזהר מצער כל דהו

אמרו בחגיגה (ה' א') "כי את כל מעשה האלוקים יביא במשפט על כל נעלם", זהו ההורג כינה בפני חברו ונמאס בה, או הרוקק בפני חברו ונמאס בה". הרב משה אהרן שטרן זצ"ל מביא: שמעתי שמרן הגאון הרב שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל היה נוהג כל ימיו שאת שיירי המאכל מהצלחת שלו היה שופך לזבל בעצמו, ולא נתן לבני ביתו לעשות זאת. הוא אמר שלפעמים אדם נמאס משיירי המאכל של השני, והרי גם לבני הבית יש להיזהר לא לגרום רגשות לא נעימים.¹²⁰

✧ ✧ ✧

הרב שלמה לורנץ ז"ל סיפר שלפני נסיעתו לחו"ל בשנת תש"ט בשליחות ציבורית חשובה, נכנס לחזון איש זצ"ל ושאל את דעתו אם לנסוע או לא, כיון שהיו ימי מלחמה, וגם מצב בריאותו היה רופף. ענה לו החזו"א: "צרכי הכלל עולים על סכנת הפרט, ובאשר לבריאותך, אתפלל לשלומך. אולם דבר אחד אני שואל אותך: האם אתה בטוח שרעייתך מסכימה לנסיעה זו בלב שלם?" וחזר ושאל "האם אתה באמת בטוח שהיא מסכימה בלב שלם? שכן אם לא, אין אפשרות להתיר הדבר בניגוד לרצונה אפילו בשביל צרכי הכלל."¹²¹

✧ ✧ ✧

הרב חיים ברים זצ"ל לפני שעזב את הבית, היה תמיד נכנס אל הרבנית כדי להיפרד ממנה בברכה. תלמידו ומשמשו סיפר: פעם, כאשר הגעתי לביתו כדי להסיעו לשדה התעופה, הרב ניגש שוב ושוב אל הרבנית כדי להיפרד ממנה, לפחות ארבע-חמש פעמים. כאשר נכנסנו אל הרכב שאלתי אותו מדוע הוא נפרד מאשתו פעמים כה רבות. הוא השיב: כל פעם כשנכנסתי אליה, רציתי לשמוע בנימת קולה שהיא מסכימה בכל ליבה לנסיעתי, ועד שלא שמעתי זאת בבירור, לא יכולתי לנסוע. והוסיף, דע לך שפעם אחת נסעתי לחו"ל ולא היה נוח לה בלב שלם בנסיעתי. שהיתי שם שבועיים, ולא היה לי שום הצלחה וסייעתא דשמיא כלל.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תת"ז)

120. בית ומנוחה עמ' ר"א.
121. "דגלנו" חשון תש"נ.



אברך שאל את הרב יעקב ישראל קניבסקי (הסטייפלער) זצ"ל אם מותר ללכת עם טלית קטן עד ברכיו, אם אין בזה משום יוהרא. השיב לו: "משום יוהרא אין בזה, אבל אברך צריך להתלבש כראוי. האשה אוהבת שבעלה נראה נורמלי. ואף אם האשה מסכימה שילך כך, זה רק כיוון שהיא רוצה לעשות רצונו, אבל בלבה אינה שלמה לגמרי עם זה, וצריך להיזהר".¹²²



פעם הרב משה שמואל שפירא זצ"ל היה צריך לנסוע עם הרבנית למקום מסוים. ההסעה חיכתה כבר בפתח הבית, אולם לרבנית הייתה עדיין סידורים לעשות לפני יציאתה, והיא הביעה כאבה על ביטול זמנו היקר. אמר לה: "כל זמן שהרבנית אינה מוכנה לנסיעה, פירושו של דבר שזמן הנסיעה עוד לא הגיע, ואין זה עיכוב כלל".¹²³



תלמידו של הרב יעקב קמינצקי זצ"ל רצה לכבד את בן דודו להיות מוהל בבריתו של בנו. אשתו בקשה ממנו לשאול את רבי יעקב כמה בריתות חייב מוהל לערוך כדי שיחשב למומחה. הוא ענה: "על פי ההלכה די בשלושה בריתות, אולם מאחר שאשתך אינה רגועה בקשר למוהל זה, אל לך להיעזר בו". האברך אמר שהיא לא אמרה שהיא אינה רגועה, היא רק שאלה אם על פי ההלכה עליה להיות לא רגועה. אולם רבי יעקב לא השתכנע: "אם היא שלחה אותך, היא איננה רגועה!"¹²⁴

◡ לעזור בבית ◡

סח אחד התלמידים, שזמן קצר לאחר חתונתו הפתיעו רבי נתן צבי פינקל זצ"ל הסבא מסלבודקא בשאלה אם הוא עוזר לאשתו בבית בערבי שבתות. הוא השיב לו מיד בחיוב, והוסיף שהרי חז"ל מזהירים לעשות לכבוד השבת ונהגו כך בעצמם. חייך רנ"צ ואמר "וכי משום כבוד שבת לבד, ורק מתוך דברי חז"ל צריך אדם לעזור לאשתו? והלא זו מצות עשה מפורשת מן התורה "עזוב תעזוב עמו"! ועל אחת כמה וכמה לאשתו שיש כלפיה חובות מיוחדות, ועוד בערב

122. גדולי ישראל בביתם עמ' רמ"ג.

123. גדולי ישראל בביתם עמ' קי"ד.

124. גדולי ישראל בביתם עמ' פ"ו.

שבת שהעבודה מרובה והאשה עייפה וממהרת להספיק עד הדלקת נרות. האם יש לך מצוה שבין אדם לחבירו גדולה מזו?! את המצוות שבין אדם למקום זוכרים, אולם שוכחים את החובות שבין אדם לאדם!¹²⁵



הגאון הרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל הוכיח בחריפות אדם שלמד בזמן שאשתו הייתה זקוקה לעזרתו, ואמר לו שהוא בעצמו יבוא להעיד נגדו בבית דין של מעלה!¹²⁶



יהודי תלמיד חכם מופלג, סיפר שלפני עשרות שנים סיים את הש"ס בבלי וירושלמי, בעומק ובהבנה רבה. מאחר שבשלב זה עמד בפניו פרשת דרכים, ולא ידע בדיוק באלו חלקים של התורה כדאי שישים עכשיו את עיונו, החליט לגשת אל הרב יעקב ישראל קניבסקי (הסטייפלער) זצ"ל, ולבקש ממנו הדרכה. הסטייפלער בשומעו את השאלה, השיב לו בהרחבה ועודדו מאד, והוא יצא ממנו עם חיזוק גדול.

"לפתע אני שומע שהסטייפלער קורא לי לבוא בחזרה" מספר התלמיד חכם. "סבתי אל אחוריי בחרדת קודש, ואמרתי בלבי שיתכן שמרן שכח לדבר איתי על לימודי ה'קבלה', שכן הייתי אז קרוב לגיל ארבעים. נכנסתי שנית אל החדר. הסטייפלער פנה אלי ואמר: 'אני רוצה להעיר את לבך לדבר חשוב. כאשר אדם יודע כבר את כל הש"ס, ומתקדם לידיעת חלקים נוספים בתורה, יתכן ובמצב כזה הוא עלול לשכוח את אשתו ולהתעלם מצרכיה. לכן עליך לקבל על עצמך, שלמרות התמסרותך ללימוד תורה, לא תזניח את העזרה שלך בבית כאשר נצרך'..."

(ע"פ "עלינו לשבח" א: ס"ד)

כשחתנים הגיעו לביתו של הסטייפלער להתברך לקראת חתונתם, הוא היה מדריכם להקדיש תשומת לב מיוחדת להנהגותיהם בעניין הנ"ל, לסייע לעקרת הבית מתי שנצרך.

הסטייפלער לא היה רק נאה דורש, אלא גם נאה מקיים. פעם, שני בחורים הגיעו לבני ברק כדי להתייעץ איתו. היו להם עיכובים לא צפויים בדרך והגיעו

¹²⁵. תנועת המוסר ח"ג עמ' 250 מפיר' אפרים סוקולובר בעל המעשה.

¹²⁶. בית ה' נלך עמ' ס"ה

לביתו בשעה מאוחרת מאד בלילה. הם הסתפקו אם ניתן עוד להיכנס אליו. החליטו להסתכל דרך החלון לראות אם הוא עדיין ער. הם הציצו דרך החלון במקום שהיה בו אור דלוק, והופתעו למראה עיניהם. הם ראו את הסטייפלער עומד במטבח על יד הכיור עם מגבת ביד, ושוטף כלים ...

(ע"פ בטאון "קול ברמה" גליון 272 שבט תש"ע)



פעם כשהגאון הרב משה פיינשטיין זצ"ל היה כבר בא בימים, בני ביתו התפלאו לראותו עומד במטבח ומדיח כלים. הוא הסביר: "הרבנית אינה חשה בטוב, ויודע אני עד כמה היא אינה אוהבת לראות כלים שאינם מודחים".

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תתי"ב)



חתן קודם נישואיו הגיע אל האדמו"ר רבי יעקב מפשווערסק זצ"ל בבלגיה, וביקש ממנו שיתן לו סגולה לשלום בית. הרבי קם ממקומו, ואמר לו "בוא אלמדך סגולה לשלום בית". האדמו"ר אחז בידו והכניסו למטבח, ואמר לו כשהינך קם בבוקר לשתות כוס קפה לפני התפלה, אל תחזיר את הכוס והכפית לכיור, אלא רחוץ ושוטף אותם, ואחר כך קח את המגבת, נגב את הכלים הללו והחזירם לארון נקיים כשהיו. זו סגולה נפלאה לשלום בית ...!

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תקס"ט)



הרב א. מ. שך זצ"ל, בתקופת מחלתו של אשתו, היה מביא לה את האוכל בעצמו מהשיבה, ועושה אף את שאר עבודות הבית לבד. כשהעירו לו כי אין הדבר לפי כבודו, וראוי שיניח לאחרים לעשות הדברים. אמר: "אילו ראיתם אותי סוחב בעצמי את הלולב בסוכות, כלום גם אז הייתם אומרים כי אין זה לפי כבודי והייתם מבקשים ליטלו ממני? כאשר אשתי חולה ואני דואג לה - הרי זו מצוה לא פחות מגטילת לולב! מדוע מבקשים אתם ליטול ממני את מצוותי?"

בהזדמנות אחרת הוא אמר לנערה משכנותיו שהציעה את עצמה לעזור: "מה את חושבת? נראה לך שיש לי כל כך הרבה מצוות עד שאני יכול לחלק מהן לאחרים? ... יש בעולם מספיק מצוות בשביל כולם ... אל תקחי לי את המצוות שלי!"



הרב מרדכי גיפטער זצ"ל היה אומר: נשאלתי מה מקור השמועה שקיפול טלית בצאת השבת הוא סגולה לשלום בית, ועניתי: "להחזיק מטאטא בידו בערב שבת, זו סגולה הרבה יותר בדוקה לשלום בית ...!"¹²⁷



כאשר הגאון הרב חיים פנחס שיינברג זצ"ל היה קרוב לגיל 80, נכנס אליו אחד התלמידים ביום שישי אחר הצהריים, והוא שומע את ראש הישיבה שואל את הרבנית מה ביכולתו לסייע לה לשבת - האם בהדחת כלים או בשטיפת הרצפות ...



הגאון הרב י.ש. אלישיב זצ"ל אמר שכדי לזכות להיות אדם גדול ולמצוא חן בעיני השי"ת אין די בהתמדת התורה, אלא צריך לקיים את רצונו כראוי. ורצון ה' שהאדם יעזור בביתו. מי שאינו עוזר כשנצרך, בודאי גם הצלחה בתורה לא תהיה לו.¹²⁸

מעשה ביהודי שבאחד מימי שישי הקיש על דלת ביתו של הרב אלישיב להיוועץ איתו. נפתחה הדלת, ולתדהמתו, על מפתנה ניצב רבנו כשהוא אווז בידיו מגב, והוא באמצע שטיפת הבית. מרן, שחש בתמיהתו, הסביר לו שהרבנית לא חשה בטוב ולכן הוא שוטף את הבית. אולם הלה כל כך השתומם עד שלא הצליח לפצות את פיו. רבנו, שחש במבוכתו, ניסה להרגיעו ואמר לו כשבת שחוק משוכה על שפתיו: "שאל כל מה שעל לברך!".¹²⁹



הרב ניסים יגן זצ"ל היה אומר: "לבנות בית המקדש, כל אחד מבין שהיא מצוה גדולה וחשובה עד מאד, שכן על ידה גורמים להשראת השכינה בעולם, ואכן כל מי שיוכל ירוץ בשמחה לקיימה. אולם לא שמים לב שלעזור לרעייה בבית ולהוסיף בכך אורה טובה של שלום, אף הוא מצוה יקרה ביותר המביאה

¹²⁷. לקראת שבת מלכתא פ' ויצא תשע"ח 7.

¹²⁸. בית ה' נלך עמ' ס"ה. והוסיף ע"ז הרב דב יפה זצ"ל שבכך יש לפרש מה שנאמר בגמרא חגיגה ה' ע"ב שאחד מאלה שהקב"ה בוכה עליהם בכל יום הוא מי שאי אפשר לו לעסוק בתורה ועוסק. היינו כאשר רצון ה' הוא שלא ילמד באותו העת כנ"ל.

¹²⁹. הספר "עמודו של עולם"

להשראת השכינה בעולם.

והנה, מצות בנין בית המקדש היא מצוה שניתנה לעשותה על ידי אחרים, ויהיו הרבה קופצים עליה, מה שאין כן להשרות את השכינה בבית היא מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים - זה בית המקדש שאין מישהו מבלעדיך שיכול לבנותו!¹³⁰



130. גדולי ישראל בביתם עמ' קל"ז.

פרק ח'

סוד השלום האמיתי

הדברים הנאמרים בפרקים הקודמים, מלבד חשיבותם העצמית, הם גם הדרך המעשית היסודית ביותר לשיפור הקשר בין בני הזוג, ולהינצל מכל התקלות העלולות לפגוע ח"ו ביחסים שביניהם.

אשרי בני הזוג המצליחים להכניס לתוך ביתם את האווירה של הודיה לה' והכרה בטובו ית'. בית כזה יהיה מלא ברכת ה' ושלום אמיתי. בזכות שלום זה יזכו לעידון השלום המושלם בעולם הבא, כפי שכתוב (תהילים ל"ז, י"א) "וענוים יירשו ארץ, והתענגו על רוב שלום" [דא"ז פ' השלום].

א. שלום מרומם

כאשר בני הזוג מרגישים את הטוב הנפלא של ה' באמצעות הקשר שלהם עם בן/בת זוגם, אז היחס ביניהם לא יהיה רק אהבה שטחית הנובעת מהחלקים הנמוכים של הנפש, אלא אהבה עמוקה מעין אהבת הקדושה, שמקורה בעומק הנשמה. לדבר זה יש השלכות חשובות, וכדלהלן:

ל. "ישבעו - ויתענגו מטובין":

במשלי (כ"ה, י"ז) כתוב "הִקָּר רִגְלָךָ מִבֵּית רֵעֶךָ פֶּן יִשְׁבַּעַךָ וְיִשְׁנָאֲךָ". שלמה המלך

מזהיר שאין הדבר רצוי ששני בני אדם יהיו זמן רב מדי ביחד, שהדבר עלול לגרום ל"שביעה חברתית" ולשנאה. כמו שאחרי שהאדם שבע מאוכל, האוכל מאבד את טעמו הטוב, כך שהות ארוכה מידי עם חבר, עלולה לגרום שטעמה הטוב של החברות יפוג. ואם כן נשאלת השאלה איך יתכן שמצפים מבני זוג להיות ביחד כל החיים בלי שיגיעו ל"שביעה" זו?

התשובה¹³¹: בהנאה גשמית יש שביעה המגבילה את העונג, כמו שכתוב (משלי כ"ז, ז') "נפש שבעה תבוס נופת" - אדם שבע אינו נהנה אף מדברים הטעימים ביותר כנופת צופים. אולם, כאשר הקשר הוא רוחני, שכן הזוג הוא צוהר שחשים דרכו את טובו הנפלא של ה' ואת אהבתו לברואיו, אז אין שביעה המגבילה את העונג, אלא "כולם ישבעו - ויתענגו מטוביך", גם אחרי השביעה עדיין יתענגו מטוב ה'¹³². בהכרת טובו ית', ככל שמכירים יותר נהנים יותר, ואין שום הגבלה של שביעה. בדרך זו מונח סוד האפשרות לבני הזוג לשמור על אותה הסתכלות מבהיקה שהייתה להם אחד כלפי השני בתור חתן וכלה - למשך כל החיים.¹³³

כדי להמחיש את העניין, נדמה אדם הגר במקום של נוף מרהיב ביותר. ביתו מסובב בהרים ובגבעות, נהרות ואגמים, מרניני לב ונפש. כמה זמן יוכל אדם כזה, הרואה את הסביבה הנהדרת הזאת יום יום, להמשיך להתפעל וליהנות ממנה?

התשובה: אם הנאתו היא רק מהנעימות האסתטית של הנוף, אין סיכוי שהתפעלותו תחזיק מעמד לאורך זמן. הוא יתרגל מהר מאד ליופי זה, עד שלא ישים לב אליו כלל.

ברם, אם הוא יסתכל על הנוף, ויחשוב לעצמו שבאמת הכל היה יכול להיות אחרת. העולם היה יכול להיות בלי כל היופי הנפלא הזה, אילולי טובו ית' ואהבתו הגדולה אלינו שרצה להיטיב לנו, להנותינו ולשמחנו.

131. יש שאולי יענו שבני הזוג הם חלקים של נשמה ומציאות אחת, כמבואר לעיל, ולא רק "רעים", ועל כן פסוק זה לא שייך להם. אולם, נראה שאין תשובה זו מספיקה, שלכאורה שלמה המלך דיבר גם על רעים המקיימים מצות "ואהבת לרעך כמוך" באופן מושלם כדרישת התורה ברמה של "נפשו קשורה בנפשו". והטעם, שלכל שני ידידים, מלבד הנשמה המאוחדת, יש להם גם את כל חלקי הנפש הנמוכים שבהם שייך התנגשות ושנאה. ועל כן כל עוד רמת הרעות המורגשת בפועל היא גשמית לבד, תהיה מציאות של שביעה עם כל השלכותיה, וכתשובה המובאת בהמשך.

132. כדברי בעל ההפלאה בפתיחה אות י"ב.

133. ע' מלבי"ם (דברים כ"ד א') וז"ל: כן היה מנהג בני ישראל... אהבתם היתה כנטיעת עץ, אשר הוא מגרגיר קטן, ועל ידי מים יתדבק בארץ, ובכל יום יגדל ויתעבה יותר. כן היתה אהבתם שבתחילה היתה רק זיק אהבה שתול על תלמי לבו, ועל ידי כשרון המעשה נתוספו בו כל יום אהבה. עכ"ל. ע' פירוש הרש"ר הירש (בראשית כ"ד, ס"ז), שכתב ג"כ מעין דברים אלו.

מתוך היבט זה יש לו אפשרות להתרגש וליהנות מחדש כל בוקר מיופיו של המקום שהוא נמצא בו, ומטוב ה' ואהבתו המופלאה שיופי זה מגלה.

אדם זה, יוכל להסתכל על סביבתו באותו היבט של עיוור שהתרפא ורואה לראשונה את העולם הנפלא שאנו נמצאים בו. וכן בעיניו של אדם שיצא היום מבית החולים אחרי חודשים ארוכים של אשפוז, שיוצא מפתח בית החולים וחש את האויר הצח, את יופיים של העננים, הדשא, העצים והפרחים ... את כל פריטי העולם הנפלא שבורא העולם דאג להמציא להנותינו ולטובתינו.

מי שמסתכל על הכל במבט של הנשמה, שהכל מתנות חנם - מתנות אהבה - מהשי"ת, ואילולי חסדו ית' היינו חסרי כל, ייהנה וישמח כל יום מחדש במשך כל חייו. ואף שרגש ההתחדשות חולף, הוא יתעורר על ידי הנוף להכיר ב"חיוך" - כביכול - של נדיבות של בורא העולם העומד מאחורי הכל, ויחוש את אהבתו הגדולה אליו. את ההיבט המואר הזה ניתן להחזיק ולחוש בלי הגבלה, כל החיים.

לעומת זאת, מי שאינו חש בטובת בורא העולם, אין סיכוי שהתפעלותו והנאתו יחזיקו מעמד יותר מכמה ימים. סוד ההבדל הוא ההסתכלות על העולם בעיניים של הגוף, לעומת ההסתכלות המרוממת מאירת העיניים של הנשמה, הרואה את טוב ה' ואהבתו בכל מה שיש בעולם.

כן הדבר בבני הזוג, כאשר הם מסתכלים אחד על השני בהיבט המואר של הנשמה, וזוכרים שהם היו יכולים להיות שניהם רווקים, עם עגמת הנפש התמידית של הרווקות, ובמקום זה, בחסדו ובטובו הגדול, השי"ת דאג להשלים צרכיהם ולהנעים חייהם ולהפגישם יחד. כל זמן שהם מרגישים שהשני הוא מתנת אהבה מבורא העולם, היחס המרנין של חתן לכלתו החדשה וכלה לחתנה החדש, ימשיך להיות מורגש. הבעל ירגיש את המתנה הגדולה שה' יצר בשבילו את המציאות הנפלאה של הכלה, והאשה תרגיש את המתנה המופלאה שה' ברא את המציאות הנפלאה של החתן. באופן זה המבט המבהיק שלהם אחד על השני, יכול להתקיים לאורך כל חייהם.

כל אחד מסוגל להתרגל להעיר את לבו, מפעם לפעם, להסתכל בעולם בעיניים של אותו אדם ששוחרר היום מבית החולים, ובעיניהם של חתן וכלה ביום חופתם. רגשות אלו קיימים בתוך נשמתנו, והם בהישג ידו של כל מי שמעוניין לעוררם ולהרגישם.

7. יופיו של מפתח:

ככל שמצליחים להשיג קשר מרומם זה עם בן או בת הזוג, תרד הרגישות לכל החסרונות והליקויים של השני, רגישות שעלולה להיות מקור גדול לנתק ח"ו ביניהם ולהפרעות בשלום בית. כמו שאין כל כך הקפדה על הצורה החיצונית של מפתח הממלא את תפקידו, כך היחס לבן הזוג כמפתח לקשר הנעלה והנעים עם השכינה, יוריד את הקפידות על דברים שטחיים, ויגביר את האחדות האמיתית ביניהם.

בנוסף לכך, כאשר מודעים לעובדה שמטרתנו בחיים היא להגיע לכמה שיותר היכרות בטוב ה', כמו שכתב הרמב"ם (הל' מזוזה ו', י"ג) "אין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם", מבינים שכל ההפרעות האלו הן ניסיונות, המנסות להוריד את הכרתנו בטוב ה', אף רק במחשבה ובנטיית הלב בלבד. הקב"ה העניק לנו במתנת בן זוגינו, גילוי עצום במידת טובו ואהבתו לברואיו, ועם זאת גם אפשר לנו - על ידי הפרעות שטחיות - לא להרגיש גילוי זה כלל. אנחנו יכולים לקבל את מתנת השמים הגדולה ביותר, ועל ידי ההתרכזות בליקויים הזעוריים שבה, לאבד את ההזדמנות המיוחדת שניתנה לנו. כאמור (בהקדמה), מי שלא מרגיש הודיה לה' על בן/בת הזוג, חוזר על טעותו הגדולה של אדם הראשון שעל ידי חוסר הכרה זו נטרד מגן עדן¹³⁴. זהו האתגר שלנו בחיים, לתקן חטא זה ולהגיע להודיה נרגשת לה' ולאהבתו, ולא לתת לכל הפרעות השטחיות להשפיעה עלינו.

6. קשר של נשמה:

כפי שנשנה כבר לעיל, כאשר בני הזוג חשים את טובו המופלא של השי"ת ואת אהבתו הגדולה אליהם על ידי הקשר שביניהם, קשר זה יהיה בין נשמה לנשמה ולא רק בין החלקים השטחיים של הנפש. הנשמה מטבעה שונה לגמרי מהחלקים הנמוכים של הנפש. הקפידות הרבות שיש בין בני אדם, וזיכרון כל הפגיעות שבעבר, וכן הקושי לוותר ולסלוח, כל אלו הם תולדות חלקי הנפש השטחיים. לעומת זאת, לנשמה אין קפידות שטחיות, ואין לה סיבה ורצון כלל לזכור את כל האירועים השליליים שבעבר, ואף אין גבול למספר הפעמים שהיא מוכנה לוותר על פגיעות, שכן כחלק אלוך ממעל יש לה את מידת ארך

134. כמוש"כ במשנת רבי אליעזר פ"ז מו' לעיל בהקדמה.

אפים המופלאה של השי"ת.

על כן, כל המרגיש קפידות שטחיות וקושי לוותר ולשכוח, או שרק חסרים לו הרגשות הנעלים של יופי ושמחה הראויים להימצא בחיי הנישואין, עליו לדעת שעדיין הוא נמצא בעולם השטחי, ועליו להגביר את המאמצים לרומם את הקשר לרמת ההכרה בטוב ה' ובאהבתו.

§. תיקון המידות:

בספר "שמחה בבית" (עמוד תק"צ) מובא סיפור מרשים:

הרב יצחק זילברשטיין שליט"א בהספדו על רעייתו ע"ה, תיאר את דאגתה התמידית לעלייתו הרוחנית. כדוגמה לכך הוא הביא, שזמן מה לאחר חתונתם היא העירה לו - בעדינות מרבית - שחסרה לה המנגינה הנעימה של קול הלימוד של אביה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל) כשהיה קם מוקדם לפנות בוקר ללמוד. לעומת זאת הרב זילברשטיין, כפי שקבע את סדר יומו, היה נוהג לקום מאוחר יותר.

אחד מהתלמידים המקורבים של הרב זילברשטיין שאל אותו אחר כך, כיצד הגיב על הערתה זו של הרבנית. הרב השיב: "קניתי לה מתנה והגשתי אותה לה בצירוף הקדשה שבה הודיתי לה מקרב לב על שהיא בונה ומגדלת אותי..."¹³⁵

רבים מאיתנו אם היה קורה להם אירוע דומה היו מגיבים בצורה מאד שונה. הם היו זועפים מאד על האשה המתערבת בתחום הפרטי שלהם, כאשר אין לה אפשרות להכיר - ואף להבין - את כל השיקולים הרבים שיש בעניין. היה קשה להם מאד להסתיר את רוגזם. מה סוד התגובה הנעלה הזו? האם גם אנחנו מסוגלים להעפיל למרומי הישגים כאלו?

ראש ישיבה חשוב היה צריך פעם לשהות בבית חולים, ובהיותו שם הוא שם לב לתופעה מעניינת. הוא ראה שהאחיות המטפלות בחולים היו שונות מאד אחת מהשנייה. היו אחיות מלאות אכפתיות ומאירות פנים, ואחרות שעשו את עבודתם בצורה יבשה בלי שום רגש. הדבר שהפתיע אותו היה שעל פי רוב כל האחיות באותה משמרת היו מאד דומות. היו משמרות שכולן היו חמות ולבביות, ומשמרות אחרות שכולן היו קרות ואדישות. דבר זה היה נראה לו

135. שמחה בבית (תק"צ).

מוזר. עד שהוא תפס את הסוד - הכל תלוי באחות הראשית! הוא שם לב שכאשר האחות הראשית הייתה סימפטית ונחמדה, באופן טבעי כל האחיות הרגישו והתנהגו בצורה דומה, וכן להיפך.

אמר ראש הישיבה, תופעה זו מגלה יסוד חשוב שימושי ביותר שכדאי לכל אחד להכיר. **לבביות ונחמדות נלהבת קיימת לכולנו בתוכנו בעומק נשמתנו** - אבל היא יכולה להיות רדומה ונסתרת עד שגם אנחנו לא מודעים להווייתה. ברם, כאשר נמצאים על יד מישהו שמקרין שמחה זו, זה מעורר רגשות אלו הקיימים בתוכנו, וגם אנחנו חשים את נעימותם הנעלה. זה מה שכתוב בחז"ל בביאור מה שקרה ללוט על ידי התחברותו עם אברהם אבינו. הלהט והשמחה של אברהם אבינו בעשיית חסד, עורר גם אותו להרגיש את נועם המתיקות הנעלה שיש בעזרה לאחרים. וז"ל פרקי דרבי אליעזר (פ' כ"ה):

"הולך את חכמים יחכם" למה הוא דומה, לאדם שהוא נכנס לבית המרקחים [חנות של בושם] אף על פי שלא לקח ולא נתן [לא התעסק כלל עם הבושם], ריח טוב לקח ויצא. כך כל מי שהוא מהלך עם הצדיקים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים... זה לוט שהיה הולך עם אברהם אבינו עליו השלום ולמד מדרכיו וממעשיו הטובים.

כלומר, יש בעומק פנימיותינו נחמדות נלהבת, צריך רק לעוררה. כאמור, כאשר האדם נמצא בנוכחות אנשים שמקרינים מידה זו, גם הוא באופן טבעי מתחיל לחוש בה.

והנה, כולנו נמצאים בנוכחות נחמדות עצומה, את הנחמדות הנשגבה של בורא העולם, שכל הבריאה מכריזה כביכול על "יפי הלב" שלו. מי שכל הזמן שם לב לחסדים של השי"ת שסובבים אותו, וחש את ה"חיוך" כביכול של נדיבות ואהבה של בורא העולם שהם מגלים, באופן טבעי יתעוררו בו רגשות של טובת לב ונחמדות, ויחד עם זאת הרגישות שלו לזלזול בכבודו ולדברים המעוררים רוגז וקפידה תרד.

דבר זה מוכר לנו כאשר נדמה אדם קשוח ביותר שתמיד כל מי שפוגע בו בצורה כל שהיא, מקבל בחזרה מנה אחת אפיים. אדם כזה, כאשר הוא נמצא באמצע חתונה שלו או של ילדיו, מאד יתכן שפתאום לא מפריעים לו כל הדברים

שבדרך כלל מביאים אותו לכעוס. הוא עכשיו מרגיש שהעולם הוא טוב, ושהכל טוב ונחמד. היבט זה מעורר את הנחמדות הפנימית שלו, והרגישות שלו לפגיעה יורדת בהתאם.

זהו הכיוון שעלינו לאמץ לעצמנו. להרגיש כל כך את החסד שסובב אותנו ואת "טובת הלב" כביכול של רבש"ע ואהבתו לברואיו שזה מגלה, עד שאנחנו נמצאים תמיד בנוכחות טוב נפלא זה. דבר זה ישנה כליל את המידות שלנו ואת התגובות שלנו למצבים שעלולים לגרום כעס ונתק ח"ו בתוך הבית ומחוצה לו. המפתח להישג זה הוא שימת לב לכל החסדים הרבים שסובבים אותנו וההודיה התמידית עליהם.

ב. המלצה מעשית

לאור האמור נפתחת בפנינו דרך קלה השווה לכל נפש, לרומם ולשפר את האווירה בתוך הבית עד כדי השראת השכינה באופן מוחש ומורגש. והיא, כפי שתואר לעיל, דוגמת אדם שיושב בגן פרחים ונהנה מיופיו, או אדם שאוכל מאכל טעים. אדם כזה יוכל להישאר עם רגש ההנאה בלבד, או בידו להעמיק ולהשתמש ברגשות שטחיים אלו להעיר את לבו להרגיש את הנדיבות והאהבה שמאחורי כל היצירה הזו, הניכר מכך שבורא העולם דאג להמציא את היופי ואת העונג הזה. בדומה לכך, ביחס בין בני הזוג, אל להם להסתפק בנעימות ובאהבה שטחית, אלא עליהם להשתמש ברגשותיהם להרגיש את טובו המופלג של השי"ת ואהבתו הנפלאה אליהם.

היבט זה על העולם, חשיבותו אינה רק בעניין היחס בין בני הזוג, אלא הוא הדרך בה יש להסתכל על כל העולם המופלא שאנחנו נמצאים בו כדי להגיע על ידו לאהבת השי"ת. זוהי מטרת כל ברכות הנהנין, לעזור לנו להשיג מבט מואר זה על העולם. תכלית הברכה אינה שהאדם יברך לפני האכילה, ואחר כך במשך אכילתו ישכח מברכתו. ייעודה של הברכה הוא, שעל ידה האדם ירגיש במשך כל אכילתו, את טוב ה' ואת אהבתו לברואיו הניכרים מכך שהמציא את ההנאה והתועלת של המאכל שעכשיו אוכל.

גם בברכות חתנים, אין כוונת הברכות שיברכו את שבע הברכות בתחילת הנישואין ואחר כך ישכחו מהן. מטרתן היא, שבני הזוג ירגישו במשך כל חיי נישואיהם את החסד הגדול של השי"ת שברא את המציאות הנפלאה של

"חתן וכלה", עם רגשות השמחה המלווים המצאה מופלאה זו, ככל הנאמר בברכות אלו. הברכות מיועדות ללוות את הזוג במשך כל חייהם ברגשי הודיה והלל לה' על ה"מתנה טובה" שהעניק להם, מתנה שעטף ברגשות נפלאים של שמחה ואהבה שהמציא, ובכך גילה את טובו וחסדו המופלגים ואת אהבתו הגדולה להם (כפי שמובא לעיל בהרחבה בפ"ב ובפ"ה).

לפי זה, יש להמליץ על הנהגה בעלת חשיבות עליונה לכל אדם שזכה למתנת הנישואין:

ראוי לכל אדם נשוי לקבל על עצמו, לפחות פעם ביום, להודות לה' על שברא והזמין לו את בן/בת הזוג. כדי שהדבר לא ישכח, כדאי לקבוע את ההודיה במקום מסוים בתפילה, כגון הבעל אחרי ברכת "שלא עשני אשה" בכל בוקר, או שניהם אחרי ברכת "שעשה לי כל צרכי"¹³⁶, יוסיפו מילים של הודיה על ה"מתנה טובה" שה' העניק להם¹³⁷.

אשריהם ואשרי חלקם של בני הזוג שקובעים לעצמם באופן קבוע פעם ביום, חוק ולא יעבור, להביע בפה מלא הודיה להשי"ת על המתנה הנפלאה שהעניק להם, שדאג לטובתם וסידר את זיווגם, ולהודות להשי"ת על כל יום נוסף של המשך מתנה יקרה זו.

חשוב שהודיה זו לא תהיה רק על כל המעלות המיוחדות של בן/בת הזוג, אלא מעין אותה הכרת טובה שהייתה חסרה לאדם הראשון, על עצם המציאות של בן/בת זוגו שהמציא הקב"ה לטובתו, המצאה נפלאה, המגלה את טובו המופלג של בורא העולם ואת אהבתו הגדולה לברואיו. הנהגה יקרה זו תאיר את הבית במאור השכינה.

בנוסף לכך, ניתן לבני עלייה השואפים להעצים אוירה מרוממת זו לשכלל את ההמלצה הנ"ל:

1. מלבד ההודיה פעם ביום, ניתן לתפוס "רגעים של שכינה": כאשר מזדמן מצב שניתן לעורר את הלב לחוש את טוב ה' ואהבתו הניכרים על ידי זיווג, יש להשתמש בהזדמנות לפתח ולחזק את הרגש הזה על ידי שבח והודיה נרגשת להשי"ת.

136. ע' נוסח סדר רב עמרם גאון: "שלא חיסר מצרכי כלום".

137. דוגמה של נוסח: מודה אני לפניך יוצרי ובוראי שברוב חסדך וטובך ואהבתך הנפלאה אלי נתת לי ... מתנה טובה - "מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי!"

2. ככל שחשים יותר בנעימות המרוממת של הודיה זו, תתרבה התדירות שהלב באופן טבעי יתעורר מעצמו לחוש אותה.

♦ השגת נעימות זו תלויה במידת התרגלות האדם להודות על כל החסדים של הבריאה. מי שחש בנועם ההיבט המואר על העולם המתקבל מהודיה על הפרחים, הפירות, מאכלים הטעימים ... הדשא, השמים הכחולים, האוויר הצח ... יקל לו גם לחוש בנועם ההודיה על המתנה הטובה של בן/בת זוגו.

♦ רכישת נעימות זו של הודיה, תלויה מאד בהשגת מדורי "יונתי" "תמתי" (המתוארים בספר שערי אהבה ח"א פ"ג) - להרגיש את טובו של בורא העולם ואת אהבתו הנפלאה אלינו הניכרים מכל החישובים הרבים שהשקיע ביצירת כל הדברים הרבים המועילים לנו ומנעימים את חיינו.

3. חשוב לזכור, שלא במקרה יש לכל זוג מפריעים להישג זה. לכל זוג יהיו דברים קטנים או גדולים שחשים שאינם מושלמים אצל השני, שבאופן טבעי יגרמו לדחייה ויקשו את ההישג הזה. כיון שהישג זה כל כך חשוב והשלכותיו כל כך מרחיקות לכת, אין לצפות שהוא יושג בלי קשיים. יש להכיר שקשיים אלו הם אתגרים מתוכננים למעלה בדיוקנות גדולה, כולם הרים שראשם מגיע השמימה, שהעפלה עליהם, והגעה כמה שיותר גבוה במרומי ההר, היא הצלחה גדולה במילוי מטרת החיים.

כאשר בני הזוג יאמצו כיוון זה, נועם אור השכינה יאיר את ביתם, ויזכו לשפע של ברכה וסייעתא דשמיא כאות לבית שהוא מעון לשכינה, כברכת בית עובד אדום (שמואל ב, ו', י"א) וכאוהליהם של האבות הקדושים שהתברכו בכל מכל כל¹³⁸. כפי שמבואר לעיל (פרק א'), אין סגולה יותר יעילה מזו לזכות לדורות ישרים מבורכים, בניים ובני בניים הגורמים נחת רוח גדולה לאביהם שבשמים¹³⁹.

ויש להעיר, שאף שבודאי רצוי ששני בני הזוג יעבדו על זה, אפילו כאשר רק

138. עיין תרגום אונקלוס על הפסוק (שמות כ' - כ"א) "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך" - "בכל אתר דאשרי שכנתי לתמן אשלח ית ברכתי לך ואברכך". ואולי זה כוונת הגמ' בימות ס"ב ע"ב "כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא ברכה דכתיב 'להניח ברכה אל ביתך'", וכן גמ' בבא מציעא דף נ"ט ע"א: "אמר להו רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתערתו".

139. עיין תרגום שיר השירים (ד' - י"ג): "ועולמין מלין פקודיא הכרימונין, ורחמין לנשיהון, וילדין בגין כן צדיקין כותהון" [תרגום ללה"ק: נַעְרִין מלאים מצות כרימונים ואוהבים את נשותיהם, ויולדים משום כן צדיקים כמותם]. וע"ע נדרים דף כ' ע"ב: "וברותי מכס המורדים והפושעים בי" אמר רבי לוי אלו בני תשע מדות. ופי' הר"ן שם: המורדים והפושעים בי - אלו בני תשע מדות, שלפי שיש צד עבירה ביצירתן הוון מורדין ופושעין. עכ"ל. ובודאי מידה טובה מרובה.

אחד מהם זכה לרגשות אלו, הדבר ישפיע מאד ויועיל לשניהם. שהרי באהבה שהיא ברמה של הנשמה נאמר "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (ע' ראשית חכמה שער אהבת ה' פ"א). על כן, גם כאשר רק צד אחד יצליח להרים את דרגת הקשר ולהשיג את האהבה המרוממת של הנשמה, דבר זה ישפיע וישנה את יחסו של השני. רגשות אלו קיימים בעומק נשמתו של כל אדם, עליהם רק לעבור את המחסומים של החלקים הנמוכים בנפש. על כן, מי שנמצא בחברת אדם שזכה להשיגם, כל עוד אינו רחוק מדי מרגשות אלו, גם הוא ישיגם באופן טבעי בהשפעתו.

כאשר בני הזוג זוכים שהקשר ביניהם מעורר אותם לחוש הודיה לה' והכרה בטוב ה', תפקחנה עיניהם לראות את הטוב הנפלא שיש בבריאה כולה ביתר שאת וביתר עוז. מי שמרגיש באמת שה' הוא טוב, ועד כמה הוא אוהב כל אחד ואחד, יראה את כל העולם מזווית ראייה זו, והדבר יביא אותו למבט מואר, מלא שמחה ואהבה, מראיית כל החסדים הרבים הסובבים אותו. זהו העולם המופלא של "שכינה ביניהם", העולם של שימוש ברגשות הנעלים שהשי"ת שם בבריאה להגיע על ידם להכרה בטובו המופלג ולאהבתו הנפלאה לברואיו.



נספח

מפליא עצה

מפליא עצה

להלן מובאות כמה עצות מעשיות לטובת אלו שרוצים להעצים את האווירה הטובה בביתם ולהשיג שלום מרומם מושלם. רעיונות אלו מקורם מהנהגותיהם והמלצותיהם של גדולי הדורות. יש מהם שמטרתיהם לחזק ולבסס את השלום בין בני הזוג ולעזור להם לא להיקלע ח"ו לקשיים ביחס שביניהם, ויש גם הנחיות איך להתמודד בצורה בריאה עם חילוקי דעות ואיך לתקן מצבים של קושי שרח"ל נוצרו ביניהם. יש לקרוא המלצות אלו מתוך ההיבט שכל מה שניתן לביצוע כדאי מאד לאמץ, שכן קשה למצוא השקעה שפירותיה יותר רווחיים ואף נהנים מהם באופן מיידי, ושעוד קיימת הקרן לטובת בני הזוג לנצח נצחים.

א. עצות יקרות לחיזוק השלום

☪ להקדיש מחשבה למשימה ☪

הרב י. זילברשטיין שליט"א סיפר שפעם בצעירותו נזדמן לו ללוות את אחד מגדולי ישראל, כאשר הגדול חזר אל ביתו אחרי יום ארוך ומעיף. כמה דקות לפני שהגיעו לביתו, הגדול פנה אליו ואמר "נכון שבעוד כמה דקות נגיע לביתי בעז"ה?" הרב זילברשטיין הנהן בראשו. והמשיך ואמר: "נו, צריכים להתכונן!". והסביר: "עוד מעט אני אכנס לבית ואפגוש את זוגתי הרבנית. כיון שאני עייף, מוטל עלי להתחזק ולדאוג שאף על פי כן הפגישה תהיה באופן הראוי, שתוסיף לשלום הבית ולא ח"ו ההיפך".

הכנה מועטת - פירותיה עצומים!

(עלינו לשבח"ג: תס"ו, תוה"ד)

פעם שאל אחד את רבי יחזקאל לונגשטיין זצ"ל: "מה ניתן לעשות לשפר את שלום הבית?" ענה לו ר' יחזקאל, "התשובה מונחת כבר בשאלה. כל בוקר כשתקום שאל את עצמך שאלה זו: 'מה ניתן לעשות לשפר את שלום הבית?'!"¹⁴⁰

140. הגדה לבית יעקב עמ' שע"ז (באדיבות הרב אשר ברגמן שליט"א).

הגאון רבי חיים ברים זצ"ל היה חוזר ושובה לתלמידיו: "כשאדם יושב ולומד - אין לך מידה טובה הימנה. אבל בשעה שהראש אינו עוסק בלימוד, כדאי לנצל את הזמן בתכנונים כיצד לשמח את אשתו..." [בהשקפה ראשונה הדברים נשמעים מוגזמים, שדווקא עניין זה יהיה בראש מעייניו של האדם. אולם אחרי שהתברר בפרקים הקודמים ששלום זה הוא המפתח לידיעת ה', להשראת השכינה, להתעלות האדם בפיתוח מידת החסד ובקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך", הדברים נהירים].

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תת"ח)

כל החיים להוסיף אוירה טובה בבית

הרב חיים שמואלביץ זצ"ל היה מעיר שמהתורה רואים את חשיבות העניין להעצים עוד ועוד את הרגשות הטובים בתוך הבית. שכן המלאכים שאלו לאברהם אבינו "איה שרה אשתך?" כדי לחבבה על בעלה. וזאת, אף שאברהם ושרה היו זקנים באים בימים בגיל תשעים ותשעים, בעלי מידות תרומיות עד להפליא, והיחס ביניהם היה ברמה של שכינה גלויה של ענו קשור על האהל וכו'. מכאן רואים שאין גבול לדבר, וכל החיים בלי הפוגה יש לעבוד לשפר את האווירה הטובה בבית.¹⁴¹

להשקיע באשה

אמר הרב י. זילברשטיין שליט"א: כל בעל צריך להקצות זמן כדי להשקיע באשתו. האשה נמשלה על ידי חז"ל ללחם "כי אם את הלחם אשר הוא אוכל". מה הקשר בין אשה ללחם? כמו שלפני שהאדם יכול לאכול מהלחם ולטעום מטעמו הערב, צריך הוא להשקיע בעשר מלאכות (חורש, זורע, קוצר, מעמר, דש, זורה, בורר, טוחן כו'). כך גם לפני שיזכה האדם ליהנות מהמעלות הטובות של אשתו, צריך להשקיע בה. הוא צריך לפתח בליבו סבלנות אין קץ, לשמוע אותה כראוי, להבין מה היא אומרת ומה היא מצפה ממנו. רק בצורה זו בונים את הקן המשפחתי בצורה נאותה כפי רצונו ית'. אם רק ישקיע האדם באשתו, יזכה ל'לחם' שהוא מעדן לנפש.

(ע"פ "ברכי נפשי" ב': קצ"ט)

להקדיש זמן להיות ביחד

חשוב שיהיה לכל זוג זמן מסוים להיות שניהם ביחד כל יום. הרב יוסף חיים זוננפלד זצ"ל קבע עם אשתו כל יום ללמוד חצי שעה "עין יעקב", והקפיד שלא

141. שיחות מוסר.

תצטרפנה אחרות בלימוד זה.¹⁴² הגר"י זילברשטיין שליט"א סיפר שגם רעייתו ע"ה בקשה ממנו לקבוע עימה לימוד של רבע שעה מדי יום לאחר תפילת שחרית. וכך, במשך תקופה ממושכת, למדו פרשת השבוע עם פירוש רש"י.

שאלו את אשתו של אחד מגדולי דורנו, כיצד היא מסכימה לכך שבעלה יישב וילמד כל היום וכל הלילה, ובשעות שבין לבין הוא מקבל את הקהל העצום הנוהר לביתו ומתדפק על דלתותיו, "הרי בסופו של דבר הוא אינו מקדיש לך זמן, וכיצד את מסתדרת עם זה?"

השיבה הרבנית: "כיון שאני מכירה כמה הוא מחשיב את זמנו, אותן עשר דקות שהוא יושב איתי לאחר תפילת 'ותיקין', שוות בעיני כנצח נצחים, אני מרגישה אז את כל עולמי ואינני זקוקה ליותר מכך."

(ע"פ "ברכי נפשי" ב': ש"צ)

אברך מתמיד מגיע הביתה, ומגלה שארוחת הצהרים אינה מוכנה והוא נאלץ לחכות כשלושת רבעי שעה. בינתיים הוא מפטפט עם אשתו. אברך זה חש תחושת החמצה על הזמן שכביכול "הלך לאיבוד". לעומת זאת, כאשר אותו אברך צריך לקנות ארבעה מינים לפני חג הסוכות, הוא יוצא לשוק ומייעד זמן מכובד למשימה. האם הוא מרגיש החמצה? הוא יודע שמדובר בזמן של התעסקות במצוה חשובה. לא פחות מכך, הזמן שמקדיש לאשתו כדי להשרות שלום בבית ולגרום לאווירה טובה ביניהם - הוא ממש כבונה את בית המקדש!

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' תתי"ב)

אין דבר טוב ומועיל יותר לשלום בית מזה שבני הזוג יצאו לעיתים לטייל ביחד; ללבן דברים בצוותא, ליישר הדורים, ולטכס עצה בענייני חינוך ילדיהם וניהול הבית. אחת הבעיות של תקופתנו היא שבני הזוג אינם מוצאים את הפנאי לשוחח יחד. מראה נפוץ היום הוא לראות בני הזוג מטיילים ביחד, ובידי שניהם טלפונים ניידים ושניהם מדברים עם אנשים זרים... מי יסביר לבני הזוג הללו שאין עכשיו שיחה חשובה להם יותר מהשיחה שביניהם. לנצל את הזמן הזה לשיחות בסלולרי - מתאים רק ל"חכמי קָלָם".

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' שפ"ז)

142. בית ומנוחה עמ' קמ"ח

להיות שותף נאמן

כשיש שותפות, שני הצדדים צריכים להיות נאמנים לקיום הצד שלהם כפי מיטב יכולתם. מי שאינו מקיים בנאמנות את הצד שלו בשותפות לא יכול לצפות מבן/בת זוגו יותר ממה שמקבל על עצמו. [ברם, עם זאת, חשוב לזכור שאין ראוי להתייחס לשותפות זו כהסכם מסחרי בלבד, אלא יש להרגיש כלפי בן/בת הזוג הכרת הטוב על כל מה שעושה בשבילו, ומתוך כך לדאוג שהשקעתו אכן תגמול פירות מרביים].

פעם ראה הרב רפאל דוד אויערבאך זצ"ל אברך חשוב לאחר נישואיו, במצב רוח מדוכא. הוא ניסה לדבר איתו כדי להשתדל לעזור לו, ובסוף האברך סיפר מה מעיק עליו. הוא פרץ בבכי ואמר "הרי רציתי אחרי הנישואין להמשיך לגדול בתורה, ועכשיו כל יום מוסיפה לי אשתי טרדה אחרת: 'לך לקנות זאת', 'בוא עמי למקום זה', 'תלה את הכביסה', ואיני יכול להתרכז בלימוד".

רבי רפאל דוד הציע לו שיסעו ביחד להתייעץ עם החזון איש זצוק"ל. כשנכנסו לחזון איש, בכה האברך וסיפר לו את כל הקורה איתו. כשסיים את דבריו, אמר לו החזון"א: "דע לך, רק שנים יודעים אם כוונתך אמיתית או לא, הראשון הוא בורא העולם, והשנייה בת זוגך. אם היא תראה שאתה באמת רוצה ללמוד בלי שום הפרעות, היא תהיה הראשונה שתסייע בידך, ותקריב את הכל עבורך. אך אני משוכנע שהיא רואה שלפעמים אתה מבזבז זמן ומסתובב בבטלה, ואז היא עושה חשבון, אם הוא בין כה מתבטל, למה שלא יעזור לי. אולם, סיים החזון"א, אם תחליט לקבל על עצמך באמיתיות ללמוד בהתמדה, אז תראה שהיא תהיה הראשונה שתסייע בידך.

וכך היה. האברך קיבל על עצמו מעכשיו להיות שקוע בתורה ברצינות מלאה. כאשר ראתה זאת אשתו, לא רק שלא הפריעה לו, אלא להיפך מנעה ממנו כל טרדה כדי שלא יופרע מלימודו. אותו אברך גדל וצמח להיות אחד מתלמידי החכמים המופלגים שבירושלים עיה"ק.¹⁴³

143. בית ומנוחה עמ' ע"ד

ב. התמודדות עם חילוקי דעות

◡ לדחות טענות עד למחר ◡

הסטייפלער זצ"ל היה אומר העצה לשלום בית היא, כאשר מרגישים עצבנות וכעס, לא להגיב מיד, אלא לדחות את התגובה עד למחר ... עד מחר כבר יראה שההקפדה שלו תתפוגג. בינתיים יבין יותר גם את הצד השני ואת הקשיים שמתמודדים איתם, ואז כבר יבין שכעסו לא היה מוצדק ולא ישיג שום מטרה.

(ע"פ "עלינו לשבח" ו: תמ"ב, וברכי נפשי ד': תקפ"ב)

כשנשאל הרב בן ציון אבא שאול זצ"ל על ידי אברך איך להוכיח את אשתו כשהיא עושה דברים שלא כהלכה, אמר לו: "אם תעיר לה מיד יכול להיות שתרגיש מותקפת ותקפיד. אלא בו ביום תשתוק, ולמחרת תיקח ספר שולחן ערוך ובנחת ובמאור פנים אמור לה 'בואי ונלמד יחד', ותקרא בפניה, והיא תבין מעצמה".¹⁴⁴

◡ לדעת מתי לשתוק ◡

אברך שאל את הגראי"ל שטיינמן זצ"ל: "מה סוד הנישואין המאושרים?" ענהו הראש ישיבה: "הבעל צריך לדעת שני דברים: הראשון, מתי לשתוק. והשני, מתי לא לדבר". והוסיף: "אלו שני דברים שונים" ... [נראה כוונתו: "לשתוק" היינו לא להגיב כלל, ו"לא לדבר" היינו להגיב, אבל לא לדבר את כל מה שיש בלב].

פעם הגראי"ל שטיינמן זצ"ל היה בדרכו לתפילה. ניגש אליו אברך וביקש עצה לשלום בית. הושיט לו רבנו ידו, ושתק. הוא אחז בידו, למשך זמן ... שמת את ידו, ופנה ללכת. האברך מיהר אחריו: "אבל כבוד הרב, מה העצה?" ענהו: "קיבלת אותה: לשתוק!"¹⁴⁵ ...

הרב אריה לוין זצ"ל היה מפרש את הפסוק (תהילים ל"ח) "וַיִּנְקְשׁוּ מִבְּקָשֵׁי נַפְשִׁי וְדוֹדָשֵׁי רַעְתִּי דִּבְרוּ וּמְרִמֹת כָּל הַיּוֹם יְהַגּוּ. וַאֲנִי כְּחֹרֵשׁ לֹא אֶשְׁמַע, וּכְאֵלִים לֹא יִפְתַּח פִּי". לכאורה על פי דקדוק, כמו שכתוב "ואני כחרש לא אשמע", היה צריך להיות כתוב "וכאלם לא אפתח פי", למה כתוב "לא יפתח פיו"? אלא הכוונה, אם אני אעשה עצמי כאינו שומע, אז השני לא יפתח פיו.

עצה זו מפורשת בגמרא בבא קמא (צ"ב ב'): "חברך קרייך חמרא אוכפא לגבך

144. האיר המזרח עמ' שפ"א.

145. מפי השמועה.

מוש", פירוש: "אם חברך קרא אותך 'חמור' שים לך אוכף על הגב", ופירש רש"י: "הודה לדבריו, ואל תענהו". הרי העצה המועילה ביותר לסיים את העניין בצורה טובה היא לשתוק.

וכך אמרו בסנהדרין (ז' ע"א) "טוביה דשמע ואדיש, חלפיה בישתיה מאה", פירש רש"י: "אשריו ששומע חרפתו ושותק, ומרגיל בכך. בשתיקתו, הלכו להם מאה רעות שהיו באות עליו על ידי התגר", כלומר, אם היה עונה למחרפו ולא שותק, השני היה מביישו עוד מאה פעמים. אולם, עכשיו על ידי ששותק, גם השני שותק, ובכך חסך לעצמו צרות רבות.¹⁴⁶



כתוב במשנה אבות (ה', ז'): "שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם. חכם ... אינו נכנס לתוך דברי חברו, ואינו נבהל להשיב ... וחלופיהן בגולם". מפרש רבנו יונה:

"ואינו נכנס לתוך דברי חברו" - כי מניחו לדבר עד שיסיים כל דבריו, ואחר כך ישיבהו מענה, והיא מדה טובה. ולא כן הגולם עושה, כי משיב דבר בטרם ישמע.

"ואינו נבהל להשיב" - שאינו ממהר להשיב מענה כי ישאלוהו, עד ישמע כל הטענות, וכל אשר רצון השואלים לדבר ולהאריך בשאלה, ויעיין בדברים היטב ... והוא מדרך החכמה ...

כמה בעיות בשלום בית היו נפתרות אם היינו נאזרים בסבלנות ומקיימים דברי משנה זו.

○ חילוקי דעות אינם ריב ○

ידועים דברי הגרש"ז אויערבך זצ"ל (המוזכרים לעיל סוף פ"ז) בהלווית אשתו שאמר שאף שנהוג לבקש מחילה לפני הפרידה מהנפטר, אין לו על מה לבקש מחילה, שכן במשך כל חייהם ביחד לא פגעו אחד בשני.

בהזדמנות הוסיף רבי שלמה זלמן הבהרה לתלמידיו: חילוקי דעות ודאי שהיו, ואף וויכוחים, אולם הוויכוחים לא התנהלו על 'מי מרה', אלא על 'מי מנוחות' מתוך רצון להגיע לאמת. על כן כאשר האחד הוכיח את צדקתו הסכים השני בלב שלם.

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' ש"ע)

146. בית ומנוחה עמ' ר"ג.

להיות נבון בעניין מנהגים

הרב יעקב קמינצקי זצ"ל היה מזהיר את בנותיו לפני חתונתן שלא להשמיע לעולם את המילים "אבי נהג כך". ערב חתונתה של אחת מבנותיו אמר לה "בתי, תשכחי את כל מה שראית עד עתה. הנך נכנסת לבית שיתכן שונהגים בו מנהגים שונים משלנו".

יחד עם זאת היה מזהיר את בניו שלא ילעגו לעולם על מנהגים שהביאו עמן נשותיהם מבית אביהן. טעם אחד לכך הוא, שקיימת סכנה שהאשה לא תדע במדויק מהו מנהג ומהי הלכה, וכתוצאה מכך תתרשל אף בקיומן של הלכות מפורשות.¹⁴⁷

לקבל תוכחה

חז"ל אומרים (יבמות דף ס"ג ע"א) "זכה עוזרתו לא זכה כנגדו". פירש ראש ישיבת סלבודקה הרב אייזיק שר זצ"ל: אם הבעל מעוניין לעבוד על עצמו ולתקן את דרכיו, חוש הביקורת הטבעי של האשה הוא אמצעי מועיל ביותר להיות לו לעזר לשיפור עצמי. שהרי האשה מכירה מאד את בעלה ויכולה להגיד לו מה עליו לתקן ולשפר - "זכה עוזרתו". אך אם אינו רוצה לתקן את דרכיו, במקום שתוכחותיה תענקנה לו תועלת, הוא יתייחס אליהן כהטחת דברים נגדו - "לא זכה כנגדו".

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' ת"ק)

גם הרב דב יפה זצ"ל העיר מעין זה ואמר שחשוב מאד לנצל את חוש הביקורת של האשה. ועל כן כאשר היא מעירה לו, לא יגיב מיד אלא ימתין מעט, אפילו כשיש לו מענה להצטדק, כדי להראות לה שהוא מחשיב את דבריה. ישנם כאלו שאפילו יודו לאשה על הערותיה ורק לאחר מכן יאמר את אשר בלבו. חלילה לאדם לאחוז בגאווה טיפשית ולהתפרץ על אשתו כשהיא מעירה לו, שבכך הוא סותם את הגולל על האפשרות להיעזר בהערותיה המועילות.¹⁴⁸

להתייחס למצבי רוח רגישים

כאשר רחל ראתה שלא ילדה, היא אמרה ליעקב (בראשית ל', א') "הבה לי בנים". יעקב הוכיח אותה על צורת הבקשה שלה, ואמר לה "התחת אלוקים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן". כלומר היתה לו ביקורת על סגנון הלשון של רחל שאמרה

¹⁴⁷. הספר "רבי יעקב" פ' י"ח

¹⁴⁸. בית ה' נלך עמ' ס"א

"הבה לי" - כאילו דבר זה תלוי בו. וכתוב במדרש רבה בראשית (ע"א, ז') אמר לו הקב"ה "כך עונים את המועקות?! חיך שבניך [שהיו לך משאר נשיר] עתידים לעמוד לפני בניה כו' [במצב של מועקה, במעשה של יוסף]".

העיר על כך הרב דב יפה זצ"ל שרואים מזה שעל אף שטענתו של יעקב היתה מוצדקת, מכל מקום רחל אמנו היתה אז במצב של "מועקה", והנהגה עם אדם הנמצא במצב רגיש צריכה להיות בהתאם. חשוב שהבעל יתייחס לאשתו לא רק באופן שכלי וענייני, אלא ישים לב לרגשותיה. כאשר הוא אינו מתייחס כראוי לרגשותיה, היא חשה כאילו הוא אינו אוהב אותה, וצערה גדול עד מאד.¹⁴⁹

○ לזכור שמחלוקת היא אש! ○

הרב שלום שבדרון זצ"ל היה מחזיק בכיסו העתק של דברי הרמב"ם שכתב באגרת לבנו רבי אברהם, כדי לזכרם בכל עת ולא להסיח דעתו מהם. וז"ל הרמב"ם: אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המכלה הגוף והנפש והממון, ומה נשאר עוד?! ראיתי לבנים השחירו, ופחות נפחתו [אנשים חשובים ירדו מחשיבותם], ומשפחות נספחו [הפכו להיות טפלות], ושרים הורדו מגדולתם, ועיירות גדולות נתערערו, וקיבוצים נפרדו, ויחידים נפסדו, ואנשי אמונה אבדו, ונכבדים נקלו ונתבזו - בסיבת המחלוקת. נביאים ניבאו וחכמים חכמו ופילוסופים חיפשו, ויספו לספר רעת המחלוקת, ולא הגיעו לתכליתה. לכן: שנאו אותה, ונוסו מפניה, והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה!

◇ ◇ ◇

אמרו חז"ל "מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות" (מדרש מו' של"ה הק', מסכת יומא פ' דרך חיים תוכחת מוסר אות מ"ד). נמצא שגם מבחינה כלכלית לבד כדאי להתרחק ממנה, שכן מפסידים על ידה הרבה יותר ממה שמרוויחים. (ע"פ "שמחה בבית" עמ' תקכ"ח)

○ להשתלט על הרצונות ○

שליטת השכל על הרצונות הטבעיים של הגוף נצרכת בכל ענייני עבודת ה', אולם העיר הרב דב יפה זצ"ל שהיא נצרכת ביותר בהשכנת השלום בבית. שכן לא אחת חיי הנישואין מעמידים את האדם במצבים שרצונותיו אינם מתמלאים, ואז תכונותיו הטבעיות עומדות לפרוץ החוצה בדיבורים שאינם ראויים וכדומה, ודבר קטן עלול להתפתח לאש ח"ו. רק אדם המרגיל את עצמו

149. בית ה' נלך עמ' נ"ז

לכבוש את רצונותיו ולכפות את שכלו על טבעו, יוכל להצליח להתמודד כראוי עם מצבים אלו.¹⁵⁰

○ לוותר - לוותר - לוותר ... ○

היסוד של השראת השכינה בבית הוא הוויתור! בעל ואשה המוותרים זה לזה, מקדשים את מבואיו ומוצאיו של הבית, ויזכו לסיייעתא דשמיא מיוחדת.

הגר"י קמינצקי זצ"ל אמר: "העולם סבור שמי שמוותר הוא צדיק, ואני אומר שמי שמוותר הוא חכם. מעולם לא ראיתי אדם שמוותר - ומפסיד!"

(ע"פ "עלינו לשבח" ג: ג"ח)

הרב שך זצ"ל היה אומר: "אני מרחם על מי שלא זכה להרגיש את התענוג הנפלא של וויתור". כאשר בחור היה בא לפני נישואיו להיפרד ממנו, מרגלא בפומיה לומר לו: "תדע לך שהדרך שלך תהיה - לוותר. תוותר ותוותר! כל החיים ויתרתי ואף פעם לא הפסדתי!" והוסיף רבינו: "מפורש במדרש, שהדרך הראוי והנכון בבית היא לוותר, ושאף פעם לא מפסידים מכך, מלבד מצבים חריגים שבהם הוויתור הוא נגד התורה. שכן מפורש במדרש רבה (פ' נשא פ"ט אות ב') "לימדתך התורה שתהא ותרן בתוך ביתך: נשפך יין וותרן וכו', נקרע כסותך - לא תפסיד - כי 'מלא ה' כל משאלותיך ואוצרותיהם אמלא'. אבל אם שמעת דבר על אשתך [בעניין קיום תורה] קום כגבר וכו'". רק כאשר הדבר הוא נגד התורה ממש ח"ו, אז אסור לוותר".

הרב חזקיהו מישקובסקי שליט"א סיפר: כאשר שכבה הרבנית אשתו של הרב שך בבית החולים, התקיימה תורנות בין הבחורים שהתנדבו לשהות על יד מיטתה בכדי להקל מעט מהעול הכבד שרבץ על כתפיו של רבנו. באותם ימים - סיפרה הרבנית לאחד הבחורים את המעשה הבא:

"בזמן שרבנו והיא דיברו ביניהם לקראת נישואיהם על האופן שבו יבנו את ביתם המשותף, סיכם עמה רבנו כי בכל נושא שיעלה לדיון ביניהם יוותר האחד מהם, על פי הסדר: פעם אחת יוותר הוא, ולאחר מכן תוותר היא, וחוזר חלילה. אכן הוסיפה הרבנית ואמרה: "למעשה, מעולם לא ויתרתי אני ... עוד בטרם הספקתי לחשוב לוותר - היה רבינו מוותר ומסכים לדעתתי!"...

150. בית ה' נלך עמ' מ"ה

הדבר מבהיל! במשך עשרות שנים של חיים משותפים, חרף כל הקשיים, המשברים והטלטלות שעברה המשפחה - מעולם לא הזדמן לרבנית לוותר! תמיד היה רבנו המוותר בטרם הספיקה היא לעשות זאת!¹⁵¹



יום ששי אחד החליטה הרבנית של האדמו"ר רבי יואל מסטמר זצ"ל שהיא אינה מסכימה שבעלה הגדול יערוך בשבת את ה"טיש" בבית המדרש. "אין זה לפי כוחותיך, היום תסעד את סעודת השבת בבית". לעומתה ענה הרבי: "זה בלתי אפשרי, כבר הודעתי שאערוך את הטיש בבית המדרש, ולשם כך הגיעו הרבה אורחים לשבת, מהם נגידי עם. איך אפשר פתאום להודיע שאין טיש?" לאחר דין ודברים קצר נכנע הרבי והסכים שלא לערוך את הטיש. ראש הקהל שעמד שם היה כולו משתאה. עוד הוא משתומם על הדבר, פנה אליו הרבי ואמר לו "חרוט כלל זה בליבך: בשלום בית - המנצח הוא זה שמוותר...!".

(ע"פ "שמחה בבית" עמ' שכ"ה)



בהיות הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בבורו פארק, נחלש מאד והובא לבית החולים. כשחזר הביתה לא הרשו לאנשים להיכנס אליו. בחוץ המתינו כמאתיים איש, וכאשר הגראי"ל יצא מהבית, ניגשו אליו והוא נתן להם ברכות. בין האנשים היה אברך שביקש ברכה על שלום בית, וקיבל. אחרי כמה דקות, שאל הגראי"ל היכן האברך הזה. חיפשו אותו ומצאוהו במרחק מה, ואמרו לו שהראש ישיבה מבקש ממנו לחזור. הוא חזר, ומרן פנה אליו ואמר לו "האם אתה מוותר?" ההוא לא ענה ברור. אמר לו הגראי"ל: "תדע לך שטוב לך לוותר! זה לא יזיק לך אלא יהיה לטובתך... תוותר ותוותר!!"



הגרי"ש אלישיב זצ"ל סיפר על חמיו, רבי אריה לוי זצ"ל. בזמן שהתחתנו חמיו וחמותו היה מקובל שכאשר החתן נכנס לחדר הייחוד אחרי החופה, הוא מביא איתו מתנה יקרה, תכשיט מכובד, לכלה. רבי אריה שלא היה בידיו אמצעים כספיים, בא לחדר הייחוד ופנה אל כלתו ואמר: אם הייתה לי אפשרות הייתי נותן לך תכשיט הדור ביותר, אבל כיון שאין לי, אני אעניק לך מתנה עוד יותר

151. "אורחות החיים".

יקרה מתכשיט, והיא שבכל וויכוח שיתעורר בינינו במהלך החיים, אני בל"ג
אצדיק את דעתך ..."

בכך עוד לא תם הסיפור.

הכלה שמעה את הדברים, ואמרה לחתנה: "גם אני רוצה לתת לך מתנה: שבכל
וויכוח בינינו, אני אצדיק בל"ג את דעתך ..."

מי שחושב שההצלחה בחינוך של בית זה הוא רק בגלל החינוך המצוין שקבלו
בו, טועה. המצוינות של בית זה החלה כבר בחדר הייחוד!

(ע"פ "ברכי נפשי" א': שפ"ו)

ג. עצות לתיקון יחס מעורער רח"ל

○ הסוד הרוחני של שלום ○

כדאי לכל בעל להכיר את הדברים המאירים של החיד"א בספר "מדבר קדמות"
(אות ג', י"א) בשם זקנו בספר "חסד לאברהם", וז"ל:

ידוע כי כל מדותיו יתברך מדה כנגד מדה, וכפי המדה שמתנהג
עם הקדוש ברוך הוא, אשתו מתנהגת עמו. וזהו שאמרו רבותינו
ז"ל "זכה עזר, לא זכה כנגדו", שמורדת בו כמו שהוא מורד בקונו.
... ולזה כל בן תורה שאין אשתו נשמעת לו, אין ראוי להתרעם
עליה, כי הוא דאפסיד אנפשיה. עב"ל הספר "חסד לאברהם".

ומוסיף החיד"א על דבריו:

וזה שנים רבות שאני בעניי פירשתי כן כונת הכתוב (תהלים ל"ח)
"אין שלום בעצמי מפני חטאתי" כי האשה היא עצם מעצמיו. וזה
שנאמר "אין שלום בעצמי" באשתו אמרו, הטעם "מפני חטאתי"
דאמרו רז"ל (מדר"ר פ' וירא ר"פ נ"ד) על הפסוק "ברצות ה'
דרכי איש, גם אויביו ישרים אתו" - אלו בני ביתו. ואם כן, אם ה'
מרוצה מדרכיו, ודאי אשתו תשרים אתו. והן עתה אנכי הרואה
דברי מורי זקני הרב בפירוש איתמר כמו ששיערתני.

להתפייס לפני השינה

מה שמביא בדרך כלל להתדרדרות, חלילה, בשלום הבית, הם ה"פגיעות של אתמול". דהיינו, שאתמול הייתה סיבה כלשהי שבגינה התערערה האווירה מעט, ולא השכילו לעשות שלום ולבקש מחילה אחד מהשני. למחרת, כמו בבוקר - והמריבה והקפידות המשיכו, וכך היחסים הולכים ומתדרדרים ח"ו מדחי אל דחי. בצוואתו של בעל "תפארת ישראל" על המשניות (אות כ"ו) נמצאת הנחיות מאירות עיניים, שבהן הוא מצווה את צאצאיו כיצד להתנהג בתוך ביתם, וז"ל:

אם ח"ו יהיה קטטה בין איש לאשתו, יהיה מאיזה אופן שיהיה, אם רק לא משום מחלוקת לשם שמים, ואפילו אחר הכאה או קללה ח"ו [אשר לא תקום ולא תהיה ח"ו, רק גוזמא נקיטנא], או הבן או הבת שליט"א קודם לכתם לישן ולך לחברת חייו ויאמר לו, "אבי צווני שלא אלך לישן עד שאתפייס עמך, לכן הנני מבקשך שתמחול לי מה שפגעתי בכבודך. וגם אני מוחל לך מה שפגעת בכבודי". למחרת אף שלא התפשרו עבור הדבר שהתקוטטו עליו, אף על פי כן, לא יזכר ולא יפקד על פיכם או בהנהגתכם, נגד בעלי בריתכם אלו, שום זכרון כעס עבור הענין.

וזכרו נא בני שליט"א, מה שאמרו חז"ל לזכרים: "אוקירו לנשיכוכי כי היכא דתתערו, וכדכתיב ולאברהם היטב בעבורה".
ואתנה הנקיבות שליט"א, זכרו מה שאמרו חז"ל לכן: "איזוהי אשה כשרה? העושה רצון בעלה".¹⁵²

(ע"פ "עלינו לשבח" ה: ח, מהספר "בינו שנות דור ודור")

להרעיף אהבה

הרב דב יפה זצ"ל היה אומר: יש לדעת שגם אשה בעלת מידות קשות לא מתוקנות - אם ירעיפו עליה אהבה, במשך הזמן היא תשפר את מדותיה.¹⁵³

¹⁵². עצה זו נשמעת בהשקפה ראשונה כסתירה לעצת הסטייפלער המובאת לעיל לדחות הטענות עד למחר. אולם כוונת הסטייפלער היא להנחות איך שלא יתפתח ריב כלל, על ידי שלא מגיבים מתוך רגשי קפידה ורוגז עד למחר. והתפארת ישראל מדבר כאשר ח"ו כבר הגיעו לידי כעס וריב בפועל - שלא הצליחו לבצע את דברי הסטייפלער או שלא הועילו - אז חשוב להשתדל לפייס לפני השינה.

¹⁵³. בית ה' נלך עמ' מ"ח

[ופשוט שכן הדבר להיפך כשהבעל לוקה במידות לא מתוקנות].

להתפלל בדמע

אדם פנה להרב שלמה ברעוודא זצ"ל וביקש עצה כיצד להתנהג עם אשתו שיש לה מידות קשות ביותר. הוא הציע לו להתפלל על העניין מעומקא דליבא ובדמע. כעבור תקופה קצרה חזר אליו ובפיו בשורה טובה, לאחר שהתפלל בדמע שבועות ספורים, בוקר אחד, למרבה הפלא, התעוררה האשה והתאוננה על עצמה שהיא ממררת את החיים לכל סביבותיה, והחלה להשתנות.¹⁵⁴

מסכת דרך ארץ זוטא פרק השלום:

אמר חזקיה: גדול הוא השלום שכל מצוה שבתורה כשבאה המצוה לידך אתה זקוק לעשות. אבל השלום מה כתיב בו? (תהלים ל"ד) "בקש שלום ורדפהו" בקשהו ממקומך ורדפהו במקום אחר. ... מי שהוא אוהב שלום ורודף שלום ומקדים שלום ומשיב שלום, הקב"ה מורישו לחיי העולם הזה והעולם הבא (תהלים ל"ז) "וענוים יירשו ארץ והתענגו על רוב שלום".

בריך רחמנא דסייען

תושלב"ע

154. בית ה' נלך עמ' מ"ח